

SELETUSKIRI
regionaal- ja põllumajandusministri määruse „Perioodi 2023–2027 toiduainetööstuse
investeeringutoetus“ eelnõu juurde

1. Sissejuhatus

Regionaal- ja põllumajandusministri määruse „Perioodi 2023–2027 toiduainetööstuse investeeringutoetus“ eelnõu (edaspidi *eelnõu*) kehtestatakse Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse (edaspidi *ELÜPS*) § 7 lõike 2, § 12 lõike 3, § 24 lõike 1 ja § 30 lõike 9 alusel. Eelnõu on kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2115¹ artikliga 73.

Eelnõuga kehtestatakse „Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika Eesti strateegiakava aastateks 2023–2027“ (edaspidi *strateegiakava*) sekkumise liigi „Investeeringud“ sekkumise 2.2 „Toidutööstuste materiaalsed ja immateriaalsed investeeringud“ raames antava toiduainetööstuse investeeringutoetuse (edaspidi *toetus*) andmise ja kasutamise tingimused ning kord. Tegemist on maaelu arengu toetusega, mida antakse Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (edaspidi *EAFRD*) strateegiakava alusel, mis kinnitati Euroopa Komisjoni 11. novembri 2022. aasta rakendusotsusega.

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2115 artiklis 5 sätestatakse Euroopa Liidu toimimise lepingu (edaspidi *ELTL*) artiklis 39 sätestatud Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika (edaspidi *ÜPP*) eesmärkidega kooskõlas olevad üldeesmärgid EAFRD-st eraldatava toetuse abil põllumajandustootmise, toiduainete tootmise ja maapiirkondade kestliku arengu parandamiseks. Üldeesmärkide täitmiseni jõutakse sama määruse artiklis 6 sätestatud erieesmärkide kaudu. Strateegiakava kohaselt lähtutakse toidutööstuste materiaalsete ja immateriaalsete investeeringute sekkumise puhul eelkõige erieesmärgist 2 „Suurendada turule orienteeritust ja põllumajandusettevõtete konkurentsivõimet nii lühi- kui ka pikaajaliselt, pöörates suuremat tähelepanu teadusuuringutele, tehnoloogiale ja digitaliseerimisele“. Erieesmärk 2 saavutatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) nr 2021/2115 sätestatud investeeringute (artiklid 73 ja 74), koostöö (artikkel 77), mesindussektoris sektoripõhiste sekkumisviiside (artiklid 42–56) kaudu. Lisaks panustab sekkumine 2.2 ka erieesmärki 9 „Parandada Liidu põllumajanduse reageerimist ühiskonna ootustele toidu ja tervise osas, siia alla kuuluvad nii kestlikul viisil toodetud kvaliteetne, ohutu ja täisväärtuslik toit, toidujäätmete tekke vähendamine kui ka loomade heaolu ja võitlus antimikroobikumiresistentsuse vastu“.

Eesti toiduainetööstuste toodang on kvaliteetne ning nõutud nii koduturul kui ka mitmel pool välisurgudel, kuid Eesti väiksusest tingituna on tootmismahud väikesed ja sellest tulenevalt konkurentsivõime madalam. Toiduainetööstuste müügitulu töötaja kohta küündis 2022. aastal Eestis 191 000 euronit, jäädes Euroopa Liidu (edaspidi *EL*) keskmisest (305 000 eurot töötaja kohta) kolmandiku võrra madalamaks. Madalam müügitulu piirab ettevõtete investeerimisvõimekust, mis omakorda pärsib tootearendus- ja innovatsioonitegevuse võimekust ja takistab kõrgema lisandväärtusega toodete tootmise suunas liikumist. Samal ajal on toiduainetööstuse tegevusvaldkonna jaoks viimastel aastatel esile kerkinud mitmesugused väljakutsed, nagu rohepöörde elluviimisega kaasnevad kõrgemad keskkonnanõuded, erinevate julgeoleku- ja tervisekriiside taustal tootmissisenditega varustuskindluse tagamine ning ühiskonna muutunud ootused toidu, toidutootmise ja tervise osas, millele reageerimine nõuab ettevõtjatelt lähiajal täiendavate investeeringute tegemist. Seetõttu on eeltoodust lähtuvalt vajalik toiduainetööstuste investeeringute tegemisel avaliku sektori vahenditest toetada.

¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/2115, millega kehtestatakse liikmesriikide koostatavate Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondist (EAGF) ja Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) rahastatavate ühise põllumajanduspoliitika strateegiakavade (ÜPP strateegiakavad) toetamise reeglid ning tunnistatakse kehtetuks määrused (EL) nr 1305/2013 ja (EL) nr 1307/2013 (ELT L 435, 6.12.2021, lk 1–186).

Toetuse eesmärgiks on tõsta toiduainetööstuste majanduslikku võimekust ja konkurentsivõimet ning aidata kaasa keskkonna- ja kliimapolitiika eesmärkide saavutamisele. Eesmärgi saavutamiseks toetatakse investeeringuid materiaalsesse põhivarasse, millega võib kaasneda immateriaalsesse varasse tehtavad investeeringud, mis aitavad kaasa keskkonna- ja kliimapolitiika eesmärkide saavutamisele, toiduainetööstuse tegevusvaldkonnas tegutsemiseks vajalike sisendite varustuskindluse tagamisele ning toidutootmise reageerimisele ühiskonna nõudlusele toidu ning tervise osas.

Tegevuspõhise riigieelarvega seonduvalt panustab toetus „Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava aastani 2030“² tegevussuunda 5 „Põllumajandussaaduste tootmine, väärdindamine ja turustamine“ eesmärgi – Eesti toidusektor on konkurentsivõimeline nii sise- kui ka välisurul –, saavutamisse, mida viiakse ellu regionaal- ja põllumajandusministri kinnitatud „Biomajanduse programmi 2025–2028“³ tegevuse „Põllumajandus- ja toidusektori konkurentsivõime tõstmine“ kaudu. Kaudselt panustab toetus veel mitme muu riikliku tegevus- või arengukava rakendamisse, näiteks „Teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse (TAIE) arengukava 2021–2035“⁴ eesmärkide (eelkõige ettevõtluskeskkonna suuna eesmärkide, aga ka teadmussiirde suuna eesmärkide) saavutamisesse ning arengukava teatud fookusvaldkondade (kohalike ressursside väärdindamine; nutikad ja kestlikud energialahendused; digilahendused igas eluvaldkonnas) arendamisesse.

Määruse eelnõu ja seletuskirja koostasid Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi põllumajanduspoliitika osakonna valdkonnajuht Janeli Tikk (625 6299, janeli.tikk@agri.ee) ning sama osakonna nõunik Kalev Karisalu (625 6517, kalev.karisalu@agri.ee). Juriidilise ekspertiisi määruse eelnõule tegi Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi õigusosakonna nõunik Kadri Jänes (625 6539, kadri.janes@agri.ee). Keeleliselt toimetas eelnõu Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi õigusosakonna peaspetsialist Laura Ojava (625 6523, laura.ojava@agri.ee).

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb viiest peatükist ja 23 paragrahvist.

Eelnõu §-s 1 kehtestatakse määruse reguleerimisala.

Eelnõu eesmärk on kehtestada strateegiakava sekkumise liigi „Investeeringud“ sekkumise 2.2 „Toidutööstuste materiaalsed ja immateriaalsed investeeringud“ raames antava toiduainetööstuse investeeringutoetuse andmise ja kasutamise tingimused ning kord. Tulenevalt ELÜPS § 24 lõikest 1 on valdkonna eest vastutaval ministril ehk regionaal- ja põllumajandusministril õigus kehtestada maaelu arengu toetuse andmise ja kasutamise täpsemad tingimused ning kord. Selle volitusnormi alusel sätestatakse eelnõus toetuse andmise eesmärk, riigiabi ja vähese tähtsusega abi alused, toetatavad tegevused, toetuse vorm, määr ja suurus, abikõlblikud kulud, kulude mõistlikkuse tõendamine, ostumenetlus riigihangete registris, toetuse taotleja, nõuded toetuse taotlejale, taotluse esitamine ja taotluse esitamise tähtaeg, nõuded taotlusele, taotluse kontrollimine, taotluse hindamine, taotluse rahuldamine ja rahuldamata jätmine, toetatava tegevuse elluviimise ja kestuse nõuded, toetuse saaja kohustused, maksetaotluse esitamine ja nõuded maksetaotlusele, maksetaotluse kontrollimine, toetuse maksmine ning toetatava tegevuse rahastamine enne kulutuste tegemist.

² Kättesaadav Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi veebilehelt: <https://www.agri.ee/pollumajanduse-ja-kalanduse-valdkonna-arengukava-aastani-2030>.

³ Kättesaadav Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi veebilehelt: <https://www.agri.ee/sites/default/files/documents/2025-02/programm-2025-2028-biomajandus.pdf>.

⁴ Kättesaadav Haridus- ja Teadusministeeriumi veebilehelt: https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-09/3._taie_arengukava_kinnitatud_15.07.2021_0.pdf.

Eelnõu §-s 2 on sätestatud toetuse andmise eesmärk.

Eelnõu § 2 lõike 1 kohaselt on toetuse andmise eesmärgiks suurendada toiduainetööstuste majanduslikku võimekust ja konkurentsivõimet ning aidata kaasa keskkonna- ja kliimapolitiika eesmärkide saavutamisele. Sellel eesmärgil toetatakse mitmesuguste tegevuste elluviimist, mis aitavad toiduainetööstuseid vähemalt ühele järgmisele valdkonna jaoks olulisele väljakutsele vastamisel: toiduainetööstuse tegevusvaldkonnas tegutsemisega kaasneva negatiivse keskkonnamõju vähendamine, toiduainetööstuse tehnoloogiline uuendamine, toiduainetööstuse tegevusvaldkonnas tegutsemiseks vajalike sisendite varustuskindluse suurendamine ja toiduainetööstuse turule orienteerituse suurendamine. Toiduainetööstuse tegevusvaldkonnas tegutsemisega kaasneva negatiivse keskkonnamõju vähendamiseks toetatakse ettevõtte otsest negatiivset keskkonnamõju vähendavaid tegevusi. Toiduainetööstuse tehnoloogiliseks uuendamiseks toetatakse ettevõtte tootmisprotsessi digitaliseerimist ja automatiseerimist, toidu ja tervise ning toidu raiskamise ja jäätmete osas ühiskonna ootusi adresseerivate uute tehnoloogiate kasutuselevõtmist ning töötlemiseks vajaliku seadme soetamist või ehitise ehitamist, kui rajatakse uus ettevõtte, kus toimub toidu töötlemine. Toiduainetööstuse tegevusvaldkonnas tegutsemiseks vajalike sisendite varustuskindluse suurendamiseks toetatakse ettevõtte tootmissisenditega (eelkõige energiaga) kindlustatust suurendavaid tegevusi. Toiduainetööstuse turule orienteerituse suurendamiseks toetatakse töötlemisega alustamist või töötlemisvõimsuse suurendamist ning kvaliteeti tõendava sertifikaadi või märgise (edaspidi koos *sertifikaadi*) saamist või uuendamist.

Eelnõu § 2 lõikes 2 täpsustatakse, mida loetakse selle määruse tähenduses toiduainetööstuse tegevusvaldkonnas tegutsemiseks. Toiduainetööstuse tegevusvaldkonnas tegutsemine selle määruse tähenduses on ELTL-i I lisaga hõlmatud põllumajandustoodetest I lisaga hõlmatud või I lisaga hõlmamata toodete töötlemine.

Komisjoni määruse (EL) nr 651/2014⁵ (edaspidi *üldine grupierandi määrus* ehk *ÜGEM*) artikli 2 punktis 11 sätestatu kohaselt on põllumajandustooted nimetatud määruse tähenduses ELTL-i I lisas loetletud tooted, välja arvatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1379/2013 kalapüügi- ja vesiviljelustoodete turu ühise korralduse kohta, millega muudetakse nõukogu määruseid (EÜ) nr 1184/2006 ja (EÜ) nr 1224/2009 ning tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 104/2000 (ELT L 354, 28.12.2013, lk 1–21), I lisas loetletud kalandus- ja vesiviljelustooted. ÜGEMi artikli 2 punkti 10 kohaselt on põllumajandustoodete töötlemine põllumajandustoodete mis tahes töötlemine, mille saadus on samuti põllumajandustoodete, välja arvatud põllumajandusettevõttes toimuv selline tegevus, mis on vajalik loomse või taimse saaduse esmamüügiks ettevalmistamiseks.

Eelnõu §-s 3 sätestatakse riigiabi andmise õiguslikud alused.

Riigiabi on ELTL artikli 107 lõike 1 järgi igasugune liikmesriigi poolt või riigi ressurssidest ükskõik missugusel kujul antav abi, mis kahjustab või ähvardab kahjustada konkurentsi, soodustades teatud ettevõtjaid või teatud kaupade tootmist. Kuigi riigiabi on ELi ühisturuga põhimõtteliselt kokkusobimatu, on riigiabi lubamiseks siiski teatud võimalused. Eelnõu §-s 3 sätestatakse riigiabi andmise võimalused käesoleva määruse eelnõus ettenähtud toetuse osas.

Eelnõu § 3 lõike 1 kohaselt on määruse alusel antav toetus kas grupierandiga hõlmatud riigiabi konkurentsiseaduse § 34² lõike 1 tähenduses või vähese tähtsusega abi konkurentsiseaduse § 33 lõike 1 tähenduses. Nii grupierandiga hõlmatud riigiabi kui ka vähese tähtsusega abi loetakse *a priori* siseturuga kokkusobivaks, kui järgitakse kõiki asjakohases komisjoni määruuses sätestatud tingimusi.

⁵ Komisjoni määrus (EL) nr 651/2014 ELi aluslepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamise kohta, millega teatavat liiki abi tunnistatakse siseturuga kokkusobivaks (ELT L 187, 26.06.2014, lk 1–78).

Toetuse taotlemisel leiab toetuse taotleja toetatavale tegevusele, mille elluviimiseks toetust saada soovib, sobiva riigiabi andmise aluse – kas toetust taotletakse grupierandiga hõlmatud riigiabina asjakohase komisjoni määruse sobiva artikli alusel või vähese tähtsusega abina – ja esitab sellekohase teabe taotluses (käesoleva määruse eelnõu § 12 lõike 1 punkt 8). Riigiabi andmise aluse valimisel eelnõus ühe aluse eelistamist teisele või aluse valiku järjekorda ei sätestata, valiku teeb toetuse taotleja vastavalt kavandatava toetatava tegevuse sisust, eeldatavast maksumusest, vähese tähtsusega abi piirsumma täitumisest või muudest teguritest lähtuvalt.

Eelnõu § 3 lõikes 2 täpsustatakse toetuse andmist grupierandiga hõlmatud riigiabina ÜGEMi alusel. Toetust antakse ÜGEMi artiklites 14, 36, 38, 38a, 41 ja 47 ettenähtud investeeringute tegemiseks.

ÜGEMi artikkel 14 sätestab tingimused investeeringuteks ettenähtud regionaalabile. Artikli 14 rakendamisel on vajalik järgida ka artiklis 2 (mõisted) sätestatud tingimusi, sh mõistet „alginvesteering“, milleks on investeering materiaalsesse ja/või immateriaalsesse varasse seoses mõnega järgmistest: uue ettevõtte asutamine; olemasoleva ettevõtte tootmisvõimsuse suurendamine; ettevõtte toodangu mitmekesistamine, kui laienetakse toote- või teenuseturgudele, kus ettevõtte enne ei tegutsenud; investeeringuga seotud ettevõtte kogu tootmisprotsessi või teenuste osutamise protsessi täielik ümberkorraldamine; vara soetamine ettevõttelt, mis on lõpetanud tegevuse või oleks tegevuse lõpetanud, kui seda ei oleks soetatud. Artikli 14 lõike 3 kohaselt võib mikro-, väike- või keskmise suurusega ettevõtjale (edaspidi *VKE*) anda abi mis tahes vormis alginvesteeringuks ja suurettevõtjatele ainult selliseks alginvesteeringuks, mis tekitab uut majandustegevust. Uut majandustegevust tekitavaks alginvesteeringuks on ÜGEMi artiklis 2 sätestatu kohaselt investeering materiaalsesse ja/või immateriaalsesse varasse seoses mõnega järgmistest: uue ettevõtte asutamine; ettevõtte tegevuse mitmekesistamine tingimusel, et uus tegevusala ei ole sama mis ettevõtte varasem tegevusala ega sellega sarnane tegevusala; vara soetamine ettevõttelt, mis on lõpetanud tegevuse või oleks tegevuse lõpetanud, kui seda ei oleks soetatud, kui soetatud varaga teostatav uus tegevus ei ole sama või sarnane tegevusalaga, mida ettevõtte teostas enne vara soetamist.

ÜGEMi artikkel 36 sätestab tingimused keskkonnakaitseks, sealhulgas CO₂ (süsihappegaas ehk süsinikdioksiid edaspidi CO₂) heite vähendamiseks antavale investeeringuteks ettenähtud abile. Artikli 36 lõike 1a kohaselt ei saa artiklit 36 riigiabi andmisel õigusliku alusena kasutada investeeringute suhtes, mida reguleerivad teised spetsiifilisemad keskkonnakaitseks investeeringuabi andmist käsitlevad ÜGEMi artiklid (käesoleva määruse eelnõu kontekstis artiklid 38, 38a, 41 ja 47). Samuti välistatakse artikli 36 lõike 1a kohaselt riigiabi fossiilkütuseid, sealhulgas maagaasi kasutavatesse seadmetesse, masinatesse ja tööstuslikesse tootmisrajatistesse tehtavate investeeringute suhtes (abi andmine on siiski lubatud olemasolevate seadmete, masinate ja tööstuslike tootmisrajatiste keskkonnakaitse taset tõstvate lisakomponentide paigaldamiseks, eeldusel et investeeringuga ei kaasne tootmisvõimsuse ega fossiilkütuste tarbimise suurenemine). Abikõlblikud on täiendavad investeeringukulud, mis võimaldavad teha liidu keskkonnakaitsealastes normatiivides⁶ nõutust rohkem või saavutada liidu normatiivide puudumise korral kõrgem keskkonnakaitse tase. Abikõlblikke kulusid arvestatakse vastavalt artikli 36 lõikele 4 järgmiselt:

1) kui olemasoleva rajatise puhul saab keskkonnakaitseks tehtava investeeringu kulusid investeeringu kogukuludes määratleda eraldiseisva investeeringuna (olemasoleva käitise selgelt määratletava lisakomponendina), on abikõlblikud kõnealused keskkonnakaitsega seonduvad kulud. Näiteks kui ettevõtte paigaldab korstnale filtri, mis vähendab kahjulike heitainete, sh CO₂

⁶ Ettevõtte poolt liidu kehtivate keskkonnanormatiivide täitmist kinnitab Keskkonnaameti väljastatav keskkonnaluba. Keskkonnaluba on luba, millega antakse õigus kasutada loodusressursse (nt vesi, maavarad), viia keskkonda saasteaineid (nt heitgaase) ja jäätmeid ning arendada seaduses sätestatud juhtudel majandustegevusi. Suure keskkonnohuga tööstuslikele tegevustele väljastatakse komplekslubasid selleks, et ennetada ja vähendada kaasnevaid keskkonnamõjusid. Kompleksloa eesmärk on tagada vee, õhu ja pinnase kaitse ning vähendada saastatuse kandumiste ühest keskkonnaelemendist teise. Kompleksloa omajal on kohustus kasutada parimat võimalikku tehnikat ja järgida heite piirväärtusi. Kompleksluba asendab keskkonnaluba.

lendumist õhku, on tegemist täielikult keskkonnakaitsele suunatud lisakomponendiga ning selline investeering on abikõlblik täies ulatuses;

2) kõigil muudel juhtudel määratletakse keskkonnakaitseks tehtava investeeringu kulud kaudselt, viidates sarnasele, kuid vähem keskkonnasõbralikule investeeringule, mida oleks olnud võimalik teha ilma abita. Mõlema investeeringu kulude vahe moodustab keskkonnakaitsega seotud abikõlblikud kulud. Alternatiivne stsenaarium, mille toetuse taotleja koos selle maksumust tõendavate dokumentidega toetuse taotlemisel esitab, peab vastama võrreldava tootmisvõimsuse ja elueaga investeeringule, mis on kooskõlas kehtivate liidu normatiividega, samuti peab see olema usutav, võttes arvesse õiguslikke nõudeid ja turutingimusi. Artikli 36 lõike 11 kohaselt võib erandina abikõlblikud kulud ka muudel juhtudel ilma alternatiivse stsenaariumi määratlemiseta kindlaks määrata, kuid siis väheneb kohaldatava abi maksimaalne määr 50% võrra (toetuse taotleja teavitab erandi kasutamise soovist taotluse esitamisel).

ÜGEMi artikkel 38 sätestab tingimused energiatõhususe meetmetesse, välja arvatud hoonete energiatõhusus, tehtavateks investeeringuteks ettenähtud abile. Energiatõhusus on Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2012/27/EL artikli 2 punkti 4 kohaselt määratletud töö, teenuse, kauba või energiaväljundi ja energiasisendi vahelise suhtena. Artikli 38 lõike 2a kohaselt ei kohaldata artiklit 38 koostootmiseks ja kaugkütteks ja/või -jahutuseks antava abi suhtes. Artikli 38 lõike 2b kohaselt ei anta selle artikli alusel abi ka fossiilkütuste, sealhulgas maagaasi jõul töötavate energiaseadmete paigaldamiseks.

Abikõlblikud on täiendavad investeeringukulud, mis on vajalikud suurema energiatõhususe saavutamiseks. Analoogselt artiklis 36 kasutatava abikõlblike kulude määramise meetodiga arvestatakse ka artikli 38 lõike 3 kohaselt abikõlblike kulusid järgmiselt:

1) kui suurema energiatõhususe saavutamiseks tehtava investeeringu kulusid saab investeeringu kogukuludes selgelt tuvastada eraldiseisva investeeringuna, mille ainus eesmärk on parandada energiatõhusust ja mille puhul ei ole olemas vähem energiatõhusat alternatiivi, on abikõlblikud kõnealused energiatõhususe suurendamisega seonduvad kulud. Näiteks kui ettevõtte paigaldab spetsiaalsed heitsoojuse ärakasutamise seadmed, on tegemist täielikult energiatõhususe suurendamisele suunatud lisakomponendiga ning selline investeering on abikõlblik täies ulatuses.

2) kõigil muudel juhtudel määratletakse energiatõhususe suurendamiseks tehtava investeeringu kulud, viidates sarnasele, kuid vähem energiatõhusale investeeringule, mida oleks olnud võimalik teha ilma abita. Mõlema investeeringu kulude vahe moodustab energiatõhususe suurendamisega seotud abikõlblikud kulud. Alternatiivne stsenaarium, mille toetuse taotleja koos selle maksumust tõendavate dokumentidega toetuse taotlemisel esitab, peab vastama võrreldava tootmisvõimsuse ja elueaga investeeringule, mis on kooskõlas kehtivate liidu normatiividega, samuti peab see olema usutav, võttes arvesse õiguslikke nõudeid ja turutingimusi. Artikli 38 lõike 8 kohaselt võib erandina abikõlblikud kulud ka muudel juhtudel ilma alternatiivse stsenaariumi määratlemiseta kindlaks määrata, kuid siis väheneb kohaldatava abi maksimaalne määr 50% võrra (toetuse taotleja teavitab erandi kasutamise soovist taotluse esitamisel).

ÜGEMi artikkel 38a sätestab tingimused hoonete energiatõhususe meetmetesse tehtavateks investeeringuteks ettenähtud abile. Artikli 38a lõike 4 kohaselt ei kohaldata artiklit 38a koostootmiseks ja kaugkütteks ja/või -jahutuseks antava abi suhtes. Artikli 38a lõike 5 kohaselt on abikõlblikud investeeringu kogukulud. Kulud, mis ei ole otseselt seotud hoone suurema energiatõhususe saavutamise, ei ole abikõlblikud. Artikli 38a lõike 6 sätestab suurema energiatõhususe saavutamiseks investeeringuabi andmisel primaarenergia nõudluse languse osas minimaalsed võimalikud sihttasemed. Käesoleva määruse eelnõu puhul lähtutakse nõudest, et hoone energiatõhususe parandamine peab kaasa tooma vähemalt 20%-lise primaarenergia nõudluse languse võrreldes olukorraga enne olemasolevate hoonete renoveerimisse investeerimist või uute hoonete puhul vähemalt 10%-lise languse võrreldes siseriiklikus õigusaktis liginullenergiahoonete suhtes sätestatud piirnormiga⁷. Primaarenergia on sama

⁷ Eestis on liginullenergiahoonete energiatõhususarvude piirväärtused sätestatud ettevõtlus- ja infotehnoloogiainistri 11. detsembri 2018. a määrusega nr 63 „Hoone energiatõhususe miinimumnõuded“ (RT I, 13.12.2018, 14).

määruse artikli 2 punkti 103a kohaselt taastuvatest ja mittetaastuvatest energiaallikatest toodetud energia, mida ei ole muundatud ega transformeeritud. Artikli 38a lõike 7 kohaselt võib hoone energiatõhususe parandamiseks anda abi teatud seadmetega kombineeritult. Käesoleva määruse eelnõu puhul on hoone energiatõhususe parandamiseks antav investeeringuabi võimalik kombineerida 1) selliste integreeritud kohapealsete seadmete paigaldamisega, mis toodavad taastuvatest energiaallikatest elektrit, kütet või jahutust, sealhulgas, kuid mitte ainult päikesepaneelid ja soojuspumbad; 2) kohapealse taastuenergiaseadmestiku toodetud energia salvestamiseks kasutatava varustuse paigaldamisega (salvestamiseks kasutatav varustus peab sel juhul igal aastal vähemalt 75% oma energiast saama otse ühendatud taastuenergia tootmise käitisest); 3) seadmete paigaldamiseks hoones digitehnoloogia kasutuselevõtuks, eelkõige hoone nutivalmiduse suurendamiseks, sealhulgas passiivne sisejuhtmestik või andmevõrkude struktureeritud kaablid ja lairibataristu lisaosa, mis paikneb krundil, mille juurde hoone kuulub, välja arvatud andmevõrkude juhtmed või kaablid väljaspool krunti. Kombineeritud investeeringute puhul loetakse abikõlblikuks hoonetesse ja seadmetesse tehtavate investeeringute kogukulu. Artikli 38a lõike 9 kohaselt antakse abi ka hoonesiseste kütte- või jahutusseadmete energiatõhususe parandamiseks. Artikli 38a lõike 10 kohaselt ei anta selle artikli alusel abi fossiilkütuste, sealhulgas maagaasi jõul töötavate energiaseadmete paigaldamiseks.

ÜGEMi artikli 41 lõike 1 alusel saab anda investeeringuabi taastuallikatest toodetud energia edendamiseks või lõike 1a alusel energia salvestamiseks. Energia salvestamiseks saab investeeringuabi anda vaid juhul, kui tegemist on taastuenergia edendamise ja elektri salvestamise kombineeritud investeeringuga (kohapealne salvestamine), kus mõlemad elemendid on ühe investeeringu komponendid või kus salvestusüksus on ühendatud olemasoleva taastuenergia tootmise käitisega. Lisaks peab sellisel juhul salvestuskomponent igal aastal vähemalt 75% oma energiast saama otse ühendatud taastuenergia tootmise käitisest. Artikli 41 lõike 5 kohaselt võib investeeringuteks ettenähtud abi anda ainult seoses uute või uuendatud tootmisvõimsustega ning lõike 6 kohaselt on abikõlblikud kulud kõik täiendavad investeermiskulud, mis on vajalikud selleks, et edendada energia tootmist taastuvatest energiaallikatest.

ÜGEMi artikli 47, mis sätestab tingimused ressursitõhususe tagamiseks ja ringmajandusele ülemineku toetamiseks antavateks investeeringuteks ettenähtud abile. Artikli 47 lõike 2 punkti a alusel saab anda investeeringuabi toodanguühiku tootmiseks vajalike sisendite koguse vähendamisse (v.a energia ja tööjõud) või esmaste sisendite asendamisse teiste sisenditega, punkti b alusel jäätmetekke vältimisse ja tekitatud jäätmete ärakasutamisse ning punkti c alusel tekitatud kõrvalsaaduste ärakasutamisse. Artikli 47 lõike 3 kohaselt ei anta abi jäätmetest energia tootmiseks. Artikli 47 lõike 6 sätestab, et abi ei saa kogu liidus juba kasumlikuks juurdunud kaubandustavaks saanud investeeringud, mis on seotud tehnoloogiaga. Nimetatud nõudele vastavuse kohta peab toetuse taotleja esitama taotluses (toetatava tegevuse kirjelduses) põhjendatud selgituse, tõendades kasutatava tehnoloogia erinevust Euroopa Liidus kasumlikuks juurdunud kaubandustavast. Artikkel 47 lõike 7 sätestab abikõlblike kulude kindlaks määramise sarnase metoodika kohaselt, mida kasutatakse ka artiklite 36 ja 38 puhul. Kui investeering seisneb juba olemasolevasse rajatisse lisakomponendi paigaldamises, mille puhul ei ole olemas vähem keskkonnasõbralikku ekvivalenti, või kui toetuse taotleja suudab tõestada, et abi mittesaamise korral investeeringut ei tehta, siis on abikõlblikud kulud investeeringu kogukulud. Muudel juhtudel määratletakse abikõlblikud kulud tehtava investeeringu kogukulude ja alternatiivse vähem keskkonnasõbraliku investeeringu kulude vahena. Sellistel muudel juhtudel aga ei ole erinevalt artiklites 36 ja 38 sätestatust võimalik kasutada erandit jätta abikõlblike kulude kindlaks määramisel alternatiivne stsenaarium määratlemata (mille puhul väheneks kohaldatava abi maksimaalne määr 50% võrra).

Eelnõu § 3 lõikes 3 sätestatakse grupierandiga hõlmatud riigiabina toetuse andmise kõrval alternatiivse võimalusena toetuse andmine vähese tähtsusega abina komisjoni määruse (EL)

2023/2831⁸ tähenduses. Toetuse taotleja saab toetust taotleda vähese tähtsusega abina juhul, kui vähese tähtsusega abi maht (ühele ettevõtjale antud toetuse suurus koos toetuse andmisele vahetult eelnenud kolme aasta pikkuse perioodi jooksul eraldatud vähese tähtsusega abiga saab olla mitte rohkem kui 300 000 eurot) pole ületatud. Juhul, kui see maht on ületatud, saab toetust anda riigiabina ÜGEMi artiklite 14, 36, 38, 38a, 41 või 47 alusel, kui täidetakse vastavates artiklites sätestatud tingimused.

Eelnõu § 3 lõikes 4 sätestatakse ÜGEMi ja vähese tähtsusega abi andmise välistused. Nimetatud välistused on sätestatud ÜGEMi artikkel 1 lõigetes 2–6 ja vähese tähtsusega abi määruise artikkel 1 lõikes 1.

Eelnõu §-s 4 sätestatakse toetatavad tegevused ehk tegevused, mille kohta toetust antakse.

Eelnõu § 4 lõikes 1 sätestatakse toetatavate tegevuste, mis toetuse andmise eesmärkide saavutamisele kaasa aitavad, detailsem loetelu.

Eelnõu § 4 lõike 1 punktis 1 sätestatakse, et toetust antakse keskkonna- ja kliimaeesmärkide täitmiseks vajaliku hoone või rajatise (edaspidi *ehitis*) ehitamiseks ehitusseadustikus sätestatud tingimustel ja korras (edaspidi *ehitamise*) või seadme soetamiseks. See tähendab, et see ehitis või seade peab aitama kaasa toiduainetööstuse tegevusvaldkonnas tegutsemisega kaasneva negatiivse keskkonnamõju vähendamisele.

Toiduainetööstuse tegevusvaldkonnas tegutsemisega kaasneb ümbritsevale keskkonnale paramatult märkimisväärne negatiivne mõju mitmesuguste heidete näol. Tööstusheited on tööstusheite seaduse kohaselt välisõhku, vette või pinnasesse otseselt või kaudselt väljutatavad ained, vibratsioon, soojus või müra. Heite kaudsel väljutamisel läbib see enne keskkonda jõudmist mingi vaheetapi, näiteks kui heide läbib enne keskkonda jõudmist tootmisüksuse välise puhastusseadme ning jõuab keskkonda vähemohtlikul kujul.

Tööstusheited panustavad maailma üldisesse keskkonnaseisundi halvenemisse ja kliimamuutustesse, ohustades planeedi jätkusuutlikku toimimist ja järgnevate põlvkondade heaolu. Keskkonnaseisundi halvenemise ja kliimamuutuste pidurdamiseks on viimastel aastatel nii rahvusvahelisel, ELi kui ka riikide tasandil tehtud olulisi jõupingutusi, püstitades konkreetseid eesmärke ning kehtestades strategiadokumente, arengukavasid, õigusakte, jne. ELi tasandil algatas Euroopa Komisjon 2019. aastal strateegilise dokumendina Euroopa roheline kokkuleppe⁹, mille eesmärgiks on 2050. aastaks kliimaneutraalsuse saavutamine. Euroopa kliimamääruse¹⁰ kohaselt peavad ELi liikmesriigid vähendama kasvuhoonegaaside heidet 2030. aastaks vähemalt 55% (võrreldes 1990. aastaga). Eesti tasandil adresseerivad keskkonna- ja kliimaeesmärkide täitmist mitmed riiklikud strateegiad ja arengukavad, näiteks strateegia „Eesti 2035“¹¹, „Kliimapolitiitika põhialused aastani 2050“¹² ja „Kliimamuutustega kohanemise arengukava aastani 2030“¹³.

⁸ Komisjoni määrus (EL) 2023/2831, milles käsitletakse Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamist vähese tähtsusega abi suhtes (ELT L, 2023/2831, 15.12.2023).

⁹ Kättesaadav Euroopa Liidu õigusaktide andmebaasi veebilehelt: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:52019DC0640>.

¹⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/1119, 30. juuni 2021, millega kehtestatakse kliimaneutraalsuse saavutamise raamistik ning muudetakse määruseid (EÜ) nr 401/2009 ja (EL) 2018/1999 (Euroopa kliimamäärus) (ELT L 243, 9.7.2021, lk 1–17).

¹¹ Kättesaadav Vabariigi Valitsuse veebilehelt: https://valitsus.ee/sites/default/files/documents/2021-06/Eesti%202035_PUHTAND%20%C3%9CLDOSA_210512_1.pdf.

¹² Kättesaadav Kliimaministeeriumi veebilehelt: <https://kliimaministeerium.ee/sites/default/files/documents/2023-03/310022023003%20%281%29.pdf>.

¹³ Kättesaadav Kliimaministeeriumi veebilehelt: <https://kliimaministeerium.ee/sites/default/files/documents/2021-06/Kliimamuutustega%20kohanemise%20arengukava%20aastani%202030.pdf>.

Käesoleva tegevuse raames toetatakse investeeringuid, mis aitavad kaasa eespool nimetatud ELi ja Eesti tasandi dokumentides sätestatud keskkonna- ja kliimaeesmärkide saavutamisele. Tegemist on investeeringutega, mis aitavad vähendada toiduainetööstuse negatiivset mõju keskkonnale ja kliimale (edaspidi *roheinvesteeringud*). Eelkõige hõlmavad roheinvesteeringud järgmisi tegevusi:

1) Reoveepuhastussüsteemi rajamise või rekonstrueerimisega seotud investeeringud – sellisteks investeeringuteks on näiteks: reoveepuhasti ehitamine või rekonstrueerimine ja seadmete soetamine reovee puhastamiseks, reovee tekke vähendamiseks, reovee korduvkäitluseks (nt membraanfiltratsiooni seadmed heitvee taaskasutamiseks töötlemisettevõttes protsessiveena); bioloogiliste puhastusseadmete soetamine (nt pinnasfiltrid, biotiigid); reoveest ainete kogumiseks vajalike seadmete soetamine (nt membraanprotsessi seadmed mikrosaasteainete eemaldamiseks reoveest). Reoveepuhasti rajamine või rekonstrueerimine on toetatav vaid toetuse taotleja oma ettevõtte tegevuse tagajärjel tekkiva reovee puhastamiseks.

2) Ventilatsioonisüsteemide uuendamisega seotud investeeringud – sellisteks investeeringuteks on näiteks: energiasäästlikute ventilatsioonilahenduste soetamine (nt soojustagastusega ventilatsioonisüsteemid); kliimajuhtimissüsteemide soetamine; õhupuhastussüsteemide soetamine, õhupuhastussüsteemi lisaseadmete (nt seadmed õhu täiendavaks puhastamiseks tervisele kahjulikest osakestest ja mikroobidest või halba lõhna eemaldavaks ionisatsiooniks) soetamine.

3) Kütte- ja jahutussüsteemide uuendamisega seotud investeeringud – sellisteks investeeringuteks on näiteks: taastuvenergiäl põhinevate küttesüsteemide ehitamine või soetamine, mis kasutavad küttena vähem CO₂-heidet tekitavaid energiaallikaid. Vähem CO₂-heidet tekitavateks energiaallikateks loetakse bio- ehk rohegaas (CBM), maagaas (CNG), vedeldatud maagaas (LNG) või vedelgaas (LPG), biometaan, taastuvtoorainel põhinev diiselkütus (HVO); keskkonnasäästlikumate ja energiatõhusamate jahutusseadmete soetamine, ökoloogiliselt säästlikke jahutusaineid kasutavate seadmete soetamine (nt külmainena ammoniaaki kasutavad seadmed); seadmete soetamine ahjude ja külmutusseadmete kasutamisest tuleneva tehnoloogilise soojuse ja külmutuse jääkenergia kasutamiseks. Keskkonnasäästlikuks jahutusseadmeks ei loeta freooni kasutavat seadet.

4) Uute pesu- ja desinfitseerimistehnoloogiate kasutusele võtmisega seotud investeeringud – sellisteks investeeringuteks on näiteks säästlikumate ja keskkonnasõbralikumate pesu- ja desinfitseerimisseadmete soetamine (nt täisautomaatsed pesukeskused, desinfitseerimisrobotid).

Eelnõu § 4 lõike 1 punktis 2 sätestatakse, et toetust antakse digitaliseerimiseks või uue tehnoloogia kasutuselevõtmiseks vajaliku seadme soetamiseks. Nimetatud tegevus aitab kaasa toiduainetööstuste tehnoloogilisele uuendamisele.

Tehnoloogia kiire areng ja uute tehnoloogiate rakendamine on muutnud töö iseloomu ning ka ettevõtetel tuleb tootmise tõhustamiseks pidevalt leida uusi lahendusi. Üheks võimaluseks ettevõtte protsesside tõhustamiseks on digitaalsete lahenduste kasutuselevõtt. Digitaliseerimine on ettevõtte protsesside tõhustamine tehnoloogia abil kogutud andmete kasutamisega. Digitaliseerimisega saadav kasu tuleb ettevõtte tegevuse põhjalikust analüüsist, analüüsi põhjal soetatud ja rakendatud digiseadmetelt saadud andmete analüüsist ja saadud analüüsitulemustele tuginevast guttusemisest.

Digitaliseerimisega seotud seadmed, mille soetamist toetatakse, on näiteks mitmesugused digitaalsed mõõteseadmed, andurid ja sensorid, masinnägemise seadmed, erinevad andmealalüüsi seadmed näiteks kvaliteedikontrolliks (sealhulgas näiteks rümpade tailihasisalduse määramise seadmed), materjalikulu arvestamiseks, toidu jälgitavuse parendamiseks, jms. Seadme soetamisel loetakse abikõlblikuks kuluks ka seadme kasutamiseks vajaliku rakendustarkvara või -litsentsi soetamine.

Uuteks tehnoloogiateks käesoleva määruse tähenduses loetakse tehnoloogiaid, mis adresseerivad ühiskonna ootusi ja arenguid toidu ja tervise ning toidu raiskamise ja jäätmete osas. Tegemist on uuenduslike tehnoloogiatega toidu tootmisprotsessis tooraine tõhusamaks ärakasutamiseks või keskkonda vähem mõjutava tooraine või pakendi kasutuselevõtuks. Uuteks tehnoloogiateks on

näiteks kõrvalsaaduste ja jäätmete täielikule ärakasutamisele, toidu raiskamise vähendamisele, uuenduslike valgutoodete, sh taimsete valgutoodete, kasutuselevõtmisele ning innovaatiliste ja keskkonda vähem saastavate pakendite kasutamisele suunatud tehnoloogiad.

Toidujäätmete ja toidukaoga kaasnevad mitmesugused negatiivsed keskkonna-, majanduslikud ja sotsiaalsed mõjud. SEI (*Stockholm Environment Institute*) Tallinna poolt 2021. aastal tehtud uuringu¹⁴ kohaselt tekib Eestis aastas ligikaudu 167 000t toidujäätmeid, millest 19% tekib toidutööstuses (enim ehk ligi pool toidujäätmetest tekib kodumajapidamistes). Paljude toiduainete töötlusprotsessidega kaasneb aga vältimatult ka jääkide teke (nt lihatootmisel tekkivad loomsed kõrvalsaadused, mitmesugused puhastusjäägid, rapsikook, vadak, kestad), mida üldiselt inimtoiduna kasutada ei saa (neid ei arvestata seetõttu ka toidujäätmete tekkekoguse hulka). Toidujäätmetest omakorda poole moodustab toidukadu ehk inimtoiduna raisku läinud toit. Toidutööstuse osakaal toidukao tekkes on 4%-ga väikseim (enim läheb toitu raisku kodumajapidamistel 41%).

Peamised toidujäätmete ja kõrvalsaaduste tekkepõhjused on vältimatud jäägid ja tootmispraak. Peamise meetmena toidujäätmete tekke vältimiseks või vähendamiseks toob eeltoodud uuring välja tehnoloogiliste parenduste tegemise.

Pakendid on toidu transportimiseks, portsioniteks jagamiseks, mitmesuguste keemiliste, füüsikaliste ja bioloogiliste ohutegurite eest kaitseks ning ka toote kohta info esitamiseks asendamatud, kuid nende tootmise ja kasutamisega kaasneb arvestatav keskkonnamõju. Liikumist keskkonnasõbralikemate pakendite poole tõukab tagant ELi plastistrateegia, mille kohaselt peaks 2030. aastaks iga plastpakendit saama korduskasutada või ringlusse võtta¹⁵. Euroopa roheline kokkuleppe ühe osana ELi pakendidirektiivi 94/62/EÜ asendava uue ELi pakendimääruse kohaselt tuleb pakendamist vähendada 2030. aastaks 5%, 2035. aastaks 10% ja 2040. aastaks 15%¹⁶. Pakendi keskkonnamõjude vähendamiseks on erinevaid võimalusi alates pakendi materjali vähendamisest, uute keskkonnasõbralikemate materjalide (nt puidu biomass, ümbertöödeldud materjal, monomaterjal) kasutamisest, materjalile uute omaduste ja lisafunktsioonide andmisest kuni pakendite ringlusse võtmiseni ja taaskasutamiseni.

Uuenduslike taimsete valgutoodete tehnoloogiate kasutuselevõtt aitab kaasa üldisele taimse valgu osakaalu suurendamisele toidus ning sellega toidutootmise keskkonnamõju vähendamisele ja tervist toetavate harjumuste (suunata tarbima vähem liha ja lihatooteid ning rohkem taimse päritoluga toitu) kujundamisele. Taimsed valgud on ka loomasööda oluline osa, kuid nii Eestis kui ELis tervikuna on taimse valgurikka sööda osas puudujääk. Sordiaretuse ja agronoomiliste tingimuste muutuste mõjul on aga valgukultuuride kasvatamisvõimalused paranemas ning uued tooted ja tehnoloogiad võimaldavad importi vähendada. Taimede kõrval saab valke eraldada veel ka putukatest või vetikatest, samuti kasutatakse valkude kultiveerimist (nt seente, bakterite baasil).

Eelnõu § 4 lõike 1 punktis 3 sätestatakse, et toetust antakse toiduainetööstuse tegevusvaldkonnas tegutsemiseks vajalike sisendite varustuskindluse tagamiseks vajaliku seadme soetamiseks või ehitise ehitamiseks. Nimetatud tegevused aitavad kaasa toiduainetööstuste varustuskindluse tagamise parandamisele.

¹⁴ Kättesaadav Kliimaministeeriumi veebilehelt: <https://kliimaministeerium.ee/sites/default/files/documents/2021-07/Uuring%20Toiduj%C3%A4%C3%A4tmete%20ja%20toidukao%20teke%20Eesti%20toidutarneahelas%20%282021%29.pdf>.

¹⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2019/904, 5. juuni 2019, teatavate plasttoodete keskkonnamõju vähendamise kohta.

¹⁶ Seletuskirja koostamise ajaks pole määrus (Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, milles käsitletakse pakendeid ja pakendijäätmeid ning millega muudetakse määrust (EL) 2019/1020 ja direktiivi (EL) 2019/904 ning tunnistatakse kehtetuks direktiiv 94/62/EÜ) veel jõustunud – novembris 2022 Euroopa Komisjoni avaldatud määruse eelnõu osas jõudsid Euroopa Parlament ja nõukogu märtsis 2024 kompromisskokkuleppele ning aprillis 2024 kiitis Euroopa Parlament eelnõu heaks. Eelnõu on kättesaadav Euroopa Liidu õigusaktide andmebaasi veebilehelt aadressil <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC0677>

Varustuskindluse tagamine toidutööstuse ettevõtte jaoks tähendab tema tegevuseks sobilike omadustega tootmissisendite (tööjõud, hooned, masinad ja seadmed, elekter, kütus, küte, side, vesi, gaas, toore, pakendid, pesuvahendid, jne) füüsilist ja majanduslikku kättesaadavust vajalikul hetkel. Kriitilisemateks tootmissisenditeks on energiaga seotud sisendid: elekter, kütus, gaas. Energia varustuskindluse tagamiseks vajalikud seadmed on näiteks generaatorid, sh konteinergeneraatorid, katkematu toite allikad ehk UPS-id, soojuspumbad, energia salvestusseadmed (akuinverterid, akupangad, juhtimisseadmed), energiasalvestusjaamad, jms. Samuti toetatakse päikeseenergiast elektri tootmiseks vajaliku ehitise ehitamist kui ka seadme soetamist, kuid üksnes juhul kui toetatavaks tegevuse osaks on salvestusseadme soetamine ning toetatava tegevuse elluviimise tulemusena tootmis- ja salvestamisvõimsus ei ületa toetuse saaja aastast omatarbimise ulatust (tootmis- ja salvestamisvõimsuse piirang sätestatakse eelnõu § 4 lõikes 2).

Elektri tootmiseseadme, sealhulgas taastuvelektri tootmiseseadme, jaotus- või põhivõrguga liitumiseks vajalik jaotus- ja põhivõrgu ehitustööde kulu ning liitumistasu ei ole toetatav.

Varustuskindlust aitab tagada ka tootmissisendite kriitiliste varude hoidmiseks vajaliku seadme soetamine (näiteks mahutid, külmikud, jms) või ehitise ehitamine (näiteks külmakambrid ja -ruumid, puhverlaod, jms), mis on samuti toetatav. Toidujulgeoleku tagamiseks vajalike varude hoiustamistingimuste parandamist silmas pidades toetatakse lisaks tootmissisendite hoidmiseks vajaliku ehitise ehitamisele ka valmistoodangu hoiustamise tagamiseks vajaliku ehitise ehitamist, kui toetuse taotlejaks on toiduga varustamise valdkonnas elutähtsa teenuse osutaja. Toiduseaduse § 46² lõike 2 kohaselt on ettevõtja toiduga varustamise valdkonnas elutähtsa teenuse osutaja, kui tema majandustegevuse katkemine või lõpetamine mõjutab märkimisväärselt elanikkonna toiduga varustamist, sealhulgas ühe valdkonna või toidugrupi korral, ja kelle valdkonna eest vastutav minister on määranud haldusaktiga elutähtsa teenuse osutajaks. Toiduga varustamise valdkondadeks on teravilja-, pagari- või makarontoodete tootmine, liha käitlemine ja piima käitlemine. Sama seaduse § 46³ lõike 1 kohaselt loetakse märkimisväärselt elanikkonna toiduga varustamist mõjutavaks ettevõtjaks valdkonnas tegutsevate ettevõtjate aasta müügituluga võrreldes suurima aasta müügituluga ettevõtja. Toiduga varustamise valdkonnas elutähtsa teenuse osutajaks määramisega kaasneb ettevõtjale rida kohustusi (eelkõige elutähtsa teenuse osutamine oma valdkonnas, vajaduse korral toidugruppide või tegevuse liikide kaupa, määratud aja jooksul, mahus ja hinnaga, aga ka vastava riskianalüüsi koostamine, õppuste korraldamine, küberturvalisuse tagamine, jne), millega kaasnevaid kulusid tuleb neil täiendavalt kanda.

Eelnõu § 4 lõike 1 punktis 4 sätestatakse, et toetust antakse töötlemiseks vajaliku seadme soetamiseks või ehitise ehitamiseks, kui rajatakse uus ettevõtte, kus töödeldakse toitu (edaspidi *uue töötlemisettevõtte rajamine*). Nimetatud tegevused aitab kaasa toiduainetööstuste tehnoloogilisele uuendamisele ja turule orienteerituse suurendamisele.

Uue töötlemisettevõtte rajamine hõlmab endas töötlemise alustamiseks kõikide vajalike ehitiste ehitamist kui ka seadmete soetamist terviklahendusena. Uue kaasaegse töötlemisettevõtte rajamisel järgitakse uuemaid standardeid ja võetakse kasutusele uusimad tehnoloogiad, mis tagab tõhusama ja keskkonda vähem mõjutava tootmistegevuse. Toetatav on täiesti uue tervikliku töötlemisettevõtte rajamine. Juba olemasoleva töötlemisüksuse mistahes kujul laiendamine või selle baasil uue töötlemisettevõtte rajamine ei ole käesoleva määruuse tähenduses täiesti uue töötlemisettevõtte rajamine ning seega ei loeta seda ka toetatavaks tegevuseks. Tervikliku töötlemisettevõtte moodustab ühel kinnistul või üksteisega külgneval kinnistul asuv funktsionaalselt ja tehniliselt seotud seadmete ja ehitiste kogum ehk terviklik töötlemisettevõtte.

Tsiviilseadustiku üldosa seaduse § 66¹ kohaselt on ettevõtte majandusüksus, mille kaudu isik (ettevõtja) tegutseb. Ettevõtjale võib kuuluda mitu majandusüksust. Käesoleva punkti alusel uue töötlemisettevõtte rajamiseks toetuse taotlemisel loetakse uueks töötlemisettevõtteks toetust taotleva ettevõtja poolt uue töötlemisüksuse rajamist olenemata sellest, kas uus töötlemisüksus

rajatakse täiesti uue ettevõtteks (luuakse uus ettevõte uue ärinimega) või olemasoleva ettevõtte raames uue tervikliku osana.

Eelnõu § 4 lõike 1 punktis 5 sätestatakse, et toetust antakse kvaliteeti tõendava sertifikaadi saamiseks või uuendamiseks vajaliku seadme soetamiseks või ehitise ehitamiseks. Nimetatud tegevused aitavad kaasa toiduainetööstuste turule orienteerituse suurendamisele.

Tarbijate ootustele ja eelistustele vastu tulles nõuavad üha enam jaemüügi- ja kaubandusettevõtteid toidutootjatelt toiduohutuse, kvaliteedi ja jätkusuutlikkuse demonstreerimist. Usaldusväärseim võimalus seda tõestada on sõltumatu hindaja väljastatud spetsiaalse rahvusvahelise sertifikaadi omamine. Sertifikaate on erinevaid: Euroopas tuntuim hõlmab üldisema sisuga standardit ISO 22000, ent olenevalt piirkonnast võivad eelistatamad olla erinevad rangemaid standardeid hõlmavad sertifikaadid, näiteks BRC Suurbritannias, IFS Prantsuse, Saksa ja Itaalia jaemüüjate hulgas, SQF peamiselt Ameerikas.

Toetatakse sellise seadme soetamist või ehitise ehitamist, mille soetamise või ehitamise vajalikkus konkreetse sertifikaadi saamiseks või uuendamiseks on asjakohaste dokumentidega tõendatud.

Eelnõu § 4 lõike 1 punktis 6 sätestatakse, et toetust antakse automatiseerimiseks vajaliku seadme soetamiseks. Nimetatud tegevus aitab kaasa toiduainetööstuste tehnoloogilisele uuendamisele.

Toiduainetööstuse tegevusvaldkonda on traditsiooniliselt iseloomustanud suur inимtöõjõukesksus. Inimtöö kasutamine võrreldes seadmega on ebaefektiivsem, inimtööga kaasnevad eksimused ja viivitused, lisaks nõuab suure hulga inimeste töötamise korraldamine eraldi ressursi. Automatiseerimise eesmärgiks on toote valmistusprotsessis vajaliku inimese rutiinse töö asendamine seadmete tööga ja tõsta sellega ettevõtte tootlikkust. Tootlikkuse tõstmisele suunatud tööstusautomaatika lahendused on näiteks täisautomaatsed koosteseadmed, tootmisliinid, robotsüsteemid, jms. Seadme soetamisel loetakse abikõlblikuks kuluks ka seadme kasutamiseks vajaliku rakendustarkvara või -litsentsi soetamine. Toetatav on üksnes töötlemisprotsessiga vahetult seotud automatiseerimist võimaldavate seadmete soetamine. Näiteks ei toetata kontori, laoruumi, jms automatiseerimiseks seadme soetamist.

Eelnõu § 4 lõike 1 punktis 7 sätestatakse, et toetust antakse töötlemisega alustamiseks või töötlemisvõimsuse suurendamiseks vajaliku seadme soetamiseks või ehitise ehitamiseks. Nimetatud tegevused aitavad kaasa toiduainetööstuste tehnoloogilisele uuendamisele ja turule orienteerituse suurendamisele. Töötlemisega alustamiseks või töötlemisvõimsuse suurendamiseks vajaliku seadme soetamiseks või ehitise ehitamiseks saab toetust taotleda üksnes mikro- või väikeettevõtja (eelnõu § 4 lõige 3), millest tulenevalt on see toetatav tegevus fokusseeritud vaid väiksemamahulise töötlemise edendamisele. Mikro- ja väikeettevõtjate toetamine aitab kaasa tegevusvaldkondade ja tootevaliku mitmekesistamisele, väikeettevõtete loomisele ja arendamisele ning töökohtade loomise hõlbustamisele. Väiksemamahulise töötlemise alustamise toetamine aitab seega kaasa ka näiteks mahetoodete pakumise osakaalu suurenemisele, sest olemasolevad toiduainetööstused enamasti ei ole väikestest mahetooraine kogustest huvitatud ning ainsaks võimaluseks mahetootjale võib osutuda oma töötlemisega alustamine.

Töötlemisega alustamiseks vajaliku seadme soetamiseks või ehitise ehitamiseks saab toetust taotleda ka mikro- ja väikeettevõtjast toetuse taotleja, kelle põhitegevusalaks taotluse esitamise aastale vahetult eelnenud majandusaastal ei ole toiduainete tootmine või joogitootmine (välja arvatud kala, vähilaadsete ja limuste töötlemine ja säilitamine), kuid kes on vähemalt kaks taotluse esitamisele vahetult eelnenud majandusaastat tegelenud ELTL-i I lisas nimetatud toodete, (välja arvatud kalandus- ja vesiviljelustoodete) tootmisega ning kelle omatoodetud põllumajandustoodete või nende töötlemisel saadud toodete müügitulu koos või eraldi ületas mõlemal majandusaastal 14 000 eurot (eelnõu § 9 lõige 3). Kahe majandusaasta tegutsemise nõue ning müügituluga seotud piirangud tulenevad asjaolust, et tegemist on toiduainetööstuse

tegevusvaldkonnas tegutsemiseks vajalike tegevuste elluviimiseks mõeldud toetusega. Kui toetuse taotlejaks on põllumajandustoodete tootja, siis tema jaoks tähendab investeringu tegemine uut tüüpi majandustegevusega alustamist, mistõttu tuleb ette näha teatud kriteeriumid tema jätkusuutlikkuse hindamiseks.

Eelnõu § 4 lõike 2 kohaselt, kui toetust taotletakse päikeseenergiast elektri tootmiseks vajaliku seadme soetamiseks või ehitise ehitamiseks (eelnõu § 4 lõike 1 punkti 1 või 3 kohaselt), siis toetatava tegevuse osaks peab olema ka salvestusseadme soetamine. Kui toetatava tegevuse üheks osaks ei ole salvestusseadme soetamine, siis toetust ei anta. Lisaks tuleb sellise kombineeritud investeringu tegemisel arvestada, et toetatava tegevuse elluviimise tulemusena ei tohi ei saadav taastuenergia tootmis- ega ka salvestamisvõimsus (ehk toetuse taotleja olemasolev taastuenergia tootmis- ja salvestamisvõimsus ning toetuse abil juurde rajatav taastuenergia tootmis- ja salvestamisvõimsus kokku) ületada toetuse saaja aastast omatarbimise ulatust.

Kui toetust taotletakse eesmärgiga hakata elektrienergiat müüma elektrivõrku, siis toetust ei anta kuna see on vastuolus selle toetuse andmise eesmärgiga. Elektrienergia müümine elektrivõrku on lubatud eeldusel, et selle aastas müüdud kogus ei ületa toetuse saaja poolt aastas maksimaalselt tarbitavat elektrienergia kogust. Kuna ettevõtte elektritarbimisvajadus ei pruugi olla pidev ja ühtlane ning ka elektrienergia tootmine võib olla tsükliline, siis on ajutiselt ülejääva elektrienergia müümine lubatud.

Eelnõu § 4 lõikes 3 sätestatakse, et kui toetatavaks tegevuseks on töötlemisega alustamiseks või töötlemisvõimsuse suurendamiseks vajaliku seadme soetamine või ehitise ehitamine, siis sellisel juhul antakse toetust vaid mikro- või väikeettevõtjast toetuse taotlejale. See piirang on tingitud vajadusest suunata toetuse piiratud eelarve tingimustes rohkem vahendeid toiduainetööstuse prioriteetsemate investeerimisvajaduste (nt roheinvesteeringud, sisenditega varustuskindluse tagamiseks tehtavad investeeringud) katmiseks, jättes nõ. tavapärase tootmise suurendamise või alustamise toetamise võimaluse vaid mikro- või väikeettevõtjatele. Täpsemalt on selgitatud ettevõtja suuruse määratlemist eelnõu § 9 lõike 1 selgitava osa juures.

Eelnõu § 4 lõike 4 kohaselt, kui toetust antakse ehitise ehitamiseks, peavad ehitise ja sellealune maa olema toetuse taotleja omandis või ehitisealusele maale peab olema toetuse taotleja kasuks seatud hoonestusõigus vähemalt eelnõu § 16 lõikes 3, eelkõige lõike 3 punktis 1 või 3 sätestatud sihipärase kasutamise perioodi lõpuni (vähemalt kolm aastat arvates Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ameti (edaspidi *PRIA*) poolt viimase toetusosa maksmisest, kui toetuse taotleja on VKE, ning vähemalt viis aastat arvates *PRIA* poolt viimase toetusosa maksmisest, kui toetuse taotleja on suurettevõtja, või vähemalt kolm aastat arvates liisingulepingu sõlmimisest või liisinguperioodi lõpuni olenevalt sellest, milline tähtpäev saabub kõige hiljem).

Juhul kui ehitise ja sellealune maa on kaasomandis, siis tuleb toetuse taotlejal tagada see, et tal on õigus ja võimalus ellu viia toetatav tegevus ning seda sihtotstarbeliselt kasutada vähemalt eelnõu § 16 lõikes 3 sätestatud sihipärase kasutamise perioodi lõpuni. Asjaõigusseaduse § 71 lõike 4 alusel on kaasomanikul ühise asja suhtes kolmandate isikute ees kõik omaniku õigused. Kui toetuse taotleja ei saa kaasomanike kokkuleppe või selle muutmise tõttu toetatavat tegevust ellu viia ega seda sihtotstarbeliselt kasutada vähemalt sihipärase kasutamise perioodi lõpuni, siis tuleb toetus tagasi nõuda.

Eespool nimetatud nõudega tagatakse, et toetuse taotlejal on õiguslik alus ehitist sihtotstarbeliselt kasutada vähemalt sihipärase kasutamise perioodi lõpuni. *PRIA* kontrollib nimetatud nõude täitmist kinnistusraamatust.

Eelnõu § 4 lõike 5 kohaselt kui toetust taotletakse seadme soetamiseks, mis paigaldatakse ehitisse või mida kasutatakse ehitises, siis peab see ehitise olema toetuse taotleja otseses valduses asjaõiguslikul, omandiõiguse, hoonestusõiguse või kasutusvalduse alusel vähemalt eelnõu § 16 lõikes 3 sätestatud sihipärase kasutamise perioodi lõpuni. Sellega tagatakse, et toetuse taotlejal

on õigus ja võimalus toetatavat tegevust viia ellu ning kasutada seda sihtotstarbeliselt teatud ajavahemiku jooksul.

Eelnõu § 4 lõike 6 kohaselt ei või toetuse taotleja toetatava tegevuse tegemist alustada varem ja sellega seotud siduvaid kohustusi ei või olla võetud varem ning toetatava tegevuse tegemist tõendavad dokumendid ei või olla väljastatud varem kui toetuse taotluse esitamise päevale järgneval päeval. See tähendab ka et ostumenetluse (nii üksteisest sõltumatute asjakohaste hinnapakujate käest vähemalt kolme võrreldava hinnapakumuse küsimise kaudu kui ka elektrooniliselt riigihangete registri kaudu) korraldamisel enne taotluse esitamist ei tohi toetatava tegevusega seotud siduvaid kohustusi võtta varem kui taotluse esitamise päevale järgneval päeval. Siduvate kohustuste all on mõeldud, et toetuse taotlejal ei ole enne taotluse esitamist võetud toetatava tegevuse osas siduvaid lepingulisi kohustusi, sest see on vastuolus toetuse ergutava mõju põhimõttega. ÜGEMi artikli 6 lõige 2 kohaselt loetakse abil olevat ergutav mõju, kui abisaaja on asjaomasele liikmesriigile esitanud kirjaliku abitaotluse enne projekti või tegevusega seotud töö alustamist. Tööde alustamine on defineeritud sama määruse artikli 2 punktis 23 järgmiselt: kas investeeringuga seotud ehitustööde alustamine või esimene õiguslikult siduv kohustus tellida seadmeid või muu kohustus, mis teeb investeeringu pöördumatuks, olenevalt sellest, mis on varajasem. Tööde alustamiseks ei peeta maa soetamist ja ettevalmistustöid.

Siinkohal tuleb märkida, et kui toetuse taotleja alustab kavandatava investeeringu tegemist taotluse esitamise päevale järgneval päeval, siis kõik kulutused, mida ta teeb, on tema enda vastutusel, sest PRIA ei ole selleks ajaks taotluse rahuldamise või rahuldamata jätmise otsust veel teinud. Samuti tuleb silmas pidada, et toetatava tegevuse elluviimine on suunatud toetuse eesmärkide ja tulemuste saavutamisele. Toetust ei anta lihtsalt näiteks mingi abstraktse ehitise või selle osa (katuse, seina või muu sellise asja) püstitamiseks, vaid toetatava tegevuse elluviimise tulemusena peab saama ehitist (ehitatud hoone kogu selle toimimiseks vajalikuga) sihipäraselt kasutada (funktsionaalselt koos toimiv tervik) ning seeläbi saavutada ka toetuse andmise eesmärgid.

Kuna investeering on tervik, tekivad selle elluviimisel ka kulud, mida erinevatel põhjustel ei saa käsitleda abikõlblike kuludena. Kui sellise tegevuse kulud, mida ei hüvitata toetuse abil, on investeeringu eesmärgi realiseerumise seisukohalt vajalikud, peab toetuse taotleja viima need tegevused ellu enda kulul, kuid see ei tähenda, et tegemist on investeeringuväliste tegevustega. Kui selliseid tegevusi ei tehta, siis ei ole investeeringut võimalik ka lõplikult ellu viia ja toetuse eesmärgi saavutada. Seega, kas mingi tegevus on investeeringu osa, ei sõltu sellest, kas selle tegevuse kulud hüvitatakse toetusega või mitte.

Eelnõu §-s 5 sätestatakse toetuse vorm, määr ja suurus.

Eelnõu § 5 lõikes 1 sätestatakse, et toetust antakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2115 artikli 83 lõike 1 punkti a kohaselt tegelikult tekkinud abikõlblike kulude hüvitamisena. See tähendab, et toetust makstakse kuludokumentide alusel.

Eelnõu § 5 lõikes 2 sätestatakse toetuse määrad tulenevalt riigiabi alustest, toetuse taotleja suurusest ja ÜGEMis toetatava tegevuse osas sätestatud nõuetest. Strateegiakava kohaselt on maksimaalseks toetuse määraks kuni 50% toetatava tegevuse abikõlblikest kuludest. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2115 artikli 73 lõike 4 kohaselt kehtestavad liikmesriigid toetusele ühe või mitu ülemmäära, mis ei ületa 65% rahastamiskõlblikest kuludest. Eestis otsustati strateegiakava ettevalmistamisel Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi (strateegiakava ettevalmistamise ajal Maaeluministeerium) juhtimisel põllumajandustoodete ja toidutootmise valdkonna esindusorganisatsioonide ning teiste partneritega toimunud arutelude põhjal sätestada maksimaalseks toetuse määraks kuni 50% toetatava tegevuse abikõlblikest kuludest.

Maksimaalne toetuse määr toetatava tegevuse abikõlblikest kuludest küündib küll kuni 50%-ni, kuid asjakohastest riigiabi reeglitest tulenevate piirangute tõttu jäävad osade toetatavate tegevuste puhul tegelikult maksimaalsed toetuse määrad sellest madalamaks. Kui toetust antakse regionaalabina ÜGEMi artikli 14 alusel, on toetuse määr suurettevõtjale kuni 15%, keskmise suurusega ettevõtjale kuni 25% ja mikro- või väikeettevõtjale kuni 35% abikõlblikest kuludest. Kui toetust antakse keskkonnakaitseks antava abina ÜGEMi artikli 36 alusel, on toetuse määr suurettevõtjale kuni 45%, keskmise suurusega ettevõtjale kuni 50% ja mikro- või väikeettevõtjale kuni 50% abikõlblikest kuludest. Kui toetust antakse energiatõhususeks antava abina ÜGEMi artikli 38 alusel, on toetuse määr suurettevõtjale kuni 35%, keskmise suurusega ettevõtjale kuni 45% ja mikro- või väikeettevõtjale kuni 50% abikõlblikest kuludest. Kui toetust antakse hoonete energiatõhususeks antava abina ÜGEMi artikli 38a alusel, on toetuse määr suurettevõtjale kuni 35%, keskmise suurusega ettevõtjale kuni 45% ja mikro- või väikeettevõtjale kuni 50% abikõlblikest kuludest. Kui toetust antakse taastuvallikatest energia tootmiseks antava abina ÜGEMi artikli 41 alusel, on toetuse määr suurettevõtjale kuni 30%, keskmise suurusega ettevõtjale kuni 40% ja mikro- või väikeettevõtjale kuni 50% abikõlblikest kuludest. Kui toetust antakse ressursitõhususe tagamiseks ja ringmajandusele ülemineku toetamiseks antava abina ÜGEMi artikli 47 alusel, on toetuse määr suurettevõtjale kuni 45%, keskmise suurusega ettevõtjale kuni 50% ja mikro- või väikeettevõtjale kuni 50% abikõlblikest kuludest.

Kui toetust antakse vähese tähtsusega abina, on maksimaalne toetuse määr kõigile toetuse taotlejatele olenemata nende suurusest kuni 50% abikõlblikest kuludest.

Eelnõu § 5 lõikes 3 sätestatakse toetuse minimaalseks määraks 15% toetatava tegevuse abikõlblikest kuludest. Minimaalse võimaliku toetuse määra sätestamise eesmärk on tagada, et toetuse andmisel kaasneks ettevõtjatele ergutav mõju. Kui toetus moodustab toetatava tegevuse abikõlblikest kuludest vähem kui 15%, siis puudub toetusel ergutav mõju ja toetuse taotlejal on tõenäoliselt võimalik viia kavandatavad tegevused ellu ka ilma toetuseta.

Eelnõu § 5 lõike 4 kohaselt on toetuse maksimaalne suurus ühe taotleja kohta kogu strateegiakava programmiperioodil (2023–2027) kokku 3 500 000 eurot.

Eelnõu § 5 lõikes 5 sätestatakse, et ühte kontserni kuuluvad ettevõtjad või konkurentsiseaduse (edaspidi *KonkS*) § 2 lõike 4 tähenduses valitseva mõju kaudu üksteisega seotud ettevõtjad loetakse üheks taotlejaks ning nad ei saa kokku taotleda toetust rohkem kui 3 500 000 eurot strateegiakava perioodil. Näiteks kui kontserni A (emaettevõtja) kuuluvad ettevõtjad B (tütarettevõtja) ja C (tütarettevõtja). Ettevõtja A (emaettevõtja) ja ettevõtja B (tütarettevõtja) soovivad nimetatud toetust taotleda. Ettevõtja A ja ettevõtja B mõlemad taotlevad toetust 2 000 000 eurot. Kui ettevõtjale A määrati juba toetust 2 000 000 euro ulatuses, siis ettevõtjale B saab maksimaalset määrata toetust 1 500 000 euro ulatuses, sest nad loetakse üheks ettevõtjaks. Kui näiteks ühte kontserni kuuluv üks ettevõtja taotleb toetust 1 750 000 euro ulatuses ja samasse kontserni kuuluv teine ettevõtja taotleb samuti 1 750 000 eurot, siis täidavad nad maksimaalse 3 500 000 euro suuruse toetuse nõude, sest selle määrase tähenduses loetakse nad üheks ettevõtjaks, kellele kohaldub maksimaalne 3 500 000 euro suurune toetus.

Ühte kontserni kuuluvate ettevõtjate osas kohaldatakse äriseadustiku (ÄS) § 6, mille kohaselt, kui üks äriühing on teises äriühingus osanik või aktsionär ning omab seal häälteenamust, nimetatakse osalevat ühingut emaettevõtjaks ja ühingut, kus ta osaleb, tütarettevõtjaks. Emaettevõtja tütarettevõtjaks on ka ühing, kus häälteenamus on teisel tütarettevõtjal või tütarettevõtjatel üksinda või koos emaettevõtjaga. Tütarettevõtjaks on ka ühing, kus teine ühing (emaettevõtja) omab selle osaniku või aktsionärina lepingu alusel või ilma selleta valitsevat mõju. Emaettevõtja koos tütarettevõtjatega moodustab kontserni. Kontsern ei ole piiratud Eesti Vabariigi territooriumiga.

KonkS § 2 lõike 4 tähenduses valitsevat mõju omavad ettevõtjateks on ettevõtjad, kelledest üks omab teise suhtes KonkS § 2 lõike 4 mõistest valitsevat mõju. KonkS § 2 lõike 4 kohaselt on

valitsev mõju võimalus ühe või mitme ettevõtja poolt ühiselt või ühe või mitme füüsilise isiku poolt ühiselt teise ettevõtja aktsiate või osade omamise kaudu, tehingu või põhikirja alusel või muul viisil otseselt või kaudselt mõjutada teist ettevõtjat, mis võib seisneda õiguses:

- 1) oluliselt mõjutada teise ettevõtja juhtorganite koosseisu, hääletamist või otsuseid või
- 2) kasutada või käsutada teise ettevõtja kogu vara või olulist osa sellest.

Eelnõu § 5 lõige 6 sätestab tingimuse, millele vähese tähtsusega abi saajad peavad vastama. Vähese tähtsusega abi puhul ei tohi ühele ettevõtjale antava vähese tähtsusega abi kogusumma mis tahes kolme aasta pikkuse ajavahemiku jooksul ületada vähese tähtsusega abi ülemmäära 300 000 eurot. Kui toetuse taotleja vähese tähtsusega abi maht on ületatud, ei ole võimalik komisjoni vähese tähtsusega abi määrust (EL) 2023/2831 kohaldada.

Eelnõu § 5 lõige 7 sätestab, et vähese tähtsusega abi suuruse arvestamisel loetakse üheks ettevõtjaks sellised ettevõtjad, kes on omavahel seotud komisjoni määruse (EL) 2023/2831 artikli 2 lõike 2 kohaselt:

- a) ettevõtte omab teises ettevõttes aktsionäride või osanike häälteenamust;
- b) ettevõttel on õigus ametisse määrata või ametist vabastada enamikku teise ettevõtte haldus-, juht- või järelevalveorgani liikmetest;
- c) ettevõttel on õigus rakendada teise ettevõtte suhtes valitsevat mõju vastavalt teise ettevõttega sõlmitud lepingule või selle asutamislepingule või põhikirjale;
- d) ettevõtte, mis on teise ettevõtte aktsionär või osanik, kontrollib vastavalt kokkuleppele teiste aktsionäride või osanikega üksi sellise ettevõtte aktsionäride või osanike häälteenamust.

Eelnõu § 5 lõige 8 sätestab, et toetuse andmisel võetakse arvesse ÜGEMi artiklis 8 ja komisjoni määruse (EL) 2023/2831 artiklis 5 sätestatud riigiabi kumuleerimise reegleid.

Eelnõu §-s 6 sätestatakse, millised kulud on abikõlblikud ja millised kulud ei ole abikõlblikud.

Eelnõu § 6 lõikes 1 sätestatakse, et abikõlblikud on toetatava tegevuse elluviimiseks vajalikud kulud, mis on tehtud sihtotstarbeliselt, mõistlikult ja majanduslikult soodsaimal viisil, on tehtud kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2115 artikliga 73 ning on vajalikud toetuse eesmärgi saavutamiseks. See tähendab, et kulud, mille kohta toetust taotletakse, peavad olema majanduslikult otstarbekad ja vajalikud toetuse eesmärgi saavutamiseks. Samuti ei tohi kavandatavad ning tehtavad kulud olla põhjendamatult kõrged võrreldes tavaliselt sarnase tegevuse eest tasutava hinnaga. Nimetatud nõude eesmärgiks on tagada kasutatava toetusraha otstarbekas ja säästlik kasutamine.

Eelnõu § 6 lõikes 2 sätestatakse, et kui toetust taotletakse ehitise ehitamiseks, siis on abikõlblikeks kuludeks ehitise püstitamise, rajamise, paigaldamise, laiendamise ja rekonstrueerimise kulu. Samuti loetakse ehitise ehitamise puhul abikõlblike kulude hulka ka ehitusseadustiku alusel tehtava omanikujärelevalve kulud, kuid üksnes selle hoone või rajatise puhul, mille ehitamiseks toetust taotletakse.

Ehitamine hõlmab ehitise ehitamist koos selle oluliste osadega. Ehitise olulised osad on tsiviilseadustiku üldosa seaduse § 55 lõike 1 kohaselt asjad, millest see ehtis on ehitatud või mis on sellega püsivalt ühendatud ja mida ei saa eraldada ehitist või eraldatavat asja oluliselt kahjustamata. See tähendab, et ehitise olulised osad on asjad, milleta hoonet ei saaks tavaarusaama kohaselt käsitada valmisolevana ehk terviklikuna.

Ehitise omanikujärelevalvet on täpsemalt selgitatud ehitusseadustiku §-s 20. Omanikujärelevalve on oluline, sest ehtis peab olema projekteeritud ja ehitatud hea ehitustava ning ehitamist ja ehitusprojekti käsitlevate õigusaktide kohaselt ega või tekitada ohtu inimese elule, tervisele, varale või keskkonnale.

Eelnõu § 6 lõike 3 kohaselt, kui toetust taotletakse seadme soetamiseks, siis loetakse abikõlblike kulude hulka seadme soetamise, selle kohaletoimetamise, paigaldamise, seadistamise või müüja poolt selle kasutamise väljaõppe kulu, näiteks kui seadme eripära tõttu saab seda paigaldada üksnes seadme müüja või kvalifitseeritud spetsialist. Kui seadme kasutamine eeldab selle müüja või paigaldaja poolset esialgset väljaõpet, sealhulgas tutvustust, siis ka need kulud on abikõlblikud. Lisaks loetakse abikõlblike kulude hulka soetatava seadme kasutamiseks vajaliku tarkvara ja infotehnoloogilise seadme soetamise ja selle paigaldamise või seadistamise kulu.

Eelnõu § 6 lõike 4 kohaselt, kui toetust taotletakse kasutatud seadme soetamiseks, siis loetakse see abikõlblikuks kuluks juhul, kui seade on toodetud vähem kui viis aastat tagasi, selle soetamiseks ei ole kasutatud toetust riigieelarvelistest või muudest Euroopa Liidu või välisvahenditest või muud tagastamatut riigiabi ning nimetatud seadme hind ei ületa selle turuväärtust ja on uue samaväärse seadme hinnast madalam. Kasutatud seadme soetamise kulu loetakse abikõlblikuks kuluks kõikide toetuse taotlejate puhul taotleja suurusest olenemata üksnes juhul, kui toetatavaks tegevuseks on toiduainetööstuse tegevusvaldkonnas tegutsemiseks vajalike sisendite varustuskindluse tagamiseks vajaliku seadme soetamine või kvaliteeti tõendava sertifikaadi saamiseks või uuendamiseks vajaliku seadme soetamine. Erandina aga ei ole isegi nende kahe toetatava tegevuse puhul kasutatud seadme soetamine abikõlblik, kui toetust taotleb suurettevõtja ÜGEMi artikli 14 alusel (vastav välistus on sätestatud ÜGEMi artikli 14 lõikes 6). Ülejäänud toetatavate tegevuste puhul toetatakse kasutatud seadme soetamist vaid juhul, kui toetuse taotlejaks on mikro- või väikeettevõtja.

Kasutatud seadme soetamise võimaldamisega vähendatakse nõudlust uue seadme järele, mis omakorda vähendab näiteks seadme tootmiseks vajaminevat energiakasutust, heitkoguseid ja tootmise jäätme hulka. Kasutatud seadmel on võrreldes uue samaväärsega madalam hind, mis võimaldab toetuse taotlejal seadet soetada ka olukorras, kus uue samaväärse seadme soetamine ei oleks toetuse taotlejale jõukohane. Kasutatud seadmete puhul kontrollitakse üldjuhul seadme vanust tootja tehnilise passi andmete, ostu-müügilepingute, tootja poolt väljaantud garantiidokumentide, müüja kinnituste jms dokumentatsiooni kaasabil.

Eelnõu § 6 lõike 5 kohaselt on abikõlblik ka toetuse abil elluviidava tegevuse ja strateegiakavaga seotud tähistamiseks kasutatava sümboli ja teavitustegevuse kulu ehk EAFRD fondi vahenditest objektide tähistamise maksumus loetakse abikõlblike kulude hulka. Toetuse saajal on kohustus näidata avalikkusele, et tegemist on EAFRD toetuse abil elluviidava tegevusega, kasutades selleks ettenähtud sümboleid ja teavitustegevusi. Millised sümboleid ja millisel moel tuleb kasutada ja milliseid teavitustegevusi teha, on sätestatud komisjoni rakendusmääruse (EL) 2022/129¹⁷ II ja III lisas.

Eelnõu § 6 lõikes 6 on selgitatud, millised kulud ei ole abikõlblikud.

Näiteks on mitteabikõlblikud maa ja olemasoleva ehitise soetamiseks tehtavad kulutused, käibemaks (kui see on käibemaksuseaduse alusel tagasi saadav), riigilõiv, trahv, finantskaristus ja vaide ning kohtumenetluse korral menetluskulud; mitmesugused tegevus- ja üldkulud, näiteks remondi-, rendi-, üüri-, side-, reklaami- ja koolituskulu, samuti kulutused õigusteenusele või raamatupidamisteenusele või muud kulud, mis ei ole toetatava tegevuse elluviimisega otseselt seotud kulud. Abikõlblik ei ole ka toetuse taotlemiseks ettevalmistava töö tegemiseks tehtud kulu. Toetuse taotlemiseks ettevalmistavateks töödeks on ennekõike teostatavusuuringu või auditi tegemine, keskkonnamõju hindamine või detailplaneeringu koostamine, kuid näiteks ka projekteerimistööd ja projekteerimiseks vajalikud ehitusgeoloogilised ja -geodeetilised uurimistööd, eksperdihinnangu tellimine, äriplaani koostamine, turu-uuringu teostamine, jne.

¹⁷ Komisjoni rakendusmäärus (EL) 2022/129, millega kehtestatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2115 kohaseid õliseemnete, puuvilla ja veinivalmistamise kõrvalsaadustega seotud sekkumisviise ning liidu toetuse ja ÜPP strateegiakavadega seotud teavitamis-, avalikustamis- ja nähtavusnõudeid käsitlevad normid (ELT L 20, 31.01.2022, lk 197–205).

Mitteabikõlblik kulu on ka tasu toetuse taotleja enda ja tema töötaja tehtud töö eest. Kui erinevad veo- või sõidukulud ei ole seotud seadme veo, paigaldamisega või seadistamisega, siis ei ole need kulud ka abikõlblikud. Eesmärk on vältida olukordi, kus soetatava seadme veokulusid niiõelda peidetakse seadme hinna sisse. Samuti on mitteabikõlblik veovahendi ning selle haagise soetamise kulu, välja arvatud veovahendile paigaldatava sellise seadme soetamise kulu, mille eripära tuleneb toetuse taotleja töödeldavast tootest (nt haagisele ehitatud suitsuahi).

Maa soetamiseks tehtud kulutused on käesoleva toetuse puhul samuti mitteabikõlblikud. Euroopa parlamendi ja nõukogu määruse 2021/2115 artikli 73 lõike 3 järgi on mitteabikõlblike kulude nimekirjas maa soetamine summas, mis ületab 10% asjaomase tegevuse rahastamiskõlblikest kogukuludest, välja arvatud maa soetamine keskkonnakaitseks. Maa soetamist summas kuni 10% asjaomase tegevuse rahastamiskõlblikest kogukuludest võimaldatakse toiduainetööstuse ettevõtetele läbi finantsintrumendi (strateegiakava sekkumise liigi „Investeeringud“ sekkumine 2.3 „Toidutööstuste materiaalsed ja immateriaalsed tootlikud investeeringud (FI)“).

Ehitise toimimiseks vajalike kommunikatsioonidega (eelkõige elektri-, veevarustus- või kanalisatsioonivõrguga) liitumisega või liitumispunkti ümberehitamisega seotud kulu on mitteabikõlblik põhjusel, et toetuse andmise eesmärgiks on toiduainetööstuse vajaduste tagamiseks tingimuste loomise toetamine ettevõttes kohapeal, mitte kommunikatsioonide rajamise toetamine laiemalt.

Vastavalt sellele, millise riigiabi aluse kohaselt toetust antakse, võib mitteabikõlblike kulude loetelu olla laiem. Näiteks ei tohi riigiabi andmisega seonduvalt ÜGEMi artikli 36, 38 või 38a alusel abi anda, kui investeeringud tehakse selleks, et viia ettevõtja tegevus kooskõlla liidu kehtivate normatiividega. Seetõttu on kõik sellised investeeringud mitteabikõlblikud.

Topeltrahastamise vältimiseks on mitteabikõlblik kulu, mille kohta on toetuse taotleja juba saanud toetust riigieelarvelistest või muudest Euroopa Liidu või välisabi vahenditest või muud tagastamatut riigiabi. Eelkõige on siinkohal mõeldud teisi strateegiakava alusel antavaid toetusi või struktuurifondide vahenditest saadud abi ja toetusi. Eriti tähelepanelik tuleb olla toetuste osas, milles sätestatud toetatavate tegevuste osas esineb käesolevas määruses sätestatud toetatavate tegevustega kattuvusi. Näiteks on toiduainetööstuse tegevusvaldkonna ettevõtjatel võimalik kliimaministri 21. märtsi 2024. a määruse nr 24 „Ettevõtete ressursitõhususe investeeringute toetuse andmise tingimused ja kord perioodil 2021–2027“ alusel taotleda toetust seadmete soetamiseks või väljavahetamiseks uuenduslike ja ressursi säästvamate vastu või seadmete soetamiseks oma tootmisjääkide kasutamiseks, mis vähendab esmase ja suurendab teise toorme kasutamist tootmisprotsessis. Samuti on majandus- ja infotehnoloogiaministri 30. mai 2023. a määruse nr 30 „Ettevõtja varustuskindluse toetuse tingimused ja kord“ alusel võimalik taotleda toetust üleminekuks taastuvenergia allikale või salvestusseadme soetamiseks ning majandus- ja infotehnoloogiaministri 31. jaanuari 2024. a määruse nr 5 „Ettevõtte arenguprogrammi toetus“ aluse taotleda toetust kõrge lisandväärtusega uue või täiustatud toote valmistamiseks, uue või kõrge lisandväärtusega teenuse pakkumiseks vajalike masinate ja seadmete ning immateriaalse vara soetamiseks.

Eelnõu §-s 7 on sätestatud nõuded kulude mõistlikkuse ja põhjendatuse väljaselgitamiseks ja tõendamiseks, mis puudutavad toetatava tegevuse raames tellitava töö või teenuse või soetatava vara maksumust.

Eelnõu § 7 lõikes 1 sätestatakse, et toetuse taotleja peab korraldama ostumenetluse, et välja selgitada toetatava tegevuse raames elluviidava töö või teenuse või soetatava vara mõistlik maksumus. Ostumenetlus korraldatakse olenevalt elluviidava töö või teenuse või soetatava vara maksumuse suurusest kas üksteisest sõltumatute hinnapakkujate käest vähemalt kolme võrreldava hinnapakumuse küsimise kaudu või elektrooniliselt riigihangete registris.

Eelnõu § 7 lõikes 2 sätestatakse piir, mille puhul peab toetuse taotleja kavandatava töö või teenuse või soetatava vara hankimiseks võtma vähemalt kolm võrreldavat hinnapakumust. Selliseks piiriks on 20 000–60 000 eurot. Seega kui toetuse taotleja soovib toetatava tegevuse raames tellida tööd või teenust või soetada vara, mille käibemaksuta maksumus ületab 20 000 eurot, kuid jääb alla 60 000 euro, siis peab ta küsima üksteisest sõltumatute hinnapakujate käest vähemalt kolm võrreldavat hinnapakumust. Sõltumatute hinnapakujate all mõeldakse selliseid ettevõtteid või isikuid, kes ei ole omavahel seotud, st neil ei ole mingit seost üksteisega, nagu näiteks samasse kontserni kuulumine või ühine juhtimine. Toetuse taotleja ei tohi tugineda ainult ühe hinnapakumuse hinnale, vaid peab võrdlema erinevaid hinnapakumusi, et saada võimalikult õiglane hind. See tagab, et elluviidava tegevuse maksumus on mõistlik ja vastab turutingimustele. Üksteisest sõltumatute hinnapakujate käest küsitakse vähemalt kolm võrreldavat hinnapakumust üksnes juhul, kui toetuse taotleja ei ole kohustatud eelnõu § 8 lõike 1 sätestatud kohaselt läbi viima ostumenetlust riigihangete registris (ostumenetlus viiakse läbi riigihangete registris, kui elluviidava töö või teenuse või soetatava vara eeldatav abikõlblik käibemaksuta maksumus on 60 000 eurot või sellest suurem). Saadud hinnapakumused peavad olema võrreldavad.

Eelnõu § 7 lõikes 3 sätestatakse, et toetuse taotleja võib küsida alla kolme hinnapakumuse, kui kolme hinnapakumuse küsimine ei ole objektiivselt võimalik. Üldjuhul on konkureerivate hinnapakumuste küsimine ja ostumenetluse korraldamine riigihangete registris vajalik, et tagada läbipaistvus, võrdne kohtlemine ja konkurents. Objektiivselt põhjendatuks loetakse näiteks olukorda, kui turul puudub asjaomase töö, teenuse või vara pakujate paljususe (näiteks juhul, kui hinnapakumust küsitakse väga uuenduslikul tehnoloogial põhineva seadme kohta või tegemist on eritellimusel valmistatud seadmega). Küll aga peab toetuse taotleja vajadusel selgitama ja põhjendama, miks oli võimatu või ebapraktiline küsida konkureerivaid hinnapakumusi või jätta korraldamata ostumenetlus riigihangete registris.

Eelnõu § 7 lõige 4 sätestab, milliseid andmeid peab hinnapakumuse sisaldama, kui toetuse taotleja küsib lõike 2 kohaselt võrreldavad hinnapakumused. Hinnapakumuse peab sisaldama toetuse taotleja nime, hinnapakkuja nime, registrikoodi ja kontaktandmeid, hinnapakumuse väljastamise kuupäeva ning töö, teenuse või vara üksikasjalikku kirjeldust ning käibemaksuta ja käibemaksuga maksumust ning vajadusel ka tehniliste tingimuste loetelu, mis osutub tehnilisele spetsifikatsioonile.

Eelnõu § 7 lõikes 5 sätestatakse, milliseid andmeid peab sisaldama hinnapakumuse, kui toetuse taotleja taotleb toetust ehitise ehitamiseks. Kui seadmete soetamisel võib toetuse taotleja küsida hinnapakumusi vabas vormis, siis ehitise ehitamise korral on ette nähtud, millised andmed peavad toetatava tegevuse (ehitise ehitamise) hinnapakumuses kajastuma. Sellisteks andmeteks on ehitise nimetus; ehitise ehitisregistri kood; selle katastriüksuse katastritunnus, millel ehitise paikneb või millele kavandatakse ehitise ehitada; ehitise üldkulud ja vastava kululiigi olemasolu korral ehitise ja välisrajatiste kulud, aluse- ja vundamendikulud, kandetarindite kulud, fassaadielementide kulud, katusekulud, ruumitarindite kulud, pinnakatete kulud, tehnosüsteemide kulud, ehitusplatsi korralduskulud ja ehitusplatsi üldkulud.

Eelnõu § 7 lõike 6 kohaselt kui toetuse taotleja taotleb toetust ehitise ehitamiseks, koostab PRIA selleks vajaliku hinnapakumuse vormi vastavalt eelnõu § 7 lõikes 5 sätestatule ning avaldab selle oma veebilehel.

Eelnõu § 7 lõikes 7 sätestatakse tingimus, et kui toetuse taotleja taotleb toetust kasutatud seadme soetamiseks, peab ta olema saanud vähemalt ühe hinnapakumuse kasutatud seadme kohta ja vähemalt kaks hinnapakumust uue samaväärse seadme kohta, koos tehniliste tingimuste loeteluga, mis osutavad tehnilisele spetsifikatsioonile.

Eelnõu § 7 lõike 8 kohaselt peab toetuse taotleja hinnapakumuste küsimisel hoiduma huvide konfliktist. Huvide konflikt on olukord, kus toetuse taotlejal või tema nimel tegutseval isikul,

sealhulgas töötajal, juhatuse liikmel või muul pädeval esindajal, kes on kaasatud ostumenetluse ettevalmistamisse või korraldamisse või kes võib muul moel mõjutada selle ostumenetluse tulemust, on otseselt või kaudselt finantsalaseid, majanduslikke või muid isiklikke huvisid, mida võib käsitleda tema erapooletust ja sõltumatust kahjustavatena. Nimetatud piirangutega püütakse vältida toetuse taotleja ja hinnapakkuja omavahelisest seotusest tingitud kokkuleppe tehinguid ja sellest tulenevat ebaausat konkurentsikeskkonda. Näiteks ei ole huvide konfliktist hoidutud olukorras, kus toetuse saaja juhatuse liige võtab hinnapakkumise talle kuuluvalt äriühingult või olukorras, kus ostumenetlust läbi viiv toetuse saaja töötaja esitab hinnapäringu talle kuuluvale äriühingule või äriühingule, mille juhatuses ta on. Huvide konflikti olemasolu eeldatakse, kui hinnapakkumine võetakse elukaaslaselt, abikaasalt või lähisugulaselt, neile kuuluvatelt äriühingutelt või äriühingutelt, kelle juhtorganiks nad on. Suurel määral aitab võimalikku huvide konflikti olukorda sisustada tulumaksuseaduse § 8 lõikes 1 sätestatud loetelu isikutest, kelle puhul tuleks üldjuhul huvide konflikti eeldada.

See säte kehtib vaid kolme hinnapakkumuse küsimise ostumenetluse korral. Kui ostumenetlus korraldatakse riigihangete registris, siis see säte ei kehti ehk lubatud on tööd, teenust või vara hankida endaga seotud isikutelt tulumaksuseaduse § 8 tähenduses.

Eelnõu § 7 lõikes 9 sätestatakse, et toetuse taotleja ei või lõikes 2 sätestatud üksteisest sõltumatute hinnapakkujate käest vähemalt kolme võrreldava hinnapakkumuse küsimise nõude eiramiseks jaotada osadeks toetatava tegevuse raames tellitavat tööd või teenust või soetatavat vara, mis on funktsionaalselt koos toimiv või vajalik sama eesmärgi saavutamiseks. Hankija võib jaotada hanke osadeks, kui see on objektiivsetel põhjustel õigustatud.

Eelnõu §-s 8 sätestatakse nõuded riigihangete registris tehtava ostumenetluse kohta.

Eelnõu § 8 lõike 1 kohaselt peab toetuse taotleja enne tegevuse elluviimisega alustamist korraldama toetatava tegevuse raames tellitava töö või teenuse või soetatava vara mõistliku maksumuse väljaselgitamiseks ostumenetluse riigihangete registris juhul, kui toetatava tegevuse prognoositav maksumus on 60 000 eurot või sellest suurem, olenemata sellest, kas toetuse taotleja on või ei ole hankekohuslane riigihangete seaduse (edaspidi *RHS*) mõistes.

Ostumenetluse läbiviimiseks kasutab toetuse taotleja menetlusliiki „toetuse saaja ost“ ja hankija alaliiki „toetuse saaja, kes ei ole hankija RHS-i tähenduses“. Ostumenetluse võib läbi viia ka peale PRIA toetuse rahuldamise otsuse tegemist, sellisel juhul esitab toetuse taotleja taotlemisel toetatava tegevuse maksumuse prognoosi. Nõude viia ostumenetlus läbi elektroonselt riigihangete registris eesmärk on tagada avalike vahendite kasutamine konkurentsi tingimustel ja ühiste ühiskondlike eesmärkide tulemuslikum toetamine. Riigihangete registris ostumenetluse korraldamine tagab läbipaistva protsessi, mis tähendab, et kõik huvitatud osapooled saavad näha, milliseid hankeid on välja kuulutatud, kes on pakkumusi teinud ja millised on pakkumuste tingimused.

Kasutusjuhendid, sh riigihangete registri kasutajajuhend toetuse saajatele, kes ei ole hankekohuslane RHS-i tähenduses, ja korduvad küsimused riigihangete registri kohta on kättesaadavad Rahandusministeeriumi veebilehel¹⁸. Üldjuhul kui ostumenetlus korraldatakse riigihangete registris, siis on lubatud tööd, teenust või vara hankida ka endaga või omavahel seotud isikutelt. Vaid ÜGEMi artikli 14 alusel regionaalabi andmisel tuleb alginvesteeringu või uut majandustegevust tekitava alginvesteeringu puhul, millele on osutatud vastavalt ÜGEMi artikli 2 punkti 49 alapunktis b (vara soetamine ettevõttelt, mis on lõpetanud tegevuse või oleks tegevuse lõpetanud, kui seda ei oleks ostetud) või punkti 51 alapunktis b (vara soetamine ettevõttelt, mis on lõpetanud tegevuse või oleks tegevuse lõpetanud, kui seda ei oleks ostetud, kui soetatud varaga teostatav uus tegevus ei ole sama või sarnane tegevusalaga, mida ettevõtte teostas

¹⁸ Riigihangete registri kasutusjuhendid

<https://www.fin.ee/riigihanked-riigiabi-osalused-kinnisvara/riigihangete-register/kasutusjuhendid>

enne vara soetamist), põhimõtteliselt arvesse võtta üksnes ostjaga mitteseotud kolmandatelt isikutelt ostetud vara soetamise kulusid.

Eelnõu § 8 lõikes 2 sätestatakse, et juhul kui toetuse taotleja korraldab ostumenetluse pärast taotluse esitamist, tuleb tal toetatava tegevuse maksumuse väljaselgitamiseks koostada selle eeldatav prognoos.

Toetuse taotlemisel on taotlejal võimalik valida, kas ostumenetlus korraldatakse enne või pärast taotluse esitamist. Kui ostumenetlust enne taotluse esitamist korraldatud ei ole, siis esitab toetuse taotleja taotlemisel toetatava tegevuse kohta selle eeldatava maksumuse prognoosi. Prognoosis tuleb selgelt tõendada, millisel teel töö, teenuse või kauba hind saadi. Tõendiks võib olla näiteks hinnapakumuse, e-poe väljavõte, eksperthinnang, hinnakiri, informatsioon teenust või vara pakkuva ettevõtja veebilehelt. Lisatud informatsioon peab olema kontrollitav ja taasesitatav.

Väljamakstava toetussumma aluseks on ostumenetluse tulemusel kujunenud toetatava tegevuse hinnale vastav tehtud kulutuste tegelik hind. Väljamakstava toetussumma aluseks on seega tehtud kulude tegelikult hind ostumenetluse tulemusel saadud hinna piires, mis ei tohi omakorda olla taotletud toetuse summast suurem, millest tulenevalt peabki prognoos olema koostatud realistlikult ning tuginema tegelikele asjaoludele. Toetus makstakse välja ainult toetatava tegevuse abikõlbliku kulu hüvitamiseks.

Toetuse taotleja peab arvestama asjaoluga, et kui ta korraldab ostumenetluse enne toetuse taotluse esitamist, siis ei tohi ta toetatava tegevuse elluviimist alustada varem ning sellega seotud siduvaid kohustusi ei tohi olla võetud varem, kui taotluse esitamise päevale järgneval päeval, sest vastasel juhul on see vastuolus ergutava mõju põhimõttega, mida on täpsemalt selgitatud § 4 lõike 6 selgitava osa juures.

Eelnõu § 8 lõikes 3 sätestatakse, milliseid andmeid peab sisaldama prognoos ehitustööde maksumuse kohta, kui toetuse taotleja korraldab ehitustööde maksumuse väljaselgitamiseks ostumenetluse pärast taotluse esitamist. Ehitustööde maksumuse prognoos peab sisaldama vähemalt järgmisi andmeid:

- 1) üldandmed ehitise kohta;
- 2) andmed ehitise põhikonstruktsiooni materjalide kohta;
- 3) ehitise maksumus, milles sisaldub välisrajatise kulu, aluse- ja vundamendikulu, kandetarindi kulu, fassaadielemendi kulu, katusekulu, ruumitarindi kulu, pinnakatte kulu, tehnosüsteemi kulu, ehitusplatsi korralduskulu ja ehitusplatsi üldkulu.

Ehitustööde maksumuse prognoosi koostamine enne ostumenetlust riigihangete registris annab esmase teabe, milliseks võib kujuneda ehitustööde maksumus ja millised on hetkel turuhinnad.

Eelnõu § 8 lõike 4 kohaselt koostab PRIA ehitustööde maksumuse prognoosi vormi ja avaldab selle oma veebilehel.

Eelnõu § 8 lõikes 5 sätestatakse tingimused ostumenetluse korraldamisele riigihangete registris. Ostumenetluse riigihangete registris elektroonselt läbiviimise nõude eesmärk on tagada avalike vahendite kasutamine konkurentsi tingimustel ja ühiste ühiskondlike eesmärkide tulemuslikum toetamine. Seega on oluline lähendada RHS-i tähenduses hankijatele ja RHS-i tähenduses mittehankijatele seatud nõudeid, et võimalikult avatult ja läbipaistvalt läbi viia toetusega hüvitatavate kulude tegemise aluseks olevaid hankeid või oste.

Eelnõu § 8 lõikes 6 sätestatakse nõuded pakkumusele, ehk milliseid andmeid peab sisaldama pakkumus, kui ostumenetlus viiakse läbi riigihangete registris.

Eelnõu § 8 lõike 7 sätestab, et toetuse taotleja võib loobuda ostumenetluse korraldamisest riigihangete registris, kui see on objektiivselt põhjendatud, eelkõige kui turul puudub asjaomase

töö, teenuse või vara pakkujate paljusus. Objektiivselt põhjendatuks loetakse näiteks olukorda, kui turul puudub asjaomase töö, teenuse või vara pakkujate paljusus nagu näiteks soetatav seade valmistatakse eritellimusel. Küll aga peab toetuse taotleja vajadusel selgitama ja põhjendama, miks oli võimatu või ebapraktiline jätta korraldamata ostumenetlus riigihangete registris.

Eelnõu § 8 lõikes 8 sätestatakse, et toetuse taotleja ei või jaotada riigihangete keskkonnas teostatavat ostumenetlust osadeks eesmärgiga eirata ostumenetluse teostamiseks kehtestatud korda või nõudeid, eriti kui toetatavaks tegevuseks on funktsionaalselt koos toimivad või sama eesmärgi saavutamiseks vajalikud asjad, teenused või ehitustööd. Toetuse taotleja võib jagada toetatava tegevuse raames tellitava töö või teenuse või soetatava vara osadeks üksnes juhul, kui selleks on objektiivsed põhjused, näiteks kui on tegu täiesti erinevate hangitavate tööde või teenustega, mida ei ole ühekorraga võimalik läbi viia.

Eelnõu §-s 9 sätestatakse, kes saab toetust taotleda.

Eelnõu § 9 lõike 1 kohaselt võib toetust taotleda äriseadustiku tähenduses ettevõtja, kes on ÜGEMi I lisa artikli 2 tähenduses mikro-, väikese või keskmise suurusega ettevõtja või suurettevõtja.

Äriseadustiku § 1 kohaselt loetakse ettevõtjaks füüsiline isik, kes pakub oma nimel tasu eest kaupu või teenuseid ning kellele kaupade müük või teenuste osutamine on püsiv tegevus, ning äriseadustiku §-s 2 sätestatud äriühing, milleks on täisühing, usaldusühing, osaühing, aktsiaselts ja tulundusühistu.

Mikro-, väikese või keskmise suurusega ettevõtja peab vastama ÜGEMi I lisa artiklis 2 nimetatud tingimustele. Mikroettevõtjateks loetakse ettevõtjad, kes annavad tööd alla 10 inimesele ja kelle aastakäive või aastabilansi kogumaht ei ületa kahte miljonit eurot. Väikeettevõtjateks loetakse ettevõtjad, kes annavad tööd alla 50 inimesele ja kelle aastakäive või aastabilansi kogumaht ei ületa 10 miljonit eurot. Keskmise suurusega ettevõtjateks loetakse ettevõtjad, kellel on alla 250 töötaja ja kelle aastakäive ei ületa 50 miljonit eurot või aastabilansi kogumaht ei ületa 43 miljonit eurot. Suurettevõtjad on ettevõtjad, kes ei vasta nimetatud komisjoni määrmises sätestatud kriteeriumidele – ehk neil on 250 ja enam töötajat ning nende aastakäive ületab 50 miljonit eurot või aastabilansi kogumaht ületab 43 miljonit eurot. Suurettevõtjale käesoleva määrmise tähenduses ülempiiri töötajate arvule ega aastakäibe suurusele või aastabilansi kogumahule ei sätestata. Ettevõtja suuruse määramisel on üldjuhul aluseks äriregistrist kättesaadavad majandusaasta aruanded.

Eelnõu § 9 lõikes 2 on sätestatud põhitegevusala, millega toetuse taotleja pidi tegelema nii taotluse esitamise aastale vahetult eelnenud majandusaastal kui ka peab tegelema taotluse esitamise hetkel. Selleks põhitegevusalaks on justiitsministri 28. detsembri 2005. a määruse nr 59 „Kohtule dokumentide esitamise kord” lisa 16 „Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori (EMTAK)” kohaselt toiduainete tootmine (EMTAK-i jao C alajagu 10), välja arvatud kala, vähilaadsete ja limuste töötlemine ja säilitamine (EMTAK-i jao C alajagu 102), või joogitootmine (EMTAK-i jao C alajagu 11).

Eelnõu § 9 lõige 3 sätestab erandi toetuse taotleja põhitegevusala osas. Kui üldiselt peab toetuse taotleja põhitegevusalaks taotluse esitamise aastale vahetult eelnenud majandusaastal ja taotluse esitamise hetkel olema toiduainete tootmine või joogitootmine (välja arvatud kala, vähilaadsete ja limuste töötlemine ja säilitamine), siis põllumajanduslike toodete töötlemise alustamiseks või töötlemisvõimsuse suurendamiseks vajaliku seadme soetamisel või ehitise ehitamisel võib toetust taotleda ka mikro- või väikeettevõtja, kui ta on vähemalt kahel taotluse esitamisele vahetult eelnenud majandusaastal tegelenud ELTL-i I lisas nimetatud toodete, välja arvatud kalandus- ja vesiviljelustoodete, tootmisega ning kui tema omatoodetud põllumajandustoodete või nende töötlemisel saadud toodete müügitulu koos või eraldi ületas mõlemal majandusaastal 14 000 eurot. Seega võib põllumajanduslike toodete töötlemise alustamiseks või töötlemisvõimsuse

suurendamiseks taotleda toetust ka mikro- või väikeettevõtjast põllumajandustootja. Oluline sellisel juhul on, et toetuse taotleja tegutseb ise põllumajandustootjana ning ei esitle kellegi teise toodetud tooteid oma toodete pähe, näiteks vahendustegevuse kaudu, luues kunstlikult toetuse saamise tingimused, mida toetab ka kehtiv kohtupraktika (Riigikohtu otsus nr 3-20-1374)¹⁹.

Majandusaastaks on raamatupidamise seaduse § 13 lõike 3 kohaselt kalendriaasta, kui raamatupidamiskohustuslase põhikirjas või muus raamatupidamiskohustuslase tegevust reguleerivas dokumendis ei ole sätestatud teisiti. Omatoodetud põllumajanduslike toodete müügitulu suuruse (mõlemal majandusaastal üle 14 000 euro) puhul loetakse sellises suurusjärgus müügituluga ettevõtja käesoleva määruse tähenduses majanduslikult aktiivseks turule orienteeritud ettevõtjaks, kes on valmis uut tüüpi majandustegevusega alustamiseks järgmist sammu astuma ehk hakkab tegelema ELTL-i I lisas nimetatud toodete töötlemisega.

Põllumajanduslikud tooted selle määruse tähenduses on ELTL-i I lisas nimetatud tooted, välja arvatud kalandus- ja vesiviljelustooted ning jõulupuud, ning nende töötlemisel saadud I lisaga hõlmatud või I lisaga hõlmatud tooted. Kalandus- ja vesiviljelustoodete müügist saadavat tulu ei loeta toetuse taotleja põllumajanduslike toodete müügituluks. ELTL-i I lisas nimetatud toodete töötlemisel saadud tooted loetakse põllumajanduslikeks toodeteks ka siis, kui need ei ole ELTL-i I lisas nimetatud tooted. Töötlemisel saadud põllumajanduslikud tooted võivad olla ka näiteks valmistoidukaubad, loomanahk, vill, käpikud, kasukad, sulepadjad jms tooted, kuid nende tooraineks peab valdavas osas olema ELTL-i I lisas nimetatud toode, välja arvatud kalandus- ja vesiviljelustooted. Töötlemisel saadud põllumajanduslikul tootel peab olema ilmne seos toetuse taotleja põllumajandusliku tegevusega. Põllumajanduslike toodete hulka ei saa lugeda töötlemisel saadud tooteid, mis sisaldavad toorainena vaid vähesel määral ELTL-i I lisas nimetatud tooteid. Nii näiteks ei loeta siia gruppi kuuluvaks tekstiilmaterjalist esemeid, millele on lisatud kaunistuseks omatoodetud villast narmaid, või puitmööblit, millele on lisatud omakasvatatud lamba nahast elemente, ja muid selliseid tooteid.

See tähendab, et omatoodetud põllumajandustooted on seotud ELTL I lisas nimetatud toodete tootmisega. Näiteks ELTL I lisas nimetatud toodete hulka kuulub enamasti taime- või loomakasvatustes toodetavatest toodetest. Termin „omatoodetud“ on samastatav terminiga „omakasvatatud“. Toote seos toetuse taotleja põllumajandusliku tootmistega peab olema ilmne. Põllumajandustootjaks ei loeta isikut, kes tegeleb üksnes põllumajandustoodete vahendamisega.

Strateegiakava kohaselt loetakse põllumajanduslikuks tootmiseks põllumajandustoodete kasvatamist või tootmist, sealhulgas saagikoristust, põllumajandusloomade aretamist ja pidamist, lühikese raieringiga madalmetsa kasvatamist. Põllumajandustoodete esmamüügiks ettevalmistamine on näiteks omatoodetud toote puhastamine (sh pesemine), sorteerimine, säilitamine ja pakkimine.

Eelnõu §-s 10 sätestatakse nõuded toetuse taotlejale.

Eelnõu § 10 lõige 1 sätestab, et toetuse taotleja riikliku maksu võlg ilma intressita peab olema väiksem kui 100 eurot või tema riikliku maksu võla tasumine on ajatatud. Maksuvõla tasumise ajatamise korral on maksuvõlg, mille tasumise tähtaeg on möödunud, tasutud ettenähtud summas. Maksukorralduse seaduse (MKS) § 32 kohaselt on maksuvõlg maksukohustuslase poolt tähtpäevaks tasumata jäetud maksusumma, tähtpäevaks tasumata jäetud maksusummalt arvestatud intress ning tollivõlast tulenev tähtpäevaks tasumata maksusumma ja sellelt arvestatud intress.

Eeltoodud sätte eesmärk on tagada, et toetust saavad vaid need toetuse taotlejad, kes on oma kohustused riigi ees täitnud. Toetust antakse üksnes neile, kes on majanduslikult jätkusuutlikud. ELÜPS-i § 28 lõike 3 punkti 1 kohaselt jäetakse taotlus rahuldamata, kui toetuse taotleja ei vasta

¹⁹ Riigikohtu halduskolleeegiumi 5. märtsi 2024. a otsus nr 3-20-1374.

toetuse saamiseks esitatud nõuetele. Seega on PRIA-l õigus kontrollida kogu taotluste menetlemise ajal ja enne toetuse väljamaksmist toetuse taotleja ja toetuse saajal riikliku maksu võla olemasolu ning maksuvõla olemasolu korral selle ajatust ja maksete tähtaegset tasumist.

Eelnõu § 10 lõike 2 kohaselt ei saa toetuse taotleja toetust, kui tema suhtes on algatatud likvideerimismenetlus või on nimetatud pankrotiseaduse kohaselt ajutine pankrotihaldur või on välja kuulutatud pankrot või on algatatud sundlõpetamine või on kehtiv äriregistrist kustutamise hoiatus.

Pankrotiseaduse § 1 lõigete 2 ja 3 kohaselt on võlgnik maksejõuetu, kui ta ei suuda rahuldada võlausaldaja sissenõutavaks muutunud nõuet ja see suutmatuse ei ole võlgniku majanduslikust olukorrast tulenevalt ajutine ning juriidilisest isikust võlgnik on maksejõuetu ka siis, kui võlgniku vara ei kata tema kohustusi ja selline seisund ei ole võlgniku majanduslikust olukorrast tulenevalt ajutine. Kohustustena arvestatakse ka nõudeid, mis ei ole muutunud sissenõutavaks. PRIA kontrollib toetuse taotleja ja toetuse saaja suhtes võimaliku algatatud likvideerimismenetluse või ajutise pankrotihalduri või väljakuulutatud pankrotiotsuse olemasolu ametlikust võrguväljaandest Ametlikud Teadaanded.

Eelnõu § 10 lõige 3 sätestab, et kui toetuse taotleja on saanud varem toetust riigieelarvelistest, Euroopa Liidu või välisvahenditest, mis on kuulunud tagasimaksmisele, on tagasimaksmisele kuulunud summa tähtajal tagasi makstud või toetuse tagasimaksmise ajutamise korral on tagasimaksed tasutud ettenähtud tähtajal ja summas. Selle nõude eesmärgiks on maandada riigile lisanduvate rahaliste kohustuste (rikkumiste tagasimaksed) tekkimise riski ning tagada vahendite kasutamise sihtotstarbelisus ja jätkusuutlikkuse suurendamine.

Käesoleva määruse alusel ei maksta üksikabi toetuse taotlejale, kellele Euroopa Komisjoni eelneva otsuse alusel, millega abi on tunnistatud ebaseaduslikuks ja siseturuga kokkusobimatuks, esitatud korraldus abi tagasimaksmiseks on täitmata.

Eelnõu § 10 lõige 4 sätestab, et kui toetuse taotleja on riigiabi saaja, ei tohi ta olla raskustes olev ettevõtja ÜGEMi artikli 2 punkti 18 tähenduses. Samuti ei tohi toetuse taotlejal, kes on riigiabi saaja, olla täitmata sama määruse artikli 1 lõike 4 punktis a nimetatud korraldus ebaseaduslikuks ja siseturuga kokkusobimatuks tunnistatud riigiabi tagasimaksmise kohta.

Raskustes olev ettevõtja on ettevõtja, kellel on ÜGEMi artikli 2 punkti 18 kohaselt vähemalt üks järgmistest tunnustest:

a) kui on tegemist piiratud vastutusega äriühinguga (välja arvatud VKE, mis on eksisteerinud vähem kui kolm aastat, või riskifinantseerimisabi puhul VKE, mis vastab artikli 21 lõike 3 punktis b märgitud tingimusele ja mis kvalifitseerub riskifinantseerimisinvesteeringu saamiseks pärast valitud finantsvahendaja hoolsuskohustuse menetlust), mis on akumulieeritud kahjumi tõttu kaotanud üle poole oma märgitud osa- või aktsiakapitalist. Nii on see juhul, kui akumulieeritud kahjumi mahaarvamine reservidest (ning kõikidest muudest elementidest, mida üldiselt peetakse äriühingu omavahendite osaks) annab negatiivse kogusumma, mis ületab pool märgitud aktsiakapitalist. Käesoleva sätte tähenduses osutab „piiratud vastutusega äriühing” eelkõige sellistele äriühingu liikidele, mida on nimetatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2013/34/EL I lisas, ning „aktsiakapital” hõlmab vajaduse korral mis tahes ülekursi.

b) kui on tegemist äriühinguga, kus vähemalt mõnel liikmel on piiramatu vastutus äriühingu võlgade eest (välja arvatud VKE, mis on eksisteerinud vähem kui kolm aastat, või riskifinantseerimisabi puhul VKE, mis vastab artikli 21 lõike 3 punktis b sätestatud tingimusele ja mis kvalifitseerub riskifinantseerimisinvesteeringu saamiseks pärast valitud finantsvahendaja hoolsuskohustuse menetlust) ja mis on akumulieeritud kahjumi tõttu kaotanud üle poole oma raamatupidamises näidatud kapitalist. Käesoleva sätte tähenduses osutab „äriühing, kus vähemalt mõnel liikmel on piiramatu vastutus äriühingu võlgade eest” eelkõige sellistele äriühingute liikidele, mida on nimetatud direktiivi 2013/34/EL II lisas.

c) kui asjaomase ettevõtja suhtes on võlausaldajate soovil algatatud kõiki võlakohustusi hõlmav maksejõuetusmenetlus või ettevõtja vastab siseriikliku õiguse kohaselt kõiki võlakohustusi

hõlmava maksejõuetusmenetluse kohaldamise kriteeriumidele.

d) kui ettevõtja on saanud päästmisabi ja ei ole laenu veel tagasi maksnud või garantiid lõpetanud, või on saanud ümberkorraldusabi ning ettevõtja suhtes kohaldatakse jätkuvalt ümberkorralduskava.

e) ettevõtja puhul, mis ei ole VKE, kui viimase kahe aasta jooksul:

1) ettevõtja arvestuslik finantsvõimendus on olnud suurem kui 7,5 ja

2) ettevõtte EBITDA suhe intressimaksete kattevarasse on olnud alla 1,0.

Eelnõu § 10 lõige 5 sätestab, et toetuse taotlejal ei tohi olla kehtivat karistust loomakaitseseaduse (LoKS) §-s 66¹ – loomapidamisnõuete rikkumine, 66² – looma suhtes lubamatu teo toimepanemine või 66⁶ – looma tapmise või hukkamise kohta esitatavate nõuete rikkumine, väetiseseaduse (VäetS) §-s 37 – väetise koostise nõuete rikkumine ja mittenõuetekohase väetise käitlemine, jäätmeseaduse (JäätS) §-s 120 – jäätmete tekke vältimise, jäätmehoolduse ja jäätmealase arvestuse pidamise nõuete rikkumine, 120¹ – jäätmete käitlemise nõuete rikkumine, 120² – jäätmete käitlemine registreeringuta ja registreeringu nõudeid rikkudes, 126 – segaolmejäätmete sortimise nõuete ja jäätmete ladestamise tingimuste rikkumine ning selliste jäätmete ladestamine, mille ladestamine on keelatud, või 126⁴ – jäätmete põletamine ja keskkonda viimine väljaspool jäätmekäitluskohta, toiduseaduse (ToiduS) §-s 53¹ – toidu käitlemine ettevõttes, milles toidu käitlemiseks on vajalik teatamiskohustuse täitmine ning tegevusluba, 53² – toidu suhtes esitatud nõuete rikkumine, 53³ – toidu käitlemise ning toiduga kokkupuutumiseks ettenähtud materjalide ja esemete kohta esitatud nõuete rikkumine, 53⁵ – teabe esitamise nõuete rikkumine või 53⁶ – toidu kohta valeandmete esitamine, söödaseaduse (SöS) §-s 33 – sööda kohta esitatavate nõuete rikkumine, 34 – sööda märgistamise nõuete rikkumine või 35 – sööda käitlemise ja söötmise nõuete rikkumine, keskkonnavastutuse seaduse (KeVS) §-s 37 – teavitamiskohustuse rikkumine, keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse (KeHJS) §-s 53 – keskkonnamõju hindamise ja keskkonnamõju strateegilise hindamise nõude eiramine eest ega karistusseadustiku (KarS) paragrahvides sätestatud süütegude toimepanemise eest KarS §-s 49¹ – ettevõtluskeeld, 209 – kelmus, 209¹ – hankekelmus; 210 – soodustuskelmus, 294 – altkäemaksu võtmine, 296 – altkäemaksu vahendus, 298 – altkäemaksu andmine, 298¹ – mõjuvõimuga kauplemine, 363 – keskkonnakaitseloata tegutsemine, 364 – keskkonna saastamine, 365 – keskkonna saastamine ettevaatamatusest, 367 – kemikaalide ja jäätmehoolduse nõuete rikkumine, 368 – kemikaalide ja jäätmehoolduse nõuete rikkumine ettevaatamatusest, 368² – käitise ebaseaduslik käitamine, 372 – tegevusloata ja keelatud majandustegevus; 373 – ärikeelu rikkumine, 375 – alkoholi ebaseaduslik käitlemine või 384 – maksejõuetuse põhjustamine). Toetuse taotlejal, kes taotleb toetust § 9 lõikes 3 sätestatud erandi alusel (põllumajanduslike toodete töötlemise alustamiseks taotleb toetust mikroettevõtjast toetuse taotleja, kelle tegevusvaldkond ei ole toiduainete või joogi tootmine) ja kelle tegevusvaldkonnaks on loomakasvatus, ei tohi lisaks eelnevale olla loomapidamise keeldu (KarS §-s 52² – loomapidamise keeld, § 55¹ punkt 2 – juriidilise isiku lisakaristused).

Riigikohtu otsusele nr 3-3-1-85-14²⁰ tuginedes, mis puudutab toetuse taotleja kohustust täita keskkonna-, toiduhügieeni- ja loomade heaolu nõudeid ning tema suhtes jõustunud süüdimõistvat süüteo otsust nende nõuete rikkumise eest, on määruses välja toodud konkreetsed väär- ja kuriteod, mille toimepanemise puhul on põhjust kahelda toetuse taotleja tahtes või võimekuses viia toetatav tegevus ellu õiguspäraselt. Seega, kui toetuse taotleja kohta on karistusregistrisse kantud karistusandmeid määruse § 8 lõikes 5 sätestatud süüteo toimepanemise eest, siis selline taotleja ei vasta nõuetele ja talle toetust ei anta.

Valdavas enamuses on välja valitud süüteod seotud toiduainete ja joogi tootmise tegevusvaldkonnaga. Arvestades, et toetusega jagatakse riigieelarvelisi ja Euroopa Liidu vahendeid, mida on piiratud ulatuses, on oluline, et nimetatud vahendeid saaksid kasutada üksnes õiguskuulekad ettevõtjad, kes on täitnud õigusaktides sätestatud nõudeid ja on suutnud oma tegevust õiguspäraselt korraldada.

²⁰ Riigikohtu halduskollegiumi 11. märtsi 2015. a otsus nr 3-3-1-85-14.

Lisaks on kõnealune nõue seotud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 2021/2116 artikli 59 lõikes 1 sätestatuga, mille kohaselt võtavad liikmesriigid ÜPP raames vastu kõik õigus- ja haldusnormid ning kõik muud vajalikud meetmed, et tagada liidu finantshuvide tõhus kaitse ja eelkõige selleks, et:

- a) kontrollida fondide rahastatavate tegevuste seaduslikkust ja korrektsust, sealhulgas toetusesaajate tasandil ning vastavalt ÜPP strateegiakavades ettenähtule;
- b) tagada tõhus kaitse kelmuse ja pettuste vastu, eelkõige kõrgema riskiga aladel, mis toimib heidutusena, võttes arvesse meetmete kulusid ja nendest saadavat kasu ning nende proportsionaalsust;
- c) ennetada, avastada ja kõrvaldada õigusnormide rikkumist, kelmusi ja pettust, kehtestada tõhusaid, hoiatavaid ja proportsionaalseid karistusi vastavalt liidu õigusele või selle puudumise korral vastavalt riigisisesele õigusele ning alгатada vajaduse korral vastavaid kohtumenetlusi;
- d) kehtestada tõhusaid, proportsionaalseid ja hoiatavaid karistusi vastavalt liidu õigusele või selle puudumise korral vastavalt liikmesriigi õigusele ning alгатada vajaduse korral vastavaid kohtumenetlusi;
- e) nõuda tagasi alusetud maksed koos intressiga ning alгатada vajaduse korral vastavaid kohtumenetlusi, sealhulgas eeskirjade eiramise eest määruse (EÜ, Euratom) nr 2988/95 artikli 1 lõike 2 tähenduses.

Seega, kui ÜPP toetuste taotlemisel ei osale isikud, keda on karistatud eelnimetatud süütegude eest, suurendab see Euroopa Liidu finantshuvide kaitset, sest raha väärkasutuse risk alaneb märkimisväärselt.

Eelnõu § 10 lõikes 6 sätestatakse täiendav nõue toetuse taotleja majandusliku jätkusuutlikkuse arvestamise kohta. PRIA hindab ettevõtja suutlikkust toetatava tegevuse tegemisel majandusliku jätkusuutlikkuse hindamise mudeli abil, mille on Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi tellimusel (tellimuse ajal Maaeluministeerium) välja töötanud AS PricewaterhouseCoopers Advisors. Tegemist on juba eelmisel ÜPP programmiperioodil Eesti maaelu arengukava 2014–2020 alusel mitmes toidutööstuste investeringutoetuse meetmes toetuse taotleja majandusliku jätkusuutlikkuse hindamiseks kasutatud mudeliga, mis on jätkuvalt asjakohane.

Mudeli abil hinnatakse toetuse taotleja majanduslikku jätkusuutlikkust tuleviku suhtes ehk seda, kas tänased finantsnäitajad viitavad võimalikule maksevõimetusele järgneva kolme aasta (alates viimasest täispikast majandusaastast) perspektiivis. Kolme aasta perspektiiv on valitud eelkõige seetõttu, et lühema perioodi jooksul väheneb mudeli praktiline kasutusvõimekus ning pikema perioodi puhul kasvab määramatuse osakaal. Toetuse taotleja jätkusuutlikkuse hindamise mudeli parameetrite leidmiseks on kasutatud regressioonanalüüsi, mille aluseks võeti äriregistri andmebaasist toiduainetööstuses tegutsevate äriühingute erinevad majandusnäitajad. Juurde vaadati ka toiduainetööstuses pankrotti läinud äriühingute finantsandmeid.

Koondanalüüsina arvatati äriregistrist saadud andmete põhjal suhtarvude referentsväärtused riskitasemete määramiseks, mis on majandusliku jätkusuutlikkuse hindamise mudeli aluseks. Toetuse taotleja jätkusuutlikkuse koondhinnang peab lisa 1 sätestatud mudeli kohaselt olema vähemalt 0,6155.

Eelnõu §-s 11 sätestatakse taotluse esitamine ja taotluste esitamise tähtaeg.

Eelnõu § 11 lõike 1 kohaselt esitab toetuse taotleja toetuse saamiseks selleks ettenähtud tähtajal elektrooniliselt PRIA e-teenuse keskkonna kaudu PRIA-le taotluse.

Eelnõu § 11 lõikes 2 sätestatakse, et PRIA avaldab taotluste esitamise tähtaja ametlikus võrguväljaandes Ametlikud Teadaanded ja oma veebilehel.

Eelnõu § 11 lõike 3 kohaselt esitab toetuse taotleja ettenähtud tähtajal ühe taotluse, mis võib sisaldada rohkem kui üht toetatavat tegevust. Seega kui toetuse taotleja soovib taotlusvoorus taotleda toetust rohkema kui ühe toetatava tegevuse elluviimiseks, esitab ta ühe taotluse, mis sisaldab kõiki toetatavaid tegevusi. Näiteks võib üks taotlus toetatava tegevusena sisaldada vaid keskkonna- ja kliimaeesmärkide täitmiseks vajaliku reovee puhastusseadmete soetamist, kuid võib lisaks sellele toetatavale tegevusele sisaldada näiteks ka tootmiseks vajalike sisendite varustuskindluse tagamiseks katkematu toite allika (UPS) soetamist ja töötlemisprotsessi automatiseerimiseks vajaliku tööstusroboti soetamist.

Eelnõu §-s 12 sätestatakse nõuded taotlusele ehk andmed, mida taotlus peab sisaldama.

Eelnõu § 12 lõikes 1 sätestatakse andmed, mis peavad taotluses sisalduma. Toetuse taotleja ja toetatava tegevuse kohta esitatakse taotluses järgmised üldandmed: taotleja ärinimi ja äriregistri kood ning taotleja esindaja nimi ja kontaktandmed; toetatava tegevuse eesmärk, kirjeldus, eeldatav algusaeg ja lõpptähtpäev ning elluviimise asukoht; taotletava toetuse suurus; toetatava tegevuse kogumaksumus ja abikõlblike kulude suurus; taotleja töötajate arv. Toetatava tegevuse kirjelduses esitatakse lisaks kavandatava tegevuse üldisemale kirjeldamisele ka mitmesugust täiendavat teavet, mille esitamise vajadus võib tuleneda ÜGEMi sätetest või toetatava tegevuse spetsiifikast. Näiteks peab toetuse taotleja esitama põhjendatud selgituse selle kohta, kuidas toetatav tegevus, mis on seotud tehnoloogiaga, erineb EL-s juba kasumlikuks juurdunud kaubandustavaks saanud investeeringutest (ehk selgitama, miks toetatav tegevus on uuenduslik ja ei ole laialt levinud), kui toetust taotletakse ressursitõhususe tagamiseks ja ringmajandusele ülemineku toetamiseks antava abina ÜGEMi artikli 47 alusel. Samuti näiteks ÜGEMi artikli 36 alusel toetuse taotlemisel peab toetuse taotleja, juhul kui investeering seisneb juba olemasolevasse rajatisse lisakomponendi paigaldamises ja sellele ei ole olemas vähem keskkonnasõbralikku alternatiivi, esitama selle kohta täiendava selgituse. Kui aga toetatavaks tegevuseks on näiteks uue tehnoloogia kasutuselevõtmiseks vajaliku seadme soetamine, siis kirjeldatakse taotluses, milles toetuse abil kasutusele võetava tehnoloogia uuenduslikkus täpsemalt seisneb (uue tehnoloogia mõistet on täpsemalt selgitatud eelnõu § 4 lõike 1 punkti 2 selgitava osa juures).

Üldandmete kõrval peab taotlus sisaldama ka teavet, mille alusel saab kindlaks teha määruuses sätestatud tingimuste täitmise ja koguda vajalikke statistilisi andmeid, mida saab hiljem kasutada toetusega saavutatavate mõjude kindlakstegemiseks. Näiteks peab toetuse taotleja esitama andmed selle kohta, kas ta on autonoomne ettevõtja, partnerettevõtja või seotud ettevõtja, andmed taotleja kontserni liikmete ja taotleja üle lepingu või muu alusel valitsevat mõju omava ettevõtja kohta, mille abil määratakse kindlaks eelnõu § 5 lõikes 4 sätestatud taotlejale maksimaalne võimalik toetuse suurus.

Lisaks peab toetuse taotleja taotluses välja tooma, kas toetust taotletakse vähese tähtsusega abina või riigiabina ÜGEMi artikli 14, 36, 38, 38a, 41 või 47 tähenduses, ning esitama teavet, andmeid või dokumente, mille esitamise vajadus tuleneb ÜGEMis sätestatud konkreetsest riigiabi andmise artiklist, mille alusel toetust taotletakse. Nii näiteks peab toetuse taotleja ÜGEMi artikli 14 alusel toetuse taotlemisel esitama täiendavat teavet alginvesteeringu või uut majandustegevust tekitava alginvesteeringu nõude täitmise kohta, ehk andma teada ja selgitama, millise ÜGEMi artikli 2 punktis 49 sätestatud alginvesteeringu (uue ettevõtte asutamine, olemasoleva ettevõtte tootmisvõimsuse suurendamine, jt) või punktis 51 sätestatud uut majandustegevust tekitava alginvesteeringu (uue ettevõtte asutamine, ettevõtte tegevuse mitmekesistamine, jt) tegemiseks toetust taotletakse.

Näiteks ÜGEMi artiklite 36, 38 või 47 alusel toetuse taotlemisel peab toetuse taotleja abikõlblike kulude kindlaksmääramiseks esitama vastavalt artikli 36 lõike 4 punktis a, artikli 38 lõike 3 punktis a või artikli 47 lõike 7 punktis a nõutud alternatiivse stsenaariumi (koos selle maksumust tõendavate dokumentidega, millede esitamine on sätestatud lõike 6 punktides 3 ja 4 ning lõike 7 punktides 3 ja 4) järgmistel juhtudel:

1) artikli 36 tähenduses keskkonnakaitseks antava abina toetuse taotlemisel – kui olemasolevasse rajatisse tehtava investeeringu kulusid ei saa investeeringu kogukuludes määratleda selgelt eraldiseisva investeeringuna keskkonnakaitseks, mille puhul ei ole olemas vähem keskkonnasõbralikku vastupidist investeeringut, ning toetuse taotleja ei soovi ka sama artikli lõikes 11 sätestatud erandi (abikõlblikud on investeeringu kogukulud, kuid toetuse maksimaalne määr on poole väiksem) kasutamist;

2) artikli 38 tähenduses energiatõhususeks antava abina toetuse taotlemisel – kui tehtava investeeringu kulusid ei saa investeeringu kogukuludes määratleda selgelt eraldiseisva investeeringuna suurema energiatõhususe saavutamisesse, mille ainus eesmärk on parandada energiatõhusust ja mille puhul ei ole olemas vähem energiatõhusat alternatiivset investeeringut, ning kui toetuse taotleja ei soovi ka sama artikli lõikes 8 sätestatud erandi (abikõlblikud on investeeringu kogukulud, kuid toetuse maksimaalne määr on poole väiksem) kasutamist;

3) artikli 47 tähenduses ressursitõhususe tagamiseks ja ringmajandusele ülemineku toetamiseks antava abina toetuse taotlemisel – kui olemasolevasse rajatisse tehtava investeeringu kulusid ei saa investeeringu kogukuludes määratleda selgelt eraldiseisva investeeringuna ressursitõhususe tagamiseks ja ringmajandusele ülemineku toetamiseks, mille puhul ei ole olemas vähem keskkonnasõbralikku alternatiivi, või kui toetuse taotleja ei suuda tõestada abi mitteraamist korral investeeringu mitte tegemist.

Rohkem infot ÜGEMi artiklites 36, 38 ja 47 sätestatud investeeringupõhiste tingimuste ja nendest tulenevate teabe esitamise kohustuste kohta leiab seletuskirjas § 3 lõike 2 selgitava osa juures.

Samuti näiteks ÜGEMi artikli 36 või artikli 38 alusel toetuse taotlemisel, kui toetuse taotleja soovib abikõlblike kulude kindlaks määramiseks kasutada eelmises lõigus nimetatud artikli 36 lõikes 11 või artikli 38 lõikes 8 sätestatud erandit, peab ta esitama taotluses asjakohase teabe.

ÜGEMi artikli 14 alusel toetuse taotlemisel peab toetuse taotleja esitama veel teavet selle kohta, et kahe aasta jooksul enne taotluse esitamist ei ole toimunud sama või sarnase tegevuse või selle osa ümberpaigutamist ÜGEMi artikli 2 punkti 61a tähenduses ettevõttesse, kuhu alginvesteering või uut majandustegevust tekitav alginvesteering tehakse. Nimetatud komisjoni määruse sätte kohaselt peab abisaaja kinnitama, et kahe aasta jooksul enne abitaotluse esitamist ei ole toimunud ümberpaigutamist ettevõttesse, kuhu tehakse taotletud abi alusel algne investeering, ning ta võtab kohustuse, et ümberpaigutamist ei toimu kahe aasta jooksul pärast seda, kui taotletud abi alusel on algne investeering tehtud. See tähendab, et toetuse taotleja peab kinnitama, et kahe aasta jooksul enne taotluse esitamist ei ole toimunud ühest ettevõttest sama või sarnase tegevuse või selle osa üleviimist sellesse ettevõttesse, kuhu taotletava toetuse abil tehakse investeering ehk ei ole toimunud ümberpaigutamist ettevõttesse, kuhu tehakse taotletava toetuse abil esialgne investeering. Lisaks peab toetuse saaja kinnitama, et kahe aasta jooksul arvates PRIA poolt viimase toetusosa maksmisest ei toimu sellest ettevõttest ümberpaigutamist, kuhu saadud toetuse abil on investeering tehtud.

Ümberpaigutamise mõiste on toodud ÜGEMi artikli 2 punktis 61a, mille kohaselt on ümberpaigutamine sama või sarnase tegevuse või selle osa üleviimine ühest Euroopa Majanduspiirkonna (edaspidi EMP) lepingu osalisriigi ettevõttest (algne ettevõtte) teise EMP lepingu muus osalisriigis asuvasse ettevõttesse, kuhu toetatav investeering tehakse (toetatav ettevõtte). Ümberpaigutamine toimub siis, kui toode või teenus täidab nii algses kui ka toetatavas ettevõttes vähemalt osaliselt sama otstarvet ja vastab sama liiki tarbija nõudmisele või vajadustele ning EMP-s asuva abisaaja ühes ettevõttes lähevad samas või sarnases tegevusalas kaduma töökohad.

Seega on ümberpaigutamisega tegemist sel juhul, kui on täidetud viis kumulatiivset tingimust: 1) sama või sarnase tegevuse üleviimine; 2) eelnimetatud üleviimine toimub ühest EMP liikmesriigist teise; 3) toode või teenus täidab mõlemas ettevõttes vähemalt osaliselt sama otstarvet; 4) toode või teenus vastab mõlemas EMP liikmesriigis sama liiki tarbija nõudmistele või vajadustele; 5) EMP-s asuva abisaaja ühes ettevõttes lähevad samas või sarnases tegevusalas kaduma töökohad. Näiteks ettevõtja A tegutseb Eestis ja toodab vorsti ning taotleb

investeeringutoetust seadmete soetamiseks. Samal ajal laiendab ettevõtja A oma tegevusala ka Lätti ehk hakkab seal vorsti tootma (toode täidab sama eesmärgi), kuid jätkab oma tegevust ka Eestis (töökohad ei kao). Kuna samas või sarnases tegevusalas töökohad kaduma ei lähe, siis ei ole üks kumulatiivsetest tingimustest täidetud ja seetõttu ei ole tegemist ümberpaigutamisega ÜGEMi artikli 14 lõike 16 tähenduses.

Samuti peab toetuse taotleja esitama täiendavat teavet, kui toetust taotletakse eelnõu § 4 lõike 1 punkti 1 või 3 alusel päikeseenergiast elektri tootmiseks vajaliku ehitise ehitamiseks või seadme soetamiseks. Sellisel juhul esitab taotleja ettevõtte kogu energiakulu (energia tarbimine kWh) taotluse esitamisele vahetult eelnenud aastal ning taastuvenergia tootmis- ja salvestamisvõimsuse nii taotluse esitamise hetkel (ehk toetuse taotleja olemasolev taastuvenergia tootmis- ja salvestamisvõimsus) kui ka pärast toetatava tegevuse elluviimist. Kui aga toetust taotleb eelnõu § 9 lõikes 3 nimetatud mikro- ja väikeettevõtja (põllumajandustootja, kes hakkab tegelema töötlemisega), siis esitab ta taotluse esitamisele vahetult eelnenud vähemalt kahe majandusaasta omatoodetud põllumajanduslike toodete või nende töötlemisel saadud toodete müügitulu toodete ja teenuste kaupa, märkides iga toote või teenuse kohta müüdud ühikute koguse ja müügitulu summa.

Taotluses esitatud andmed peavad olema täielikud ja õiged. ELÜPS-i § 64 lõike 4 punkti 3 kohaselt tehakse taotluse rahuldamata jätmise otsus, kui taotluses on esitatud valeandmeid või kui taotleja mõjutab taotluse menetlemist pettuse või ähvardusega või muul õigusvastasel viisil.

Eelnõu § 12 lõikes 2 sätestatakse, et toetuse taotleja peab esitama majandusliku jätkusuutlikkuse hindamise mudeli (lisa 1) abil koondhinnangu arvutamiseks kõik vajalikud bilansid ja kasumiaruanded, kui need ei ole kättesaadavad äriregistrist. Samuti esitab toetuse taotleja vajaduse korral kuue kuu finantsnäitajad. Kui taotlusvooru alguspäeva seisuga on toetuse taotleja majandusaasta kestnud vähemalt kuus kuud, siis see periood annab ettevõtja majanduslikust olukorrast täpsema ülevaate.

Eelnõu § 12 lõikes 3 sätestatakse, et juhul kui toetuse taotleja kuulub kontserni, esitab ta taotluse esitamisele vahetult eelnenud kuni kolme majandusaasta kohta kinnitatud majandusaasta konsolideeritud aruanded juhul, kui need ei ole kättesaadavad äriregistrist. Nimetatud aruanded esitatakse olenevalt sellest, mitu majandusaastat on tegutsetud, aga mitte rohkem kui kolme järjestikuse majandusaasta kohta.

Eelnõu § 12 lõigetes 4 ja 5 sätestatakse, millised majandusaasta aruanded või tuludeklaratsiooni vormi E või käibedeklaratsiooni andmed võetakse aluseks, kui taotluse esitamise hetkeks ei ole saanud nende aruannete või andmete esitamise tähtaeg äriregistrile või Maksu- ja Tolliametile (edaspidi *MTA*).

Eelnõu § 12 lõikes 6 sätestatakse, millised dokumendid peab toetuse taotleja koos taotlusega veel esitama, kui toetatavaks tegevuseks on seadme soetamine.

Kui toetatavaks tegevuseks on kasutatud seadme soetamine, siis peab toetuse taotleja esitama dokumendid, millega tõendatakse, et soetatav seade ei ole toodetud taotluse esitamise hetkel rohkem kui viis aastat tagasi, selle soetamiseks ei ole saadud toetust riigieelarvelistest või muudest EL-i või välisvahenditest või muud tagastamatut riigiabi ning nimetud seadme hind ei ületa selle turuväärtust ja on uue samaväärse seadme hinnast madalam.

Kui toetuse taotleja korraldab toetatava tegevuse raames ostumenetluse soetatava seadme mõistliku maksumuse väljaselgitamiseks § 7 lõike 2 alusel (kui soetatava seadme eeldatav käibemaksuta maksumus on 20 000 eurot või sellest suurem, kuid alla 60 000 euro), siis peab ta esitama üksteisest sõltumatute hinnapakkujate käest küsitud vähemalt kolm võrreldavat hinnapakumust. Juhul kui kolme hinnapakumuse küsimine (ja saamine) ei ole objektiivselt võimalik, siis toetuse taotleja peab esitama PRIA-le asjakohased selgitused, miks ei ole võimalik

esitada nõutud arvu pakkumusi. Kui toetatava tegevuse raames soetatava seadme eeldatav käibemaksuta maksumus on kuni 20 000 eurot, siis peab toetuse taotleja esitama sellise kulu kirjelduse.

Kasutatud seadmete soetamisel on toetuse taotlejal vajalik võtta vähemalt kaks hinnapakkumust uue samaväärse seadme kohta ning vähemalt ühe hinnapakkumuse kasutatud seadme kohta. Kui soetatava seadme eeldatav maksumus on üle 60 000 euro ja toetuse taotleja korraldab toetatava tegevuse raames soetatava seadme maksumuse väljaselgitamiseks ostumenetluse riigihangete registris pärast taotluse esitamist, siis peab ta esitama seadme soetamise maksumuse prognoosi. Prognoosis esitatakse andmed toetatava tegevuse kogumaksumuse ja abikõlblike kulude kohta, mis peavad olema põhjendatud, üksikasjalikult kirjeldatud, tuginema tegelikele asjaoludele ning vajadusel tõendatavad.

Kui toetust antakse sellise seadme soetamiseks, mis paigaldatakse ehitisse või mida kasutatakse ehitises, siis peab see ehitise olema toetuse taotleja otseses valduses asjaõiguslikul, omandiõiguse, hoonestusõiguse või kasutusvalduse alusel ja koos taotlusega tuleb esitada seda õigust tõendav leping, kui see asjaõigus ei nähtu kinnistusraamatust.

Kui toetatavaks tegevuseks on päikeseenergiast elektri tootmiseks vajaliku seadme soetamine, siis peab toetuse taotleja esitama selle isiku väljastatud arve, kellelt toetuse taotleja toiduainetööstuse jaoks energiat ostis, või muu dokumendi, millega tõendatakse toiduainetööstuse energiakulu taotluse esitamisele vahetult eelneval aastal. Kui aga toetatavaks tegevuseks on kvaliteeti tõendava sertifikaadi saamiseks või uuendamiseks vajaliku seadme soetamine, siis peab toetuse taotleja esitama selle soetatava seadme vajalikkust tõendava dokumendi (näiteks sertifikaadi väljastaja koostatud dokument, milles muuhulgas on esitatud sertifikaadi väljastamata või uuendamata jätmise põhjused).

Eelnõu § 12 lõikes 7 sätestatakse, millised dokumendid peab toetuse taotleja koos taotlusega veel esitama, kui toetatavaks tegevuseks on ehitise ehitamine.

Kui toetust taotletakse ehitise ehitamiseks, siis peab toetuse taotleja esitama väljavõtte vähemalt eelprojekti joonistest koos eelprojekti seletuskirjaga juhul, kui ehitusprojekt on nõutav ehitusseadustikus sätestatud tingimustel ja korras. Eelprojektiks loetakse seda projekti, mille alusel toetuse taotleja võtab ehitustööde hinnapakkumused või koostab ehitustööde prognoosi. Samuti peab ehitise ehitamise korral toetuse taotleja tõendama ehitisealuse maa omandikuuluvust – PRIA kontrollib asjakohast õigust kinnistusraamatust. Kui toetuse taotleja kasutab ehitisealust maad hoonestusõiguse alusel, siis tuleb toetuse taotlemisel esitada seda õigust tõendav leping, et taotleja kasuks on seatud hoonestusõigus vähemalt § 16 lõikes 3 sätestatud sihipärase kasutamise perioodi lõpuni. Nimetatud lepinguga koos tuleb PRIA-le esitada ka kõik lepingu lisad, sealhulgas asendiplaan. Lisaks esitab toetuse taotleja ka kulude mõistlikkust tõendavad dokumendid.

Analoogselt seadme soetamisel esitatavate dokumentide kohta sätestatule, kui toetatavaks tegevuseks on päikeseenergiast elektri tootmiseks vajaliku ehitise ehitamine, siis peab toetuse taotleja esitama selle isiku väljastatud arve, kellelt toetuse taotleja toiduainetööstuse jaoks energiat ostis, või muu dokumendi, millega tõendatakse toiduainetööstuse energiakulu taotluse esitamisele vahetult eelneval aastal. Kui toetatavaks tegevuseks on kvaliteeti tõendava sertifikaadi saamiseks või uuendamiseks vajaliku ehitise ehitamine, siis peab toetuse taotleja esitama selle ehitise ehitamise vajalikkust tõendava dokumendi. Samuti tuleb ka ehitise ehitamise kohta toetuse taotlemisel esitada kulude mõistlikkust tõendavad dokumendid (ostupakkumused) või kuni 20 000 eurot maksva toetatava tegevuse korral sellise kulu kirjeldus, ning kui ehitatava ehitise eeldatav käibemaksuta maksumus on 60 000 eurot või sellest suurem ja maksumuse väljaselgitamiseks korraldatakse ostumenetlus riigihangete registris pärast taotluse esitamist, siis ehitise maksumuse prognoos.

Eelnõu § 12 lõikes 8 sätestatakse, et toetuse taotleja peab esitama hindamiskriteeriumite täitmise tõendamiseks asjakohased lepingud, müügiarved, sertifikaadid, aruanded, raportid või muud dokumendid. Muudeks dokumentideks on näiteks hindamis- ja analüüsitulemused (näiteks ettevõtte süsiniku jalajälje hindamistulemus, jne). Hindamiskriteeriumite joonealustes märkustes on täpsustatud, milline dokument tõendab vastava kriteeriumi täitmist. Näiteks kui toetuse taotleja on taotluse esitamise aastal või sellele vahetult eelnenud aastal tootnud töödeldud toodet, mida on tema kaubamärgi all realiseeritud jaekaubanduses, siis tõendab ta selle kriteeriumi täitmist asjakohaste lepingute või müügiarvetega. Kui toetuse taotleja teeb investeeringu ajutise vooluallikana kasutamiseks vajalikku generaatorisse ja soovib selle eest hindepunkti saada, siis esitab ta tõendava dokumendi, millest nähtub generaatori võimsus kilovattides ja toiduainetööstuse toimimiseks vajalik elektrienergia kogus kilovattides. Kui toetuse taotlejal on taotluse esitamisel olemas toiduainetööstusele, kus toetatav tegevus ellu viiakse, ettevõtjavälise eksperdi koostatud roheaudit, siis tõendab ta selle kriteeriumi täitmist asjakohase auditi aruandega.

Eelnõu §-s 13 sätestatakse taotluse kontrollimine.

PRIA kontrollib vastuvõetud taotluse nõuetekohasust ja selles esitatud andmete õigsust ning toetuse taotleja, taotluse ja toetatava tegevuse vastavust Euroopa Liidu õigusaktides, ELÜPS-is, strateegiakavas ja selles määruses sätestatud nõuetele. ELÜPS-i § 61 lõigete 5 ja 6 kohaselt kontrollib PRIA taotluse vastavust toetuse saamise nõuetele esitatud taotluse ja muude dokumentide ning nendes esitatud andmeid tõendavate dokumentide ja andmekogude alusel ning kohapealse kontrolli käigus. Taotluse vastavust toetuse saamise nõuetele on õigus kontrollida ka toetuse taotlejaga seotud kolmanda isiku juures, kes valdab toetuse saamisega seotud andmeid või dokumente, ja toetatava tegevuse elluviimise kohas.

Toetuse taotleja ja taotluse nõuetele vastavuse kontrollimisel võib PRIA kasutada erinevaid riiklikke registreid (nt koostöö MTA-ga). Pidades silmas, et taotluste hindamisel tuleb tagada ettevõtjate võrdne kohtlemine olenemata sellest, kas füüsilisest isikust ettevõtja peab kassa- või tekkepõhist raamatupidamist, küsib näiteks PRIA MTA-lt vormi E andmeid kõigi füüsilisest isikust ettevõtjatest taotlejate kohta.

Eelnõu §-s 14 sätestatakse taotluste hindamine ja taotluste paremusjärjestuse moodustamine.

Eelnõu § 14 lõike 1 kohaselt hindab PRIA mikro- ja väikeettevõtjast toetuse taotlejate taotlusi lisa 2 „Mikro- ja väikeettevõtja taotluse hindamise kriteeriumid“ sätestatud hindamiskriteeriumite alusel ning keskmise suurusega ja suurettevõtjast toetuse taotlejate taotlusi lisa 3 „Keskmise suurusega ettevõtja ja suurettevõtja taotluse hindamise kriteeriumid“ sätestatud hindamiskriteeriumite alusel.

Nii mikro- ja väikeettevõtja taotluse hindamiskriteeriumites (lisa 2) kui ka keskmise suurusega ettevõtja ja suurettevõtja taotluse hindamiskriteeriumites (lisa 3) hinnatakse taotluseid järgmiste hindamiskriteeriumite alusel:

- 1) majanduslikud hindamiskriteeriumid;
 - 2) keskkonnanäesmärkide saavutamisse panustamise hindamiskriteeriumid;
 - 3) sisendite varustuskindluse tagamisse panustamise hindamiskriteeriumid;
 - 4) välisturule müümise osakaalu suurendamise hindamiskriteeriumid;
 - 5) koostööle suunatud hindamiskriteeriumid;
 - 6) konkurentsivõime ja jätkusuutlikkuse suurendamisele suunatud hindamiskriteeriumid.
- Need hindamiskriteeriumid jagunevad omakorda alakriteeriumiteks.

Hindamiskriteeriumi 1 „Majanduslikud hindamiskriteeriumid“ eesmärk on eelistada toetuse taotlejaid, kes on teinud suuremad jõupingutused, et oma tootele lisandväärtust anda või kes asuvad keskustest kaugemal või kes panustavad toidujulgeoleku tagamisse rohkem.

Majanduslike hindamiskriteeriumite alakriteeriumid, mida kasutatakse nii mikro- ja väikeettevõtja kui ka keskmise suurusega ettevõtja ja suurettevõtja esitatud taotluse hindamisel, on järgmised:

- Hindamiskriteerium 1.1 „Kõrgema lisandväärtusega toodete tootmiseks tehtud investeering“ – eelistatakse toetuse taotlejat, kes toodab kõrgema lisandväärtusega tooteid, mida on tema kaubamärgi all realiseeritud jaekaubanduses. Samuti eelistatakse neid toetuse taotlejaid, kellel on olemas erinevad sertifikaadid (nt BRC või IFS) või mikro- ja väikeettevõtja puhul ka pardavarude kokkuleppelise tarnijana tunnustus, sest see näitab, et taotleja on teinud täiendavad väljaminekud, et oma tootele veelgi lisandväärtust anda. Kokkuvõtteks on selle hindamiskriteeriumi eesmärk eelistada toetuse taotlejaid, kes on teinud suuremad jõupingutused, et oma tootele lisandväärtust anda.
- Hindamiskriteerium 1.2 (mikro- ja väikeettevõtja) või 1.3 (keskmise suurusega ettevõtja ja suurettevõtja) „Suurema omafinantseeringuga investeering“ – eesmärk on eelistada toetuse taotlejaid, kes panustavad investeeringu tegemisel rohkem omavahendeid, sest see vähendab survet eelarvevahenditele ja võimaldab toetada rohkemate investeeringute tegemist.
- Hindamiskriteerium 1.4 (mikro- ja väikeettevõtja) või 1.5 (keskmise suurusega ettevõtja ja suurettevõtja) „Toetatava tegevuse suurem mõju regionaalselt tasakaalustatud arengule“ – kriteeriumiga hinnatakse toetuse taotlejat tema ettevõtte regionaalse paiknemise põhjal. Eelistatakse toetuse taotlejaid, kelle ettevõtte, kus toetatav tegevus ellu viiakse, paikneb keskustest kaugemal. Keskmisest rohkem punkte antakse toetuse taotlejale, kelle ettevõtte asub saarel, Kagu-Eestis või Ida-Virumaal, keskmisest vähem punkte aga taotlejale, kelle ettevõtte asub Tallinnas või Tallinnaga piirnevas vallas. Toetuse andmisel ääremaade ettevõtjate eelistamise mõtteks on aidata leevendada piirkondlikku ebavõrdsust ettevõtete ligipääsus investeeringuteks vajalikule kapitalile, mis on tingitud nende tagatisvara madalamast turuväärtusest ja vähesest likviidsusest. Regionaalse arengu tegevuskava²¹ kohaselt mõjutavad piirkondlikud erinevused ligipääsus kapitalile ettevõtete ligipääsu ettevõtlustoetustele.

Mikro ja väikeettevõtja esitatud taotluse hindamisel kasutatakse lisaks eeltoodud majandusliku hindamiskriteeriumi alakriteeriumitele veel järgmist alakriteeriumit:

- Hindamiskriteerium 1.3 „Töötlemisega alustava ettevõtja investeering“ – eesmärgiks on eelistada põllumajandusliku majandustegevusega tegelevat toetuse taotlejat, kes on oma ettevõtte arengus otsustanud astuda toidu tarneahelas järgmisele tasemele ja hakkab omatoodetud toodetele lisandväärtust andma ehk alustab põllumajanduslike toodete töötlemisega.

Keskmise suurusega ettevõtja ja suurettevõtja esitatud taotluse hindamisel kasutatakse lisaks eeltoodud majandusliku hindamiskriteeriumi alakriteeriumitele veel järgmiseid alakriteeriume:

- Hindamiskriteerium 1.2 „Lisandväärtuse suurenemisse panustav investeering“ – kriteeriumiga hinnatakse toetuse taotleja võimekust oma tegevusega lisandväärtust luua. Eelistatakse toetuse taotlejaid, kelle poolt toetatava tegevuse elluviimisel loodav lisandväärtus töötaja kohta on kõrgem. Lisandväärtust kasvatavad enim automatiseerimine, digitaliseerimine, tootearendus ja koostöö. Eesti Tööstuspoliitika 2035 dokumendis²² kasutatakse tööstuse lisandväärtust töötaja kohta ühena kolmest peamisest tööstuspoliitika tulemusmõõdikust.
- Hindamiskriteerium 1.4 „Toetuse taotleja panus toidujulgeoleku tagamisse“ – eelistatakse toetuse taotlejaid, kes panustavad toidujulgeoleku tagamisse rohkem. Selliseks taotlejaks on toiduseaduse alusel määratud toiduga varustamise valdkonnas elutähtsa teenuse osutaja (toiduga varustamise valdkonnas elutähtsa teenuse osutaja mõistet on täpsemalt selgitatud eelnõu § 4 lõike 1 punkti 3 selgitava osa juures). Lisaks toiduga varustamise valdkonnas

²¹ Kättesaadav Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi veebilehelt:

https://www.agri.ee/sites/default/files/documents/2023-12/tegevuskava-retk-2023_0.pdf.

²² Kättesaadav Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi veebilehelt: <https://mkm.ee/ettevotlus-ja-innovatsioon/toostus/toostuspoliitika>.

elutähtsa teenuse osutajale eelistatakse ka neid toetuse taotlejaid, kelle toiduainetööstuse põhitooraine aastane kogus, kus toetatav tegevus ellu viiakse, moodustab taotluse esitamise aastale vahetult eelnenud kolme aasta keskmisest Eestis toodetud vastava tooraine kogutoodangust suurema osakaalu.

Hindamiskriteeriumi 2 „Keskkonnaeesmärkide saavutamisse panustamise hindamiskriteeriumid“ eesmärk on eelistada toetuse taotlejaid, kes on oma tegevusega kaasneva keskkonnamõju vähendamise võimalustest teadlikumad või kes on teinud jõupingutusi keskkonnasõbralike toodete tootmiseks.

Keskkonnaeesmärkide saavutamisse panustamise hindamiskriteeriumi alakriteeriumid, mida kasutatakse nii mikro- ja väikeettevõtja kui ka keskmise suurusega ettevõtja ja suurettevõtja esitatud taotluse hindamisel, on järgmised:

- Hindamiskriteerium 2.1 „Toetuse taotleja panus keskkonna- ja kliimaeesmärkidest teadlikkuse parandamisse“ – eelistatakse toetuse taotlejat, kellel on taotluse esitamise hetkel olemas toiduainetööstusele, kus toetatav tegevus ellu viiakse, keskkonnamõju hindamise või rohevõimekuse kaardistamise kohta ettevõtjavälise eksperdi koostatud audit või muu asjakohane dokument (näiteks ressursi- või energiaaudit, ISO 14001, 14064 või 50001 sertifikaat, EPD (*Environmental Product Declaration*) sertifikaat ehk toote keskkonnadeklaratsioon, LCA (*Life Cycle Assessment*) analüüs ehk toote elutsükli analüüs) või toetuse taotleja enda koostatud süsiniku jalajälje hindamine ettevõtte süsiniku jalajälje hindamise tööriistaga, mis järgib rahvusvahelist kasvuhooonegaaside protokoll *Greenhouse Gas Protocol* standardit ja on kooskõlas Kliimaministeeriumi välja töötatud mudeliga²³. Ettevõtjaväliseks eksperdiks on ettevõttevälise auditeerimis-, sertifitseerimis- või nõustamisteenuse osutaja, kelle kompetentsiks on ettevõtete tegevuse kestlikkuse ja keskkonnamõjude hindamine. Ettevõtjavälise eksperdi hinnang aitab suunata roheinvesteeringud sinna, kus see negatiivse keskkonnamõju vähendamise seisukohalt oleks kõige vajalikum ja tõhusam. Samuti eelistatakse toetuse taotlejat, kes viib ellu tegevuse, mille tulemusena toiduainetööstuse, kus toetatav tegevus ellu viiakse, süsiniku jalajälg väheneb (vähenemine peab nähtuma toiduainetööstuse süsiniku jalajälje hindamiseks Kliimaministeeriumi välja töötatud mudelil põhinevast hindamisest).
- Hindamiskriteerium 2.2 „Keskkonnasõbralike toodete tootmisesse panustav investeering“ – eelistatakse toetuse taotlejat, kes toodab või töötleb mahepõllumajanduslikku toodet või riikliku või EL kvaliteedikava raames toodetud toodet. Need on kõrgema väärtusega tooted, mille tootmisel tuleb järgida täiendavaid keskkonnanõudeid, mis nõuab tootjalt täiendavat jõupingutust. Samuti eelistatakse toetuse taotlejat, kelle toodetavate toodete põhitooraine pärineb lähipiirkonnast. Mida lühem on toidu teekond tootjalt tarbijani, seda väiksem on ka selle keskkonnamõju. Kohalikult toodetud ja tarbitud toiduained võivad oluliselt vähendada transpordi ja muude keskkonnale koormavate tegurite (nt pakendamine) mõju. Kohaliku tooraine kasutamine toiduainetööstuste poolt aitab kaasa vastupidavama ja jätkusuutlikuma toidusüsteemi loomisele, edendades kohalike põllumajandustootjate ja maaelu jätkusuutlikkust üldisemalt. Lisaks panustab kohaliku põhitooraine kasutamine toidujulgeoleku tagamisse. Kohalike ressursside, sh toidu väärindamise olulisust tõstetakse esile „Teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse (TAIE) arengukavas 2021–2035“²⁴, kus see on üheks fookusvaldkonnaks. TAIE fookusvaldkonnad on Eesti arenguvajadustele ja -võimalustele vastavad riigi, ettevõtete ja teadusasutuste koostöös eelisarendatavad teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ja ettevõtluse valdkonnad.

Keskmise suurusega ettevõtja ja suurettevõtja esitatud taotluse hindamisel hindamiskriteeriumi 2.1 „Toetuse taotleja panus keskkonna- ja kliimaeesmärkidest teadlikkuse tõstmisesse“ alusel

²³ Kättesaadav Kliimaministeeriumi veebilehelt: <https://kliimaministeerium.ee/rohereform-kliima/rohereform/organisatsioonide-khg-jalajalg#juhendmaterjal>.

²⁴ Kättesaadav Haridus- ja Teadusministeeriumi veebilehelt: [https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2023-02/Lisa%204.%20Kohalike%20ressursside%20v%C3%A4%C3%A4rindamine%20\(toit\).pdf](https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2023-02/Lisa%204.%20Kohalike%20ressursside%20v%C3%A4%C3%A4rindamine%20(toit).pdf)

eelistatakse lisaks eeltoodule veel täiendavalt ka taotlejat, kes teeb toiduainetööstusele, kus toetatav tegevus ellu viiakse, keskkonnamõju hindamise või rohevõimekuse kaardistamise kohta ettevõtjavälise eksperdi koostatud auditis või muus dokumendis kõik ettenähtud investeeringud, aidates sellega kaasa kiiremale ja tõhusamale keskkonnanäesmärkide saavutamisele.

Hindamiskriteeriumi 3 „Sisendite varustuskindluse tagamise panustamise hindamiskriteeriumid“ eesmärk on eelistada toetuse taotlejaid, kes on toiduainetööstuse sisenditega varustuskindluse tagamise riskidest ja nende maandamise võimalustest teadlikumad või kes panustavad sisendite varustuskindluse tagamise seisukohalt olulisemate investeeringutega.

Sisendite varustuskindluse tagamise panustamise hindamiskriteeriumi alakriteeriumid, mida kasutatakse nii mikro- ja väikeettevõtja kui ka keskmise suurusega ettevõtja ja suurettevõtja esitatud taotluse hindamisel, on järgmised:

- Hindamiskriteerium 3.1 „Toetuse taotleja panus toiduainetööstuse toimepidevuse tagamisest teadlikkuse parandamisse“ – eelistatakse toetuse taotlejaid, kellel on taotluse esitamise hetkel olemas ettevõtte, milles toetatav tegevus ellu viiakse, varustuskindluse, sh energia varustuskindluse, suurendamiseks võetavate meetmete kohta ettevõtjavälise eksperdi koostatud toimepidevuse hinnang (ISO 22301 sertifikaat, energiaaudit, vms dokument) või toetuse taotleja enda koostatud toimepidevuse plaan. Toimepidevus on Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi koostatud „Toidu varustuskindluse strateegia 2023+“²⁵ kohaselt suutlikkus järjepidevalt toimida ja tagada igal ajal valmidus ettevõttele või asutusele pandud ülesandeid täita. Ettevõtjaväliseks eksperdik, on ettevõttevälise auditeerimis-, sertifitseerimis- või nõustamisteenuse osutaja, kelle kompetentsiks on ettevõtete tegevuse toimepidevuse hindamine. Toetuse taotleja enda poolt koostatav ettevõtte toimepidevuse plaan peab olema koostatud kasutades programmi RITA programmi („Valdkondliku teadus- ja arendustegevuse tugevdamine“) tegevuse 1 projekti „Varustuskindluse tagamine toidu, esmatarbekaupade, isikukaitsevahendite ja vee tarneahelas Eestis“ lisa 5 „Toimepidevuse hindamise juhised ettevõtetele“ juhiseid²⁶ või muud analoogset ettevõtte toimepidevuse, sealhulgas energia varustuskindluse, hindamise tööriista.
- Hindamiskriteerium 3.2 „Taastuvenergia kasutamiseks tehtud investeering“ – eelistatakse toetuse taotlejaid, kes toiduainetööstuses kasutatava energiaallika valikul teevad valiku taastuvenergial toimiva energiasüsteemi kasuks, sest lisaks toiduainetööstuse energia varustuskindluse tagamisele panustab toetuse taotleja selle toetatava tegevuse elluviimisel ka keskkonna- ja kliimapoliitika eesmärkide saavutamisse.
- Hindamiskriteerium 3.3 „Riskide juhtimisega seotud investeering“ – kriteeriumiga hinnatakse toetuse taotleja investeerimist toiduainetööstuses riskide maandamise ja energiajulgeolekusse panustamise seisukohalt prioriteetsematesse seadmetesse. Energia kättesaadavus on toiduainetööstuste toimimas hoidmisel kriitilise tähtsusega teguriks. Seetõttu eelistatakse toetuse taotlejaid kes teevad investeeringu elektrienergia salvestusseadmesse, ajutise vooluallikana kasutatavasse generaatorisse või ajutise vooluallikana kasutatava generaatori töötamiseks vajaliku vedelkütuse hoidmiseks või ladustamiseks mõeldud seadme või rajatise soetamiseks. Kuigi toetust on võimalik taotleda ettevõttes energiasalvestusseadmete soetamiseks laiemalt, eelistatakse taotluste hindamisel elektrienergia salvestusseadme soetamist ja seda juhul, kui salvestusseade soetatakse sama taotluse raames taastuvast energiaallikast elektrienergia tootmise seadme soetamisega kombineeritult. Generaatori soetamisel eelistatakse taotluste hindamisel sellise generaatori soetamist, mis tagab võimaliku elektrikatkestuse korral ettevõtte elektriga varustatuse.

²⁵ Kättesaadav Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi veebilehelt:

<https://www.agri.ee/sites/default/files/documents/2024-05/strateegia-2023-toidu-varustuskindlus.pdf>

²⁶ Kättesaadav Eesti Maaülikooli veebilehelt: <https://dSPACE.emu.ee/server/api/core/bitstreams/b1c65970-53a0-4ae4-a9ad-0713b7b02973/content>

Keskmise suurusega ettevõtja ja suurettevõtja esitatud taotluse hindamisel hindamiskriteeriumi 3.1 „Toetuse taotleja panus toiduainetööstuse toimepidevuse tagamisest teadlikkuse tõstmisesse“ alusel eelistatakse lisaks eeltoodule veel täiendavalt ka taotlejat, kes teeb toiduainetööstuse varustuskindluse kohta ettevõtjavälise eksperdi koostatud toimepidevuse hinnangus kõik ettenähtud investeeringud, aidates sellega kaasa nii toiduainetööstuse kiiremale ja tõhusamale sisendite varustuskindluse tagamisele kui ka üldisele toiduga varustuskindluse suurendamisele.

Hindamiskriteeriumi 4 „Välisturule müümise osakaalu suurendamise hindamiskriteeriumid“ eesmärk on eelistada toetuse taotlejaid, kes on teinud jõupingutusi oma ettevõtte arendamiseks ja lisandväärtuse suurendamiseks uute turgude otsimise ja toodete ekspordi kaudu.

Välisturule müümise osakaalu suurendamise hindamiskriteeriumi alakriteeriumid, mida kasutatakse nii mikro- ja väikeettevõtja kui ka keskmise suurusega ettevõtja ja suurettevõtja esitatud taotluse hindamisel, on järgmised:

- Hindamiskriteerium 4 „Toodete välisturule müümise osakaalu suurendamisele suunatud investeering“ – kriteeriumiga hinnatakse toetuse taotleja ekspordile orienteeritust ja ekspordisuutlikkust. Eelistatakse toetuse taotlejaid, kes tegelevad aktiivselt oma toodete ekspordiga ehk on taotluse esitamise aastal või sellele vahetult eelnenud aastal oma tooteid ekspordinud. Toodete eksportimine soodustab ettevõtete kasvu ja tööhõivet, edendab konkurentsivõimet ning toetab ettevõtete pikaajalist jätkusuutlikkust. Eriti oluline on eksport väikeriikide nagu Eesti puhul, kus siseturu väiksuse tõttu tuleb paljusid vajalikke tooteid või teenuseid importida. Impordi võimaldamiseks tuleb aga eksportida. Väikeriigi ettevõtjale on eksportimine tihti keerulisem, sest riiki ja selle tooteid tuntakse vähem ning ka tootmismahud on väiksemad.

Keskmise suurusega ettevõtja ja suurettevõtja esitatud taotluse hindamisel hindamiskriteeriumi 4 „Toodete välisturule müümise osakaalu suurendamisele suunatud investeering“ alusel eelistatakse lisaks eeltoodule veel täiendavalt ka toetuse taotlejat, kellel on olemas terviklik ekspordi sihtturu analüüs ja ekspordiplaan või kellel on ekspordi edendamise eest vastutav personal (ekspordijuht) või kellel on taotluse esitamise aastal või sellele vahetult eelnenud kahel aastal välisriigis müügi edendustegevuse elluviimise kogemus või kelle toodetud toodete ekspordi müügi käibe osakaal kogu müügi käibest on suurem.

Hindamiskriteeriumi 5 „Koostööle suunatud hindamiskriteeriumid“ eesmärk on eelistada toetuse taotlejaid, kes panustavad erinevas vormis koostööle ja on teinud jõupingutusi lisandväärtuse suurendamiseks koostöö abil.

Koostööle suunatud hindamiskriteeriumi alakriteeriumid, mida kasutatakse nii mikro- ja väikeettevõtja kui ka keskmise suurusega ettevõtja ja suurettevõtja esitatud taotluse hindamisel, on järgmised:

- Hindamiskriteerium 5.1 „Toetuse taotleja koostöö teadus- ja arendusasutusega“ – eelistatakse toetuse taotlejaid, kes teadus- ja arendustöö osas teevad koostööd teadus- ja arendusasutusega ning kelle teadus- ja arendusasutusega tehtud koostöö on andnud tulemusi uute toodete näol. Hindepunkte ei anta mitte igasuguse teadus- ja arendusasutusega tehtava koostöö eest, vaid ainult sellise koostöö eest, mille raames tehtav teadus- või arendustöö käsitleb vähemalt ühte „Teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse (TAIE) arengukava 2021–2035“ toiduressursside väärindamise teekaardis²⁷ välja toodud prioriteetset suunda. Teekaardi kohaselt on kohalike toiduressursside väärindamise valdkonnas prioriteetne toidu tootmise kaas- ja kõrvalsaaduste ning tootmisjäätmete väärindamisega, jätkusuutliku toidutoorme väärindamisega, sh jätkusuutliku taimse ja loomse toorme väärindamisega, tuleviku- ja uuendatavate ning toidu- ja söodatootmisel uudsete ja kestlike lahenduste väljatöötamisega, ning toidu ohutuse ja kvaliteedi tagamisega seotud teadus- ja arendustegevus. Samuti

²⁷ Kättesaadav Haridus- ja Teadusministeeriumi veebilehelt:

[https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2023-02/Lisa%204.%20Kohalike%20ressursside%20v%C3%A4rindamine%20\(toit\).pdf](https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2023-02/Lisa%204.%20Kohalike%20ressursside%20v%C3%A4rindamine%20(toit).pdf).

eelistatakse toetuse andmisel taotlejaid, kelle teadus- ja arendusasutusega sõlmitud kirjaliku lepingu alusel tehtud teadus- või arendustöö tulemusena töötati välja toode, mida toetuse taotleja on taotluse esitamise aastal või sellele vahetult eelnenud aastal tootnud ja oma kaubamärgi all jaekaubanduses realiseerinud. Analoogselt teadus- ja arendusasutusega tehtava koostöö hindamisega peab ka selle uue toote väljatöötamiseks tehtud teadus- või arendustöö olema seotud vähemalt ühe Teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse (TAIE) arengukava 2021–2035²⁸ toiduressursside väärindamise teekaardis välja toodud prioriteetse suunaga.

- Hindamiskriteerium 5.2 „Toetuse taotleja panus oma positsiooni tugevdamisse tarneahelas“ – eelistatakse toetuse taotlejaid, kes on aktiivsed põllumajandustoodete ja toidutootmise valdkonna ettevõtluskeskkonna kujundamises kaasarääkijad, osaledes erinevates valdkonnaga seotud ühistegevuse vormides või organisatsioonides.

Hindamiskriteeriumi 6 „Konkurentsivõime ja jätkusuutlikkuse suurendamisele suunatud hindamiskriteeriumid“ eesmärk on eelistada toetuse taotlejaid, kes on oma toiduainetööstuse tootmisprotsessi tehnoloogilise uuendamise võimalustest teadlikumad või kelle kasutusele võetav tehnoloogia on uuenduslik.

Konkurentsivõime ja jätkusuutlikkuse suurendamisele suunatud hindamiskriteeriumi alakriteeriumid, mida kasutatakse nii mikro- ja väikeettevõtja kui ka keskmise suurusega ettevõtja ja suurettevõtja esitatud taotluse hindamisel, on järgmised:

- Hindamiskriteerium 6.1 „Toetuse taotleja panus digitaliseerimisest ja automatiseerimisest teadlikkuse parandamisse“ – eelistatakse toetuse taotlejaid, kellel on taotluse esitamise hetkel olemas toiduainetööstuse, milles toetatav tegevuse ellu viiakse, tootmisprotsessi kitsaskohtade ning nendele pakutavate digitaliseerimise või automatiseerimise lahenduste hindamiseks ettevõtjavälise eksperdi koostatud digitaliseerimise audit, diagnostika, teekaart või muu dokument või toetuse taotleja enda koostatud dokument ettevõtte tootmisprotsessi kitsaskohtade ning nendele pakutavate digitaliseerimise või automatiseerimise lahenduste kirjelduse, maksumuse ja oodatava mõju kohta. Ettevõtjaväliseks eksperdiks on ettevõtteväline auditeerimis-, sertifitseerimis- või nõustamisteenuse osutaja, kelle kompetentsiks on töötlemisettevõtete tegevuse digitaliseerimine ja automatiseerimine. Toetuse taotleja enda poolt koostatav dokument ettevõtte tootmisprotsessi kitsaskohtade ning nendele pakutavate digitaliseerimise või automatiseerimise lahenduste kirjelduse, maksumuse ja oodatava mõju kohta peab vastama vähemalt Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutuse kodulehel avaldatud digidiagnostika hea tava kokkuvõttes esitatud digitaliseerimise teekaardi miinimumnõutele²⁸.
- Hindamiskriteerium 6.2 „Uuendusliku tehnoloogia kasutuselevõtuks tehtav investeering“ – eelistatakse toetuse taotlejaid, kelle poolt toetatava tegevuse elluviimise tulemusena kasutusele võetav tehnoloogia on uuenduslikum. Uuenduslike tehnoloogiatena käsitatakse tehnoloogiaid, mis adresseerivad ühiskonna ootusi ja arenguid toidu ja tervise ning toidu raiskamise ja jäätmete osas (eelkõige tehnoloogiad, mis on suunatud kõrvalsaaduste ja jäätmete täielikule ärakasutamisele, toidu raiskamise vähendamisele, uuenduslike valgutoodete, sh taimse valgu toodete, kasutuselevõtmisele ning innovaatiliste ja keskkonda vähem saastavate pakendite kasutamisele). Näiteks toodetava toiduaine retsepti muutmisega või pakendi suuruse ja kuju muutmisega seonduv ei ole käesoleva toetuse mõttes uuendusliku tehnoloogia kasutuselevõtt. Uuendusliku tehnoloogia puhul peab ka selgelt välja tulema, mille poolest see teistest sama valdkonna samaväärsetest tehnoloogiatest eristub.

Keskmise suurusega ettevõtja ja suurettevõtja esitatud taotluse hindamisel hindamiskriteeriumi 6.1 „Toetuse taotleja panus digitaliseerimisest ja automatiseerimisest teadlikkuse tõstmisesse“ alusel eelistatakse lisaks eeltoodule veel täiendavalt ka toetuse taotlejat, kes teeb tootmisprotsessi kitsaskohtade ning nendele pakutavate digitaliseerimise või automatiseerimise lahenduste

²⁸ Kättesaadav Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutuse veebilehelt: <https://eis.ee/digitaliseerimise-teekaardi-hea-tava/>

hindamiseks ettevõtjavälise eksperdi koostatud digitaliseerimise auditis, diagnostikas, teekaardis või muus dokumendis ettenähtud kõik investeeringud, aidates sellega kaasa kiiremale ja tõhusamale tehnoloogilisele uuenemisele.

Eelnõu § 14 lõike 2 kohaselt moodustab PRIA hindamistulemuste alusel eraldi kaks taotluste paremusjärjestust – ühe paremusjärjestuse lisas 2 sätestatud hindamiskriteeriumite alusel mikro- ja väikeettevõtjast toetuse taotlejate esitatud taotluste kohta ning teise paremusjärjestuse lisas 3 sätestatud hindamiskriteeriumite alusel keskmise suurusega ja suurettevõtjast toetuse taotlejate esitatud taotluste kohta. Mõlema paremusjärjestuse koostamisel loetakse paremaks kõrgema hindepunktide summa saanud taotlused.

Eelnõu § 14 lõige 3 sätestab, et nii lisa 2 hindamiskriteeriumite alusel taotluste hindamisel kui ka lisa 3 hindamiskriteeriumite alusel taotluste hindamisel eelistatakse võrdse hindepunktide summaga taotluste korral esmalt toetuse taotlejat, kes panustab toetatava tegevuse elluviimiseks rohkem omavahendeid ehk omafinantseeringu summa on suurem, ja seejärel taotlejat, kellel oli taotluse esitamisele vahetult eelnenud majandusaastal suurem müügitulu, sest see vähendab survet eelarvevahenditele ja võimaldab toetada rohkemate toetatavate tegevuste elluviimist. Aluse toetuse andmise tingimustes võrdsete näitajatega taotluste korral taotluse eelistamise tingimuste sätestamiseks annab ELÜPS-i § 24 lõike 2 punkt 10. ÜPP eelmise programmiperioodi toetusmeetmete taotlusvoorude parktika on näidanud, et võib tekkida olukordi, kus taotlused saavad ühepalju hindepunkte ning ka taotletavad toetussummad on ühesugused, mistõttu on vajadus kehtestada lisakriteerium, mis võimaldaks selliseid olukordi lahendada.

Eelnõu §-s 15 sätestatakse taotluse rahuldamine ja rahuldamata jätmine

Eelnõu § 15 lõikes 1 sätestatakse, et kui kõigi nõuetele vastavate taotluste rahastamise summa ei ületa toetuseks ettenähtud vahendeid ja kõigi toetuse taotlejate puhul ületab neile antud hindepunktide summa minimaalset taotluse rahuldamiseks vajalikku hindepunktide summat (lisa 2 hindamiskriteeriumite alusel saanud vähemalt 12 hindepunkti või lisa 3 hindamiskriteeriumite alusel saanud vähemalt 18 hindepunkti), rahuldatakse kõik nõuetekohased taotlused vastavalt ELÜPS-i § 28 lõike 1 punktile 3.

ELÜPS-i § 28 lõike 1 punkt 3 sätestab, et kui toetuse taotleja, taotlus ja toetatav tegevus vastavad toetuse saamiseks esitatud nõuetele ning taotlus vastab hindamiskriteeriumite miinimumnõuetele, rahuldatakse toetuse eelarve piires toetuse andmise tingimuste kohaselt kõik taotlused, vähendades vajaduse korral toetuse summat võrdeliselt iga taotleja kohta.

Eelnõu § 15 lõikes 2 sätestatakse, et kui kõigi nõuetele vastavate taotluste rahastamise summa ületab toetuseks ettenähtud vahendeid, rahuldatakse taotluste hindamise tulemusel koostatud taotluste paremusjärjestuse alusel parimad taotlused, mis on saanud vähemalt minimaalse hindepunktide summa ELÜPS-i § 28 lõike 1 punkti 2 alusel.

ELÜPS-i § 28 lõike 1 punkt 2 sätestab, et kui toetuse taotleja, taotlus ja toetatav tegevus vastavad toetuse saamiseks esitatud nõuetele ning taotlus vastab hindamiskriteeriumite miinimumnõuetele, rahuldatakse toetuse eelarve piires toetuse andmise tingimuste kohaselt hindamistulemuste alusel koostatud taotluste paremusjärjestusse seatud parimad taotlused.

Eelnõu § 15 lõige 3 sätestab, et mikro- ja väikeettevõtjast toetuse taotleja taotlus vastab hindamiskriteeriumite miinimumnõuetele, kui see on lisa 2 hindamiskriteeriumite alusel saanud vähemalt 12 hindepunkti (ehk vähemalt 30% lisas 2 sätestatud hindamiskriteeriumite maksimaalsest hindepunktide summast), ning keskmise suurusega ettevõtjast ja suurettevõtjast toetuse taotleja taotlus vastab hindamiskriteeriumite miinimumnõuetele, kui see on lisa 3 hindamiskriteeriumite alusel saanud vähemalt 18 hindepunkti (ehk vähemalt 30% lisas 3 sätestatud hindamiskriteeriumite maksimaalsest hindepunktide summast). Taotlus, mis ei ole saanud vähemalt minimaalset hindepunktide summat, jäetakse rahuldamata. Seega peavad

ELÜPS-i § 28 lõike 1 kohaselt toetuse taotleja, taotlus ja toetatav tegevus vastama toetuse saamiseks esitatud nõuetele ning taotlus peab vastama hindamiskriteeriumite miinimumnõuetele – siis rahuldatakse taotlus toetusteks ettenähtud vahendite piires toetuse andmise tingimuste kohaselt. Alus minimaalsete hindepunktide kehtestamiseks tuleneb ELÜPS-i § 28 lõike 1 sissejuhatavast osast, mis sätestab, et rahastamiseks peab taotlus vastama hindamiskriteeriumite miinimumnõuetele.

Eelnõu § 15 lõikes 4 sätestatakse, et taotluse rahuldamata jätmise otsuse teeb PRIA ELÜPS-i § 28 lõikes 3 sätestatud alustel. ELÜPS § 28 lõikes 3 sätestatakse, et lisaks EL õigusaktides sätestatud alustele tehakse toetuse taotluse rahuldamata jätmise otsus, kui esineb vähemalt üks järgmistest asjaoludest:

- 1) toetuse taotleja, taotlus või toetatav tegevus ei vasta toetuse andmise ja kasutamise nõuetele, kui Euroopa Liidu õigusaktidest ei tulene teisiti;
- 2) toetuse taotleja ei esita ega tee teatavaks menetluses tähtsust omavaid asjaolusid ja tõendeid või takistab kohapealse kontrolli tegemist;
- 3) taotlust ei rahuldata ELÜPS-i § 28 lõike 1, 2, 6, 7 või 8 kohaselt või;
- 4) taotluses või taotluse menetluse käigus on teadlikult esitatud valeandmeid.

Eelnõu § 15 lõikes 5 sätestatakse, et kui taotluses sisalduvad mitteabikõlblikud kulud, võib PRIA teha taotluse osalise rahuldamise otsuse vähendades toetuse summat ELÜPS-i § 28 lõike 5 tingimustel mitteabikõlblike kulude võrra.

ELÜPS-i § 28 lõige 5 sätestab, et toetuse andmise tingimustes võib ette näha, et kui taotluse rahuldamine täies ulatuses ei ole põhjendatud taotluses sisalduvate mitteabikõlblike kulude tõttu, võib maaelu arengu toetuse summat vähendada tingimusel, et viiakse ellu taotluses kavandatud tegevus ja saavutatakse toetuse andmise eesmärgid. Kui toetuse taotleja ei ole nõus toetuse summa vähendamisega, tehakse taotluse rahuldamata jätmise otsus. Toetuse summa vähendamine ei mõjuta taotluste paremusjärjestust, kui sellega ei kahjustata avalikku huvi või teiste taotlejate õigusi.

Eelnõu § 15 lõikes 6 kehtestatakse taotluse osalise rahuldamise alus juhaks, kui hindamistulemuste alusel välja valitud ja paremusjärjestusse seatud nõuetekohast taotlust ei ole võimalik täies ulatuses rahuldada seetõttu, et taotletava toetuse suurus ületab toetuseks ettenähtud vahendite jäägi. Sellisel juhul võib PRIA teha taotluse osalise rahuldamise otsuse tingimusel, et taotluses kavandatud tegevus viiakse ellu ja toetuse andmise eesmärgid saavutatakse. Kui aga toetuse taotleja ei ole taotluse osalise rahuldamise otsusega nõus, teeb PRIA taotluse rahuldamata jätmise otsuse.

Eelnõu § 15 lõike 7 kohaselt teeb PRIA taotluse rahuldamise otsuse, taotluse osalise rahuldamise otsuse või taotluse rahuldamata jätmise otsuse 80 tööpäeva jooksul arvates taotluste esitamise tähtpäevast. Taotluse rahuldamise või osalise rahuldamise otsuses märgib PRIA muuhulgas konkurentsiseaduse § 34² lõikes 2¹ ja § 33 lõikes 4⁴ sätestatud nõudest tulenevalt, kas antav toetus on grupierandiga hõlmatud riigiabi või vähese tähtsusega abi.

Eelnõu §-s 16 sätestatakse toetatava tegevuse elluviimise ja kestuse nõuded.

Eelnõu § 16 lõige 1 sätestab, et toetuse saaja peab toetatava tegevuse ellu viima ja esitama elluviimist tõendavad dokumendid ja võtma toetuse abil soetatud või ehitatud vara sihipäraselt kasutusse kahe aasta jooksul arvates PRIA poolt taotluse rahuldamise otsuse tegemisest, kuid hiljemalt 30. juunil 2029.

Vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2115 artikli 86 lõikele 4 on kulud EAFRD osaluse jaoks rahastamiskõlblikud, kui need on tekkinud toetusesaajal ja need on makstud 31. detsembriks 2029. Lisaks on kulud EAFRD osaluse jaoks rahastamiskõlblikud ainult juhul, kui makseasutus maksab asjaomase toetuse tegelikult välja 31. detsembriks 2029.

Võimaldamaks PRIA-le ka maksetaotluste menetlemiseks mõistlik aeg, siis on toodud nii maksetaotluste esitamise kui ka tegevuse elluviimise tähtaeg varasemaks (2029. aasta 30. juuniks).

Eelnõu § 16 lõige 2 sätestab, et kui vara (seade) soetatakse liisingulepingu alusel, siis võtab toetuse saaja liisingueseme (seadme) sihipäraselt kasutusse kahe aasta jooksul arvates PRIA poolt taotluse rahuldamise otsuse tegemisest ehk sõlmib liisingulepingu ning kasutab seda (seadet) sihtotstarbeliselt ja säilitab seda, sealhulgas maksab liisingueseme kasutamise eest liisinguandjale tasu. Nimetatud vara peab enne PRIA poolt viimase toetusosa maksmist olema läinud üle toetuse saaja omandisse, kuid hiljemalt 30. juunil 2029.

Eelnõu § 16 lõike 3 kohaselt on toetuse saajal kohustus säilitada soetatud või ehitatud vara ja kasutada seda sihtotstarbeliselt. Ehitise ehitamisel või vara soetamisel müügilepingu alusel peab soetatud või ehitatud vara sihipäraselt kasutama vähemalt kolm aastat arvates PRIA poolt viimase toetusosa maksmisest, kui ta on VKE, ning vähemalt viis aastat arvates PRIA poolt viimase toetusosa maksmisest, kui ta on suurettevõtja (edaspidi koos *sihipärase kasutamise periood*). Kui vara soetatakse liisingulepingu alusel, siis peab selle liisingulepingu alusel soetatud vara sihipäraselt kasutama vähemalt kolm aastat arvates liisingulepingu sõlmimisest või liisinguperioodi lõpuni, kui liisinguperiood on pikem kui kolm aastat. Kui aga nii ehitatakse või soetatakse vara müügilepingu alusel kui ka soetatakse vara liisingulepingu alusel, siis tuleb soetatud ja ehitatud vara sihipäraselt kasutada vähemalt kolm (VKE) või viis (suurettevõtja) aastat arvates PRIA poolt viimase toetusosa maksmisest või vähemalt kolm aastat arvates liisingulepingu sõlmimisest või vähemalt liisinguperioodi lõpuni olenevalt sellest, milline tähtpäev nendest kolmest (kolm või viis aastat arvates PRIA poolt viimase toetusosa maksmisest, vähemalt kolm aastat arvates liisingulepingu sõlmimisest või vähemalt liisinguperioodi lõpuni) tähtpäevast saabub kõige hiljem.

Eelnõu § 16 lõige 4 sätestab, et toetuse saaja peab korraldama enne toetatava tegevuse elluviimisega alustamist §-s 8 sätestatud nõuetekohase ostumenetluse riigihangete registris, kui ta ei ole seda korraldanud enne taotluse esitamist.

Eelnõu § 16 lõikes 5 sätestatakse, et toetuse saaja peab alustama toetatava tegevuse elluviimisega hiljemalt kuue kuu jooksul arvates PRIA poolt taotluse rahuldamise otsuse tegemisest. Tegevuse alustamine tähendab toetuse saaja poolt toetatava tegevusega seotud siduvate kohustuste võtmist. Siduvate kohustuste all on mõeldud seda, et toetuse saaja on võtnud siduvaid lepingulisi kohustusi, näiteks tellinud seadmed, maksnud seadme eest, sõlminud ehitustöö tegemiseks lepingu või teinud makseid ehitustööde tegemise eest. Toetuse saaja peab kavandatava tegevusega seotud siduvate kohustuste võtmist tõendama asjakohaste dokumentidega nagu sõlmitud leping, maksekorraldus vms dokument, mis tõendab toetatava tegevusega seotud siduva kohustuse võtmist. Siduvate kohustuste võtmine näitab toetuse saaja tahet viia oma tegevused, mille kohta talle toetust on antud, ettenähtud tähtaja jooksul nõuetekohaselt ka lõpuni. Kui toetuse saaja ei ole võtnud siduvaid kohustusi kuue kuu jooksul arvates PRIA poolt taotluse rahuldamise otsuse tegemisest, siis tunnistatakse taotluse rahuldamise otsus kehtetuks.

Eelnõu §-s 17 kehtestatakse toetuse saajale kohustused.

Eelnõu § 17 lõike 1 kohaselt peab toetuse saaja sihipärase kasutamise perioodi lõpuni võimaldama teostada auditit, järelevalvet ja teha muid toetuse saamisega seotud kontrolle, sh võimaldama viibida toetuse saaja kinnisasjal ja ruumis ning läbi vaadata dokumente ja vara kohapeal; esitama auditit tegemiseks, järelevalvet teostamiseks või muu kontrolli tegemiseks vajalikud andmed ja dokumendid määratud tähtaja jooksul; eristama selgelt oma raamatupidamises toetuse kasutamise seotud kulud ning neid kajastavad kulu- ja maksedokumentid muudest kulu- ja maksedokumentidest; teavitama viivitamata PRIA-t taotluses esitatud või toetatava tegevusega seotud andmete muutumisest või toetatava tegevuse elluviimist takistavast asjaolust, näiteks toetatava tegevusega seotud vara üleandmisest teisele

isikule pankrotimenetlusest, likvideerimismenetlusest, jne; tagama PRIA-le riigihangete registris juurdepääsu ostumenetlusele. Samuti peab toetuse saaja kinnitama, et kahe aasta jooksul arvates PRIA poolt viimase toetusosa maksmisest ei toimu sama või sarnase tegevuse või selle osa ümberpaigutamist sellest ettevõttest, kuhu toetuse abil on tehtud investeering. See tähendab, et toetuse saaja võtab kohustuse, et selle ettevõtte sama või sarnast tegevust või selle osa ei viida üle teise ettevõttesse. Täpsemalt on seletuskirjas ümberpaigutamise tingimusi selgitatud eelnõu § 12 lõike 1 selgitava osa juures. Veel peab toetuse saaja tagama, et § 4 lõike 1 punkti 3 alusel päikeseenergiast elektri tootmiseks vajaliku ehitise ehitamise või seadme soetamise tulemusena ei ületa saadav tootmis- ja salvestamisvõimsus tema aastast omatarbimise ulatust. Toetuse rakendamise seire ja hindamise teostamiseks peab toetuse saaja esitama teavet selle kohta, kas toetataval tegevusel on seos negatiivse keskkonnamõju vähendamisega, või toiduraiskamise vähendamisega, või kvaliteetse, tervisliku ja ohutu toidu tootmisega, või uute keskkonnanahoidlike pakendilahenduste kasutusele võtmisega, või toidujäätmete väärimisega ja toidukao vähendamisega või uute analüüsimeetodite ning toidu jälgitavuse tagamiseks ja toidupettuse ärahoidmiseks digilahenduste kasutusele võtmisega. Samuti peab toetuse saaja näitama avalikkusele, et tegemist on EAFRD toetuse abil elluviidava tegevusega, kasutades selleks ettenähtud sümboolikat komisjoni rakendusmääruses (EL) 2022/129²⁹ sätestatud nõuete kohaselt. Minimaalselt on seda võimalik teha toetuse saaja ametlikul veebisaidil, kui selline veebisait on olemas, samuti sotsiaalmeediakanalites. Seal tuleb anda toetust saanud tegevuse lühikirjeldus koos tegevuse eesmärkide ja tulemustega ja tõsta esile EL-ilt saadavat rahalist toetust. Juhul, kui tegevuse avaliku sektori toetuse kogusumma ületab 50 000 eurot projekti kohta, tuleb toetust saanud tegevusele lisada toetusega seotud teavet sisaldav selgitav tahvel või samaväärne elektrooniline kuva, millel tõstetakse esile EL-ilt saadavat rahalist toetust ja kujutatakse ka EL-i embleemi. Embleemi nõuded on sätestatud komisjoni rakendusmääruse (EL) 2022/129 II lisas.

Eelnõu § 17 lõige 2 sätestab, et toetuse saaja peab vastama kuni PRIA poolt viimase toetusosa maksmiseni eelnõu § 10 lõigetes 1–5 sätestatud nõuetele. Nimetatud nõuete kohaselt peab toetuse saaja riikliku maksu võlg, sealhulgas maksuhalduri haldusaktiga kindlaks määratud intress, olema väiksem kui 100 eurot või tema riikliku maksu võla tasumine on ajatatud. Maksuvõla tasumise ajatamise korral on maksuvõlg, mille tähtaeg on möödunud, tasutud ettenähtud summas. Toetuse saaja suhtes ei tohi olla algatatud likvideerimismenetlust ega nimetatud pankrotiseaduse kohaselt ajutist pankrotihaldurit või kohtuotsusega välja kuulutatud pankrotti või algatatud sundlõpetamist ja tal ei tohi olla kehtivat äriregistrist kustutamise hoiatust. Samuti peab toetuse saaja olema riigieelarvelistest, EL või välisvahenditest saadud ja tagasimaksmisele kuulunud summad tähtajal tagasi maksnud või toetuse tagasimaksmise ajatamise korral tasunud tagasimaksed ettenähtud summas. Riigiabi andmise korral ei tohi selle saaja olla raskustes olev ettevõtja ÜGEMi artikli 2 punkti 18 tähenduses, kui selline nõue tuleneb asjakohasest EL õigusaktist, ja tal ei tohi olla täitmata ÜGEMi artikli 1 lõike 4 punktis a nimetatud korraldus ebaseaduslikuks ja siseturuga kokkusobimatuks tunnistatud riigiabi tagasimaksmise kohta. Toetuse saajal ei ole kehtivat karistust erinevates seadustes (loomakaitse seadus, väetiseseadus, jäätmeseadus, toiduseadus, söödaseadus, keskkonnavastutuse seadus, keskkonnamõju hindamise ja keskkonnanähtavuse seadus, karistusseadustik) sätestatud teatud süüteo toimepanemise eest.

Eelnõu § 17 lõikes 3 sätestatakse toetuse saaja kohustused ja toetuse abil soetatud või ehitatud vara sihipäraseks kasutamiseks vajalikud eeldused, mis toetuse saajal peavad lisaks eelnevates lõigetes 1 ja 2 sätestatule täidetud olema.

Eelnõu § 17 lõike 3 punkti 1 kohaselt on toetuse saajal kohustus esitada toetatava tegevuse elluviimist tõendavad dokumendid kuni kaheksas osas ühe taotluse kohta kahe aasta jooksul arvates PRIA poolt taotluse rahuldamise otsuse tegemisest, kuid hiljemalt 30. juunil 2029.

²⁹ Komisjoni rakendusmäärus (EL) 2022/129, millega kehtestatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2115 kohaseid õliseemnete, puuvilla ja veinivalmistamise kõrvalsaadustega seotud sekkumisviise ning liidu toetuse ja ÜPP strateegiakavadega seotud teavitamis-, avalikustamis- ja nähtavusnõudeid käsitlevad normid (ELT L 20, 31.01.2022, lk 197–205).

Eelnõu § 17 lõike 3 punkti 2 kohaselt on toetuse saajal kohustus esitada toetatava tegevuse elluviimist tõendavad dokumendid kalendriaastas kuni neljas osas ühe taotluse kohta arvates PRIA poolt taotluse rahuldamise otsuse tegemisest, kuid hiljemalt 2029. aasta 30. juunil, kui vara soetatakse liisingulepingu alusel.

Eelnõu § 17 lõike 3 punkti 3 kohaselt, kui toetust taotletakse ehitise ehitamiseks või sellise seadme soetamiseks, mille paigaldamiseks on vajalik ehitusseadustiku kohaselt ehitusluba või ehitusteatis, siis peab see olema hiljemalt esimese maksetaotluse esitamise ajaks kättesaadav ehitisregistrist. Ehitusloa või ehitusteatise olemasolu kontrollib PRIA ehitisregistrist. Ehitusseadustiku tähenduses teavitamis- või loakohustuslikud tegevused on loetletud ehitusseadustiku lisas 1. Ehitusloa või ehitusteatise olemasolu näitab, et toetuse taotlejal on õigus seda ehitist vastavasse kohta ehitada või seadet paigaldada.

Eelnõu § 17 lõike 3 punkt 4 sätestab, et toetuse saajal peavad hiljemalt viimase maksetaotluse esitamise ajaks olema täidetud soetatud või ehitatud vara sihipäraseks kasutamiseks vajalikud eeldused. Näiteks kui toetatavaks tegevuseks on ehitise ehitamine, siis peab toetuse saajal hiljemalt viimase maksetaotluse esitamise ajaks olema ehitisregistris ehitise kohta kasutusluba või kasutusteatis, juhul kui see on nõutav ehitusseadustiku kohaselt. Ehitusseadustiku kohaselt võib ka seadme paigaldamine olla ehitustegevus ning ka sel juhul peab toetuse saajal olema hiljemalt viimase maksetaotluse esitamise ajaks ehitisregistris ehitise kohta kasutusluba või esitatud kasutusteatis, kui see on nõutav ehitusseadustiku kohaselt. Kasutusloa või kasutusteatisega tõendatakse, et valminud ehitist või paigaldatud seade (toetatav tegevus) vastab ettenähtud nõuetele ning seda võib kasutada nõuete ja kasutusotstarbe kohaselt. Seega võimaldab kasutusluba või kasutusteatis tagada, et ehitist või teatud juhtudel seadet saab hakata sihtotstarbeliselt kasutama. Toetuse abil soetatud või ehitatud vara peab olema sihtotstarbeliselt kasutuses kolm aastat arvates PRIA poolt viimase toetusosa maksmisest, kui toetuse taotleja on VKE, ning vähemalt viis aastat arvates PRIA poolt viimase toetusosa maksmisest, kui toetuse taotleja on suurettevõtja (ehk sihipärase kasutamise perioodi lõpuni).

Samuti peavad toetuse saajal hiljemalt viimase maksetaotluse esitamise ajaks olema täidetud ÜGEMis sätestatud tingimused, olenevalt sellest, millise ÜGEMi artikli alusel toetust saadi. Näiteks kui toetust anti hoonete energiatõhususeks antava abina ÜGEMi artikli 38a alusel, peab toetuse saaja esitama hiljemalt viimase maksetaotluse esitamise ajaks ÜGEMi artikli 38a lõike 6 punktis i sätestatud primaarenergia nõudluse vähemalt 20%-lise vähenemise nõude või punktis iii sätestatud primaarenergia nõudluse vähemalt 10%-lise vähenemise nõude täitmist tõendavad dokumendid. Esialgne primaarenergia nõudlus ja selle parandamise hinnanguline ulatus määratakse ÜGEMi artikli 38a lõike 6 kohaselt kindlaks energiamärgisele, milleks on liikmesriigi või selle määratud juriidilise isiku tunnustatud sertifikaat, viidates. Energiamärgis annab infot uue projekteeritava või olemasoleva hoone või hoone osa projekteeritud energiavajaduse või tegeliku energiatarbimise kohta. Energiatarbimiseks loetakse kulu, mis kulub hoone kütmisele, jahutamisele, vee soojendamisele, ventilatsioonile, valgustusele, elektriseadmete kasutamisele jms. Eestis võib nii olemasolevatele kui ka uutele hoonetele energiamärgist väljastada vaid vastavat kutsetunnistust omav isik (energiatõhususe spetsialist, energiaaudiitor, hoone energiamärgise väljastaja). Kui toetust anti hoonete energiatõhususeks antava abina kombineeritult energia salvestusseadme paigaldamisega ÜGEMi artikli 38a alusel või taastuvallikatest energia tootmiseks ÜGEMi artikli 41 alusel, peab toetuse saaja esitama hiljemalt viimase maksetaotluse esitamise ajaks ÜGEMi artikli 38a lõike 7 punktis b või artikli 41 lõikes 1a sätestatud vähemalt 75% ulatuses energia salvestusseadmes kohapealsest taastuvast energiaallikast toodetud energia kasutamise nõude täitmist tõendavad dokumendid. Kui aga toetust anti ressursitõhususe tagamiseks ja ringmajandusele ülemineku toetamiseks antava abina ÜGEMi artikli 47 alusel, peab toetuse saaja esitama hiljemalt viimase maksetaotluse esitamise ajaks ÜGEMi artikli 47 lõike 2 punkti a alapunktis i sätestatud konkreetse toodangukoguse tootmiseks kasutatavate ressursside netokoguse vähendamise nõude täitmist tõendavad dokumendid. Sama ÜGEMi artikli 47 lõike 2 punkti a alapunkti i kohaselt arvatakse kasutatavate

ressursside alla kõik kasutatud materiaalsed ressursid, välja arvatud energia ja tööjõud, ning vähendamine määratakse kindlaks, mõõtes või hinnates kasutust enne ja pärast toetatava tegevuse elluviimist, võttes arvesse väliseid tingimusi, mis võivad mõjutada ressursside tarbimist.

Eelnõu §-s 18 on sätestatud maksetaotluse esitamine ja nõuded maksetaotlusele. Toetuse maksmise aluseks on toetuse saaja esitatud maksetaotlus. Toetuse maksmiseks esitab toetuse saaja elektrooniliselt PRIA e-teenuse keskkonna kaudu PRIA-le maksetaotluse koos asjakohaste andmete ja dokumentidega.

Eelnõu § 18 lõike 1 kohaselt esitab toetuse saaja pärast toetatava tegevuse täielikku või osadena elluviimist toetuse maksmiseks maksetaotluse PRIA-le alles peale seda, kui on täidetud järgmised tingimused:

- 1) töö on tehtud või teenus on osutatud ja vastu võetud;
- 2) vara on soetatud ja oma valdusesse või omandisse saadud, ning
- 3) töö, teenuse või vara eest on tasutud.

Punktides 1 ja 2 sätestatud tingimused peavad olema täidetud sõltuvalt konkreetse tegevuse iseloomust, näiteks ehitise ehitamise korral ei ole tegu vara soetamisega ning sel juhul ei ole asjakohased punktis 2 sätestatud tingimused. Igal juhul peab aga täidetud olema punktis 3 sätestatud nõue.

Maksetaotlus tuleb esitada kahe aasta jooksul arvates PRIA poolt taotluse rahuldamise otsuse tegemisest, kuid hiljemalt 30. juunil 2029.

Eelnõu § 18 lõige 2 täpsustab andmed, mis maksetaotluses esitatakse. Sellisteks andmeteks on:

- 1) toetuse saaja ärinimi, äriregistri kood ja selle taotluse viitenumber, mille kohta maksetaotlus esitatakse;
- 2) toetuse summa, mille maksmist taotletakse;
- 3) teave toetatava tegevuse maksumuse ja selle osalise või täieliku tasumise kohta;
- 4) teave toetatava tegevuse elluviimist tõendavate dokumentide kohta;
- 5) andmed toetatava tegevuse kogumaksumuse muutumise kohta;
- 6) teave selle kohta, kui toetatava tegevuse elluviimist on § 21 alusel rahastatud enne töö või teenuse tellimise või vara soetamise eest tasumist.

Eelnõu § 18 lõige 3 täpsustab, et koos maksetaotlusega tuleb esitada ka:

- 1) selle isiku väljastatud arve-saateleht või arve, kellelt toetuse saaja tellis teenuse või töö või soetas vara;
- 2) punktis 1 nimetatud arve-saatelehel või arvel märgitud rahalise kohustuse tasumist tõendav maksekorraldus või selle väljatrükk või arvelduskonto väljavõte;
- 3) selle isiku väljastatud osutatud teenuse või tehtud töö üleandmist-vastuvõtmist tõendav dokument, kellelt toetuse saaja tellis teenuse või töö, kui toetatavaks tegevuseks on ehitamine;
- 4) iga ehitise kohta ehitustegevuse kuluaruanne, kui toetatavaks tegevuseks on ehitamine.

Eelnõu § 18 lõikes 4 sätestatakse, millised dokumendid tuleb toetuse saajal koos maksetaotlusega PRIA-le lisaks esitada, kui toetus makstakse välja liisingulepingu alusel soetatud vara puhul. Liisingulepinguga soetatud vara puhul esitab toetuse saaja maksetaotluse esmakordse esitamise korral ning liisingulepingu või maksegraafiku muutumise korral liisinguandja ja toetuse saaja vahel sõlmitud liisingulepingu, millest selgub liisingulepingu lõppemise kuupäev, maksegraafiku ja liisingueseme üleandmist tõendava akti. Maksetaotluse igakordse esitamise korral esitab toetuse saaja liisinguandja poolt toetuse saajale väljastatud arve-saatelehe või arve ning vastavalt sellel arve-saatelehel või arvel märgitud rahalise kohustuse tasumist tõendava arvelduskonto väljavõtte või maksekorralduse või väljatrüki.

Eelnõu §-s 19 sätestatakse maksetaotluse kontrollimine.

PRIA kontrollib vastuvõetud maksetaotluses ja toetatava tegevuse elluviimist tõendavates dokumentides esitatud andmete õigsust ning elluviidud toetatava tegevuse vastavust taotluse rahuldamise otsuses sätestatud tingimustele, Euroopa Liidu asjakohastele õigusaktidele ning ELÜPS-ile ja selle alusel kehtestatud õigusaktidele.

Eelnõu §-s 20 sätestatakse toetuse maksmine.

Eelnõu § 20 lõige 1 sätestab, et toetus makstakse välja üksnes abikõlblike kulude hüvitamiseks ning vaid juhul, kui toetuse saaja on toetatava tegevuse elluviimisel järginud kõiki nõudeid.

Eelnõu § 20 lõike 2 kohaselt teeb PRIA toetuse maksmisest keeldumise otsuse, kui enne toetuse maksmist tehakse kindlaks ELÜPS-i § 28 lõikes 3 sätestatud taotluse rahuldamata jätmise alused. ELÜPS-i § 28 lõikes 3 sätestatu kohaselt tehakse lisaks Euroopa Liidu õigusaktides sätestatud alustele taotluse rahuldamata jätmise otsus, kui esineb vähemalt üks järgmistest asjaoludest:

- toetuse taotleja, taotlus või toetatav tegevus ei vasta toetuse andmise ja kasutamise nõuetele, kui Euroopa Liidu õigusaktidest ei tulene teisiti;
- toetuse taotleja ei esita ega tee teatavaks menetluses tähtsust omavaid asjaolusid ja tõendeid või takistab kohapealse kontrolli tegemist;
- taotlust ei rahuldata ELÜPS-i § 28 lõike 1, 2, 6, 7 või 8 kohaselt;
- taotluses või taotluse menetluse käigus on teadlikult esitatud valeandmeid.

Eelnõu § 20 lõige 3 sätestab, et kui enne toetuse maksmist tehakse kindlaks, et toetuse saaja on rikkunud toetatava tegevuse elluviimise nõudeid või ei ole täitnud muid toetuse saaja kohustusi, võib PRIA rikkumise raskust, ulatust, püsivust ja korduvust arvestades vähendada makstavat toetust või keelduda toetuse maksmisest.

Nimetatud toetuse vähendamise või toetuse maksmisest keeldumise puhul ei ole tegemist ELÜPS 12. peatükis sätestatud kaitsemeetmega (halduskaristusega), vaid eeskirjade eiramise tõttu põhjendamatust soodustusest ilma jäämisega. See, mis ulatuses toetust vähendatakse, oleneb konkreetsest rikkumisest ning toetuse vähendamise ulatus otsustatakse kaalutlusõiguse alusel. Eelviidatud rikkumise elemente tuleb mõista järgmiselt:

- 1) nõuete rikkumise raskusaste sõltub eelkõige selle tagajärgede olulisusest, võttes arvesse võetud kohustuste eesmärki, mida ei ole täidetud;
- 2) nõuete rikkumise ulatus sõltub eelkõige selle mõjust kogu tegevusele;
- 3) kestus sõltub eelkõige selle mõju ajalisest ulatusest või sellest, kas seda mõju on võimalik mõistlike vahenditega lõpetada;
- 4) kordumine sõltub sellest, kas ühe ja sama toetusesaaja puhul on avastatud samalaadseid rikkumisi seoses ühe ja sama meetme või tegevusliigiga eelmise või kestva programmiperioodi jooksul.

Nii taotluse kui maksetaotluse menetlemisel tuleb nõuetest möödaminemisi hinnata selle järgi, kas tegemist on toetusõiguslikkuse nõuete rikkumisega või mitte. Toetusõiguslikkuse nõuded on toetuse taotlejale ja tegevusele esitatud nõuded ehk nõudeid, mis piiritlevad toetuse sihtgrupi ja toetusõigusliku tegevuse. Kui rikutud on toetusõiguslikkuse nõuet - näiteks toetust tuleb taotlema isik või toetus määratakse ekslikult isikule, kelle põhitegevusalaks taotluse esitamisele vahetult eelnenud majandusaastal ei ole toidu- või joogitootmine, välja arvatud kala, vähilaadsete ja limuste töötlemine ja säilitamine, siis see isik ei ole üldse õigustatud toetust saama (jättes kõrvale näiteks juhu, kui toetust põllumajanduslike toodete töötlemise alustamiseks või töötlemisvõimsuse suurendamiseks vajaliku seadme soetamiseks või ehitise ehitamiseks taotleb mikroettevõtjast toetuse taotleja, kelle põhitegevusala taotluse esitamisele vahetult eelnenud majandusaastal ei olnud eeltoodud tegevus ja kes on vähemalt kaks taotluse esitamisele vahetult eelnenud majandusaastat tegelenud ELTL-i I lisas nimetatud toodete, välja arvatud kalandus- ja vesiviljelustoodete tootmisega ning kelle omatoodetud põllumajandustoodete või nende töötlemisel saadud toodete müügitulu koos või eraldi ületas mõlemal majandusaastal 14 000 eurot) ning toetuse vähendamine ei ole sellisel juhul asjakohane.

Eelnõu § 20 lõikes 4 täpsustakse ajavahemikku, mille jooksul PRIA teeb toetuse saaja esitatud maksetaotluse alusel toetuse maksmise otsuse. Otsus tuleb teha sellise aja jooksul, et toetusraha oleks võimalik kanda toetuse saaja arvelduskontole kolme kuu jooksul arvates eelnõu §-s 18 nimetatud nõuetekohaste dokumentide esitamist.

Eelnõu § 20 lõike 5 kohaselt teeb PRIA toetuse maksmisest keeldumise otsuse 25 tööpäeva jooksul arvates toetuse maksmisest keeldumise aluseks olevast asjaolust teadasaamisest. Toetuse maksmisest keeldumise otsuse korral tunnistab PRIA taotluse rahuldamise otsuse kehtetuks.

Eelnõu §-s 21 on sätestatud toetuse väljamaksmine enne kulutuste tegemist.

Toetuse võib ELÜPS-i § 30 lõike 1 ja lõike 3 punkti 1 kohaselt riigieelarvelistest vahenditest välja maksta pärast taotluse rahuldamise otsuse tegemist enne töö või teenuse tellimise või vara soetamise eest tasumist tagatist nõudmata, kui töö või teenus on lõpetatud või vara on üle antud ning toetuse saaja on selle vastu võtnud ja selle eest tasunud vähemalt omafinantseeringuga võrdse summa ning kui toetuse saaja on piisavalt usaldusväärne. Toetuse väljamaksmist enne kulutuste tegemist ei kohaldata siiski liisingulepinguga soetatava vara puhul (sätestatud käesoleva paragrahvi lõikes 5).

ELÜPS-i § 30 lõike 8 kohaselt loetakse toetuse saaja piisavalt usaldusväärseks, et rahastada toetatava tegevuse elluviimist tagatist nõudmata, kui on täidetud kõik järgmised tingimused:

- 1) tal ei ole riikliku maksu võlgnevust või tema riikliku maksu võla tasumine on ajatatud ning maksuvõla tasumise ajatamise korral on maksuvõlg tasutud ajakava kohaselt;
- 2) tema või tema suhtes valitsevat mõju omava isiku suhtes ei ole algatatud likvideerimis- ega pankrotimenetlust;
- 3) ta on varem riigieelarvelistest või muudest EL-i või välisvahenditest saadud ja tagasimaksmisele kuulunud summa tagasi maksnud või toetuse tagasimaksmise ajatamise korral on tagasimaksed tasunud ettenähtud tähtpäevaks ja summas;
- 4) ta on varem ELÜPS-i § 28 või käesoleva paragrahvi lõike 1 kohaselt saadud toetust kasutanud sihipäraselt ja tähtpäevaks.

Omafinantseeringuga võrdne summa on rahasumma, mille toetuse saaja tasub isikule, kes osutas esitatud toetatava tegevuse pakkumuse alusel toetatava tegevuse elluviimiseks toetuse saajale teenust, tegi tööd või müüs vara. Omafinantseeringuga võrdse rahasumma hulka loetakse selle isiku, kellelt toetuse saaja teenust või tööd tellis või vara soetas, väljastatud arve-saatelehel või arvel kajastatud kõik abikõlblikud kulud, millest on maha arvestatud toetuse maksmise otsuse alusel toetuse saajale makstav summa (ehk enne toetuse maksmise otsuse tegemist peab toetuse saajal olema arve-saatelehel või arvel kajastatud abikõlblike kuludest tasutud ainult see osa, mis jääb alles, kui arve-saatelehel või arvel kajastatud abikõlblike kulude kogusummast on arvestatud maha toetusmäära alusel kuludokumentides kajastatud abikõlblike kulude põhjal arvutatud toetuse summa), ning kõik mitteabikõlblikud kulud, mis on nimetatud arve-saatelehel või arvel kajastatud. Näiteks kuulub arve-saatelehel või arvel kajastatud mitteabikõlblike kulude (mis peavad toetuse saajal olema tasutud enne toetuse maksmise otsuse tegemist) hulka toetatava tegevuse käibemaks, kui toetuse saaja on käibemaksukohustuslane, ning ka muud mitteabikõlblikud kulud, mis on mingil põhjusel kuludokumentides kajastatud.

Toetatava tegevuse elluviimise rahastamine võib toimuda selliselt, et igal arve-saatelehel või arvel märgitud rahalisest kohustusest on tasutud omafinantseeringuga võrdne rahasumma, või selliselt, et maksetaotluses kõikidel arve-saatelehtedel või arvetel märgitud rahaliste kohustuste summast on tasutud vähemalt omafinantseeringuga võrdne rahasumma.

Eespool kirjeldatud viisil toetatava tegevuse elluviimise rahastamist sooviv toetuse saaja esitab PRIA-le taotluse koos omafinantseeringuga võrdse rahasumma tasumist tõendavate dokumentidega. PRIA teeb toetuse maksmise otsuse pärast kulude abikõlblikkuse kontrollimist,

arvestades seejuures toetuse saaja usaldusväärust, ning kannab toetuse maksmise otsuste alusel määratud raha toetuse saaja arvelduskontole.

Toetuse saaja võib toetuse maksmise otsuse alusel saadud raha kasutada üksnes selle isiku väljastatud arve-saatelehel või arvel märgitud toetatava tegevuse abikõlblike kulude eest tasumiseks, kellelt toetuse saaja tellis teenust või tööd või soetas vara. Toetuse saaja tasub pärast toetuse maksmise otsuse alusel saadud raha laekumist viivitamata kuludokumentide alusel tasumata jäänud kogusumma sellele isikule, kellelt ta tellis teenuse või töö või soetas vara.

Tasumise tõendamiseks esitab toetuse saaja PRIA-le seitsme tööpäeva jooksul arvates toetuse maksmise otsuse alusel saadud raha laekumisest vastava teabe koos maksmist tõendavate dokumentidega (arve-saatelehel või arvel märgitud rahalise kohustuse tasumist tõendav maksekorraldus või väljatrükk või arvelduskonto väljavõte). Toetuse maksmise korral arvestatakse otsuse kohaselt väljamakstavast toetusrahast tasaarvelduse korras maha toetuse maksmise otsuse alusel toetuse saajale makstud raha. Toetuse maksmisest keeldumise korral maksab toetuse saaja maksmise otsuse alusel saadud raha asjaomases ulatuses tagasi. Kui kuludokumentide alusel tasumata jäänud kogusumma tasumise ja PRIA-le nõutavate dokumentide esitamise tähtaegadest ei ole kinni peetud, siis on PRIA-l õigus edaspidi keelduda toetuse saaja toetatava tegevuse elluviimise rahastamisest enne töö, teenuse või vara eest tasumist või nõuda toetuse maksmise otsuse alusel makstud raha tagasi. Samuti on PRIA-l õigus keelduda toetatava tegevuse elluviimise rahastamisest enne töö, teenuse või vara eest tasumist, kui esitatud kuludokumendid ei vasta nõuetele või ei ole piisavalt selged ja läbipaistvad.

Eelnõu §-s 22 sätestatakse, et määruse alusel esitatud dokumente säilitab PRIA kuni 31. detsembrini 2039.

Eelnõu §-s 23 sätestatakse, et PRIA teavitab toetuse saajat tema andmete avalikustamisest ning töötlemisest. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2116³⁰ artiklites 98 ja 99 sätestatud alustel ja korras. Iga liikmesriik avaldab toetuse saajate kohta osutatud teabe ühelainsal veebisaidil. Eestis on selleks veebisaidiks www.pria.ee. Teave on avalikkusele kättesaadav kaks aastat alates selle esialgsest avaldamisest. Liikmesriigid ei avalda juriidiliste isikute puhul toetuse saaja nime ega füüsilisest isikust toetuse saaja puhul tema ees- ja perekonnanime kui makstav toetus on 1 250 eurot või väiksem.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu väljatöötamisel võeti aluseks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusest (EL) 2021/2115, millega kehtestatakse liikmesriikide koostatavate Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondist (EAGF) ja Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) rahastatavate ühise põllumajanduspoliitika strateegiakavade (ÜPP strateegiakavad) toetamise reeglid ning tunnistatakse kehtetuks määrused (EL) nr 1305/2013 ja (EL) nr 1307/2013 (ELT L 435, 06.12.2021, lk 1–186); Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusest (EL) 2021/2116, mis käsitleb ühise põllumajanduspoliitika rahastamist, haldamist ja seiret ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 1306/2013 (ELT L 435, 06.12.2021, lk 187–261); komisjoni rakendusmäärus (EL) 2022/129, millega kehtestatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2115 kohaseid õliseemnete, puuvilla ja veinivalmistamise kõrvalsaadustega seotud sekkumisviise ning liidu toetuse ja ÜPP strateegiakavadega seotud teavitamis-, avalikustamis- ja nähtavusnõudeid käsitlevad normid (ELT L 20, 31.01.2022, lk 197–205); komisjoni määrus (EL) nr 651/2014 ELTL-i artiklite 107 ja 108 kohaldamise kohta, millega teatavat liiki abi tunnistatakse siseturuga kokkusobivaks (ELT L 187, 26.06.2014, lk 1–78) ning komisjoni määrus (EL) nr 1407/2013,

³⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 2021/2116, mis käsitleb ühise põllumajanduspoliitika rahastamist, haldamist ja seiret ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 1306/2013 (ELT L 435, 06.12.2021, lk 187–261).

milles käsitletakse Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamist vähese tähtsusega abi suhtes (ELT L 352, 24.12.2013, lk 1–8).

Eelnõus nimetatud Euroopa Liidu õigusaktid on kättesaadavad Euroopa Liidu Teataja veebilehelt <http://eur-lex.europa.eu>.

4. Määruse mõjud

Toetuse eesmärgiks on tõsta toiduainetööstuste majanduslikku võimekust ja konkurentsivõimet ning aidata kaasa keskkonna- ja kliimapoliitika eesmärkide saavutamisele. Toetuse andmine aitab kaasa toiduainetööstuse tegevusvaldkonnas turutõrgete ületamisele, võimaldades ettevõtetel teha jätkusuutliku toidutootmise tagamiseks ja arendamiseks vajalikke investeeringuid, mida nad turutingimustel poleks teinud või oleks teinud pikema aja jooksul ja väiksemas mahus. Eelnõu rakendamine toob kaasa positiivseid või kaudseid positiivseid mõjusid majandusele, elu- ja looduskeskkonnale, julgeolekule ja regionaalarengule.

Mõjud majandusele

Toetuse mõju majandusele on positiivne. Toetuse abil tehtavad investeeringud toiduainetööstuse tegevusvaldkonna ettevõtete automatiseerimisse, digitaliseerimisse, sertifikaadi saamisesse, uutesse ressursse säästvamatesse seadmetesse, uue toiduainetööstuse rajamisse jne aitavad kaasa jaekaubandusele suunatud kõrgema lisandväärtusega toodete töötlemise osakaalu suurendamisele, mis tagab turult kõrgema ja stabiilsema sissetuleku kõigile tarneahela lülile. Kõrgema lisandväärtusega toodete töötlemise tõhususe tõstmine suurendab nende toodete konkurentsivõimet lisaks siseturule ka välisurgudel.

Taotluste hindamisel eelistatakse toetuse taotlejaid, kes toodavad kõrgema lisandväärtusega tooteid, mida on tema kaubamärgi all realiseeritud jaekaubanduses. Samuti eelistatakse neid toetuse taotlejaid, kellel on olemas erinevad sertifikaadid (nt BRC või IFS), sest see näitab, et taotleja on teinud täiendavad väljaminekud, et oma tootele veelgi lisandväärtust anda. Üldjoontes eelistatakse hindamiskriteeriumite kaudu toetuse taotlejaid, kes on teinud suuremad jõupingutused, et oma tootele lisandväärtust anda.

Mõju elu- ja looduskeskkonnale

Toetuse üheks peamiseks eesmärgiks on keskkonna- ja kliimapoliitika eesmärkide saavutamisele kaasaaitamine ning sellest tulenevalt on mõju elu- ja looduskeskkonnale positiivne. Toiduainetööstuse ettevõtete tegevusega kaasneva negatiivse keskkonnamõju vähendamisse panustatakse erinevate investeeringute tegemise toetamise kaudu, näiteks roheinvesteeringud reoveepuhastussüsteemide rajamiseks ja rekonstrueerimiseks, kütte- ja jahutussüsteemide uuendamiseks, uute keskkonnasõbralikumate pesu- ja desinfitseerimistehnoloogiate kasutuselevõtuks, kõrvalsaaduste ja jäätmete ärakasutamiseks, uuenduslike taimsete valgutoodete tootmiseks, keskkonda säästvamate pakendite kasutamiseks, jne. Investeeringutega kaasneb toiduainetööstuse tegevusvaldkonna ettevõtete keskkonna- ja kliimajalajälje vähenemine eelkõige läbi otsese keskkonnasaaste vähenemise, ressursside säästlikuma kasutamise, taastuvenergia kasutamise suurenemise ja ringbiomajanduse põhimõtete rakendamise suurenemise.

Elu- ja looduskeskkonna parandamisse panustatakse ka mitmete hindamiskriteeriumite kaudu, eelistades näiteks toetuse taotlejaid, kelle investeeringu tulemusena ettevõtte süsiniku jalajälj väheneb, kelle toodetavad tooted on keskkonnasõbralikumad (nt mahetooted), kelle põhitootoraine pärineb lähipiirkonnast ning kes investeeringu tulemusena hakkab kasutama taastuvenergiat toimivat energiasüsteemi.

Mõju julgeolekule ja välissuhetele

Toetusel on toidujulgeolekut silmas pidades positiivne mõju, aidates toiduainetööstuse tegevusvaldkonnas tegutsemiseks vajalike sisendite varustuskindluse tagamiseks tehtavate investeeringute kaudu kaasa toiduainetööstuse ettevõtete toimepidevuse suurendamisele,

toidutarneahela tõrgeteta toimimisele ja elanikkonna toiduga kindlustatusele. Toidujulgeoleku suurendamisele kaasaaitamiseks eelistatakse hindamiskriteeriumite kaudu toetuse taotlejaid, kes panustavad Eesti toiduga varustuskindluse tagamisse rohkem (nt elutähtsa teenuse osutajad). Samuti aitab toetus kaasa toiduainetööstuse tegevusvaldkonnas energiapulgeoleku suurendamisele, vähendades kohaliku taastuvenergia tootmiseks tehtavate investeeringute kaudu sõltuvust imporditavatest fossiilkütustest. Taotluste hindamiskriteeriumitega eelistatakse toetuse taotlejat, kes investeeringu tulemusena hakkab kasutama taastuvenergial toimivat energiasüsteemi, teeb investeeringu energia salvestusseadmesse või generaatorisse, mis on mõeldud kasutamiseks ajutise vooluallikana või kütusemahutisse.

Mõju regionaalarengule

Toetusel on kaudne positiivne mõju regionaalarengule. Toetus hõlmab küll kogu Eesti territooriumi ja toetuse saamise võimalust pakutakse kõikidele Eesti erinevates piirkondades asuvatele toiduainetööstuse tegevusvaldkonna ettevõtjatele, kuid leevendamaks piirkondlikku ebavõrdsust ettevõtete ligipääsus investeeringuteks vajalikule kapitalile eelistatakse hindamiskriteeriumite kaudu keskustest kaugemal paiknevaid toetuse taotlejaid. Hindamiskriteeriumite kaudu eelistatakse ka toetuse taotlejaid, kelle toiduainetööstuses kasutatav põhitooraine pärineb lähipiirkonnast (ehk ligikaudselt 300 kilomeetri raadiuses). Kuna toiduainetööstuste põhitoorainet tootvad põllumajandustootjad paiknevad eelkõige maapiirkondades, panustab ka see maapiirkondade mahajäämuse vähendamisse.

Määruse kehtestamine ei too endaga kaasa organisatsioonilisi muudatusi avalikus sektoris. Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi haldusalas ei muutu määruse jõustumisel ülesannete ega pädevuse jaotus.

Määruse rakendamisest ei tulene sotsiaalset, sealhulgas demograafilist mõju, samuti ei oma määruse muudatused mõju kohaliku omavalitsuse korraldusele. Määruse rakendamiseks vajalikke menetlustoiminguid teeb PRIA, kellel on olemas määruse menetlemiseks vajalik haldussuutlikkus ja tehniline võimekus.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Strateegiakava sekkumise liigi „Investeeringud“ sekkumise 2.2 „Toidutööstuste materiaalsed ja immateriaalsed investeeringud“ kogueelarve on 45 miljonit eurot, millest Euroopa Liidu kaasrahastus EAFRD-st on 60% (27 mln eurot) ja Eesti kaasrahastus 40% (18 mln eurot).

Määruse rakendamine ei too kaasa tulusid riigieelarvesse.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras.

7. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitati kooskõlastamiseks Rahandusministeeriumile, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile ning Kliimaministeeriumile õigusaktide eelnõude infosüsteemi EIS kaudu. Kõik nimetatud ministeeriumid kooskõlastasid eelnõu märkustega, mis on esitatud seletuskirja lisas olevas tabelis.

Eelnõu esitati arvamuse andmiseks PRIA-le, kes esitas eelnõu kohta lisaettepanekud. Samuti esitas eelnõu kohta ettepanekud Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda. Ettepanekutega arvestamine või mitteametamine on välja toodud seletuskirja lisas olevas tabelis.

(allkirjastatud digitaalselt)

Marko Gorban

Kantsler